

MŰHELY

Sean O' Casey: Befelé a polgárháborúba; Bajtársak; A klérus belenyúl • Mesterházi Márton: Sean O' Casey • Ádám Tamás, Bíró József, Dobai Lili, Fellingner Károly, Gál Ferenc, Gellén-Miklós Gábor, Kácsor Zoltán, Kerék Imre, Néma Judit, Oláh András, Podmaniczky Szilárd, Schneider Éva, Száva Csanád, Tóth Imre és Tönköl József versei • Méhes Károly prózája • Geoff Dyer: Camus nyomában, Algériában • Aleksander Kaczorowski: Halak és emberek • Vén Mária grafikái

2017
3

Tartalom

SEAN O'CASEY:	Befelé a polgárháborúba (Mesterházi Márton fordítása)	4
	<i>„Ha abból ítélünk, amit a két párt egymásra mondott, egyetlen becsületes igazmondó, legalább félig keresztény lélek nem maradt a honban. Írország bibor egét sötétbe borította az egymást mocskoló delegátusok szájából kiböffenő méregteli szavak forrón sistergő fellege. Legtöbbjük éjszaka is ébren fontolta, mi gonoszlat mondhatna a többire napköltekor. S a dolog csak rosszabbra fordult, mígnem a fele társaság keze a puska ravaszára feszült, a másik fele társaságé a pisztoly agyát markolta, s aki kimaradt, az minden zsebében kézigránátot dajkált. Istenhez és Írthonhoz híven: hisz továbbra is jártak misére, gyóntak, és mondták a rózsafüzért ad lib.”</i>	
SEAN O'CASEY:	Bajtársak (Mesterházi Márton fordítása)	10
	<i>„És figyelje meg, Mister Yeats, mondom, a mi dolgunk se kevesebb manapság: mert jó példát kell felmutatnunk az ég adta egész nagyvilágnak!”</i>	
SEAN O'CASEY:	A klérus belenyúl (Mesterházi Márton fordítása)	14
	<i>„Sean eltávolodott a túlon túl tevékeny Írországtól, és egyre elégedettebben tevékenykedett önnön magán. Ahelyett, hogy Írország életét akarná alakítani, önnön életét fogja formálni. Gondolatait afölött röpteti majd, amit maga látott és hallott; szemét-fülét nyitva tartja, hogy lássa és hallja, amit az élet cselekszik, amit az élet mondani akar, és ahogyan mondja; az élet, ha részeg; ha józan; ha kórságos, ha kicsattanó; az élet, ha értelmes, ha félbolond; ha jómódú, ha szegény; az élet, amint imába mélyedve térdel, s az élet, amint vad átkot üvölt az égre.”</i>	
MESTERHÁZI MÁRTON: Sean O'Casey		18
	<i>„A válságos ír évtized voltaképp a Nagy Sztrájkjal kezdődött; ekkortól formálódtak azok a félkatonai alakulatok (köztiük az író szenvedélyes támogatását élvező Ír Polgárhadsereg), melyek 1916 áprilisában kirobbantották a Húsvéti Fölkelést. (O'Casey látása a gyermekkori szaruhártya-gyulladás miatt nem volt teljes értékű, ezért nem fogott fegyvert.) Az angol hadsereg a fölkelést egy hét után leverte, brutális birodalmi megtorlás (kivégzések, börtönbüntetések sora) következett.”</i>	
<hr/>		
KERÉK IMRE:	Négysorosok.....	20
	Parafrázis egy Jeszenyin-versre	21
PODMANICZKY SZILÁRD:Haláltus		22
DOBAI LILI:	annyi szó volt	23
	ha ellenkezem.....	23
	emlékezem.....	23
TÖNKÖL JÓZSEF:	Kazlak égnek lángolva	24
	De nincs asszony-falu se másik.....	24
	A két kezemnél.....	25

OLÁH ANDRÁS:	határsértés.....	26
GELLÉN-MIKLÓS GÁBOR:	Megállt az égen	28
	Meteorológiai előrejelzés	28
SCHNEIDER ÉVA:	Horror.....	29
	10 m ²	29
NÉMA JUDIT:	Érted didergnek	30
	Nyelved Hegyén.....	30
	Középső nyelvállású, nyílt csókok	31
SZÁVA CSANÁD:	(golyó).....	32
	(emlék)	32
FELLINGER KÁROLY:	Földterasz.....	33
	Két felület.....	33
ÁDÁM TAMÁS:	Őszi akvarell.....	34
	A szigeten.....	34
KÁCSOR ZOLTÁN:	Egy mínusz egy.....	35
BÍRÓ JÓZSEF:	Innen sem más.....	36
TÓTH IMRE:	Emlék	37
	Két év Perzsiában.....	37
GÁL FERENC:	Ház körüli munkák.....	38
<hr/>		
MÉHES KÁROLY:	Így süllyedek	40
<hr/>		
GEOFF DYER:	Camus nyomában, Algériában (Szilágyi Mihály fordítása).....	59
	<i>„Camus számára a nők szépsége csak része volt annak a tömérdek érzéki benyomásnak, melyeket elragadtatottan ünnepelt.”</i>	

ALEKSANDER KACZOROWSKI:	Halak és emberek (Mihályi Zsuzsa fordítása).....64 <i>„Az apja a háború kellős közepén letépi a sárga csillagot a ruhájáról, és az életét kockáztatva több tucat kilométerre biciklizik Prágától, hogy friss húst szerezzen.”</i>
<hr/>	
PAPP MÁTÉ:	Facies hippocratica (Tózsér Árpád: Imágók).....68
SZALAGYI CSILLA:	Az idő érzéki hálózataiban (Tóth Krisztina: Világadapter).....69
KOMÁLOVICS ZOLTÁN:	Költészet ellenfényben (Gál Ferenc: Az élet sűrűjében)71
SZARVAS MELINDA:	Stúdió és élő hang (Fenyvesi Ottó: MINIMUM Rock & Roll)73
JUHÁSZ ATTILA:	Rejt, felfed, kitar (Thimár Attila: Időszilánk)74
SZEMES PÉTER:	Itt és Ott (Tóth Imre: Exit)76
KOVÁCS KRISZTINA:	Kegyetlen játékok (Schreiner Dénes: Mint kagylók, ha bezárulnak)77

Képek: VÉN MÁRIA grafikái

Befelé a polgárháborúba

Magával az Idővel dacoló, végtelenbe nyúló tárgyalások után, melyek során minden delegátus minden más delegátust legyalázott árulónak, hitszegőnek és szolgáléleknek, a Szerződést csekély szavazattöbbséggel elfogadták; sokan, így De Valera is, zokogásban törtek ki, mikor az eredmény proszekturális precizitással kihirdetett.

Írország majdani urai két pártra szakadtak. A klérus csöndesen állodgált jobboldalt, a szakszervezeti hivatalosság éppoly csöndben fülelt bal felől; mindkettő várta, melyik párt kerekedik fölül, remélve, hogy neki is hullajt majd jó ízű morzsát. Aki vezető poszton maradt, intézményi vagy jellemerő híján képtelen volt befolyásolni az idők fősodrát, mely sebesen rohant a hataloméért vívandó fegyveres harc felé. A Nagy Házak¹ kimosdott úrinépe körben lelakatolta a birtok nagykapuit, bezárta a kastély vagy a kúria vasalt ajtaját, leeresztette a redőnyöket, fotelt húzott a márvány-modorú kandalló elé, oda is ült, kinyitott egy üveg bort, ivott egyet Ófelsége egészségére, és mosolyogva nyugtázta, hogy ebből az egészből sikerült kimaradnia.

A Szabadállam ideiglenes kormánya édelegve-édesgetve azzal igyekezett rákapatni a jónépet a nemzeti nagyság ízére, hogy a táviratokat zöld borítékban küldte ki, a postaládákat a borítékok zöldjénél is zölddebb zöldre festette, a GR² jelzés helyére a SE³ misztikus szimbólumát nyomatta; a szabóságok pedig éjt nappallá téve szabták a Szabadállam Hadseregének zöld egyenruháit. Erin⁴ képzeletben is, konkrétan is smaragd szigetté vált. Tapsi-tapsi, míg apu hazaér, apunak van pénze, anyunak nincs.

(...)

Ha abból ítélünk, amit a két párt egymásra mondott, egyetlen becsületes igazmondó, legalább félig keresztény lélek nem maradt a honban. Írország bíbor egét sötétbe borította az egymást mocskoló delegátusok szájából kiböffenő méregteli szavak forrón sistergő fellege. Legtöbbjük éjszaka is ébren fontolta, mi gonoszat mondhatna a többire napköltekor. S a dolog csak rosszabbra fordult, mígnem a fele társaság keze a puska ravaszára feszült, a másik fele társaságé a pisztoly agyát markolta, s aki kimaradt, az minden zsebében kézigránátot dajkált. Istenhez és Írthonhoz híven: hisz továbbra is jártak misére, gyóntak, és mondták a rózsafüzért *ad lib*.

A Szerződés⁵ és a 2. számú Dokumentum⁶ közötti eszement konfliktus lefőjtva fortogott; közben a Barnákat zárt teherautókon kivitték az országból, s a jónép kíváncsian szemlélte a Curragh-táorból óvatos kigézésben távozó brit lovasságot; Sean is ott állt, hogy megnézzé a kikötő iránt flegmán masírozó gyalogságot, akikben a rezesbanda a *Jójj vissza Írthonba* dallamaival tartotta a lelket; de nézhette az utcán végigdübörgő tűzérseget is: ezek mintha sehogy sem akartak volna távozni, ha már anynyi sok ideig tartózkodtak Írországbán. No, gondolta Sean, amint nézte a vonulókat, most aztán az írek szabadon marhatják egymást, nem nyűgözi őket a Dublini Vár alacsony- és az Ég magasrendű törvénye.

Miközben a katolikus önuralom fokozatosan fölfeslett, a britek csöndesen szívárogtak kifelé az országból, ugyanolyan értetlenül, mint csaknem ezer éve, mikor Corknál és Wexfordnál először szálltak partra. Heslip kapitány a Szabadállam hadserege részéről bátorító szavakat intézett a Worcester-ezred őrnagyához – a kövérkés úr arcán nehezen fegyelmezett zavarodottság ült, lopva fel-felpillantott a tisztí uniformisba öltözött ír vademberre, akinek a megszentelt Ír Bankot kellett átadnia. Ez úgy, ahogy volt, nem fért az őrnagy fejébe. Minden olyan hirtelen történt. A brit kormány nyilván elvesztette a fejét. Oda az Ír Bank és minden, ami benne van. Ez most álom, vagy látomás? Mindez túlment azon, aminek felfogására Isten az őrnagyot képessé tette. Az őrnagy mellett kelletlen, ha nem is kéretlen őrangyalként ott állt a Bank igazgatója cilinderben és

1 Kisebb-nagyobb nemesi kastélyok-kúriák.

2 Georgius Rex.

3 Saorstaat Eireann, azaz Ír Szabadállam.

4 Írthon.

5 A Brit Birodalommal kötött megállapodás, melyet a Szabadállam elfogadott.

6 De Valera és a Köztársaságiak ellenjavaslat.

pályinkás-jőregeggelt kabátban, fölügyelendő, hogy minden a megalkotott és a hagyományozódó státútumok szerint intéztessék.

Pár lépésnyire, egy másik utcában Sean a csöndes sokaság részeként vigyorogva nézte, milyen kába képpel lép ki hintájából Fitzalan earlje; lám, észre se veszi a közelben álló rendőrfelügyelő feszes tisztelgését; jól kilép, már-már ügetőre fogja a katolikus earl a járda hosszán, hogy Sean figyelő szeme előtt körültekintőleg és nyájasan átadja a Dublini Vár néven közismert ingatlant. Fitzalan, az earl, mintha mindvégig álmában cselekednék: a világ berúgott és fejre állt; a sárkány legyőzte a lovat; az oroszlán szendén ordít, mint a szopós galamb. Fitzalan történetesen katolikussága teljében lévén, a furfangos brit kormány természetesen úgy vélte, Oearlsége képes lesz rendszereteket csöpögtetni az írekbe, s így a katolikus írek megadják neki a rangját megillető tiszteletet; de szegény ember úgy találta, miséhez sem jut csendben-rendben, katolikus ír felei pedig ugyanúgy berekesztik az Alkirályi Lak aklába, amint összes protestáns előkelőjét berekesztették. Ugyhogy a hatalommal felövezett Earl hatalma-fosztottan, köcsögkalap a fejében, lógó orral, a tőle telhető leggyorsabb tempóban slisszolt be a Várba, oly fancsali, vágyakozó-visszolygó képpel, amelyet Szent Péter vágna, ha arra kényszerülne, hogy megváljék a mennyei királyság kulcsaitól; beslisszolt, hogy átadja a Fellegvár kulcsait a háládatlan íreknek, kik oly soká a történelem lelcen árvái voltak.

(...)

– Tessék, a Trónterem kulcsa, jóember, ez pedig a Szent Patrik Csarnoké. Hosszú-hosszú yérvonal vezet a Fitzhenryktől a Fitzalanekig, az Alfától az Ómegáig. Írhontól végbúcsút búval veszek, szívéért ostromom hiába volt; örökre elmúlt a perc, amidőn májusi éjen, hő szívvel, ifjan megláttalak; elszállt az álom, mely lantomra csalta drága neved; örökre elmúlt az együtt csodált hajnal hasadta, soha, de soha nem sietsz hozzám, hogy keblemen megpihenj; sebzett szerelmem, Isten hozzád, és menj, hol a dicsőség vár, s a hárfá, mely egykor s most ismét és újlag; s a dalnok, a minstrel lesz nagy hírű harcosod. Mert mostantól te osztod a rendjelet, az érdemet és a kérdemet. És nincs, ki utadat állja!

(...)

Hiába voltak a higgadt egyeztetések Dublin katolikus érsekének égisze alatt; hiába volt becsületszó és békeüzenet, hisz ahogy adták-vették, meg is szegték: eljön a nap, mikor Tom Ennis tábornok – snájdig zöld egyenruhájára, aranysárga parolijára ózbarna viharkabát borul álszerényen – addig nógatja kelletlen katonáit, míg a nehéz ágyút oda nem vonszolják, ahol mérges pofája a Négy Biróságra acsarog, melynek mélyén a Köztársasági ellenség elbarikádozta magát; akkor a Tábornok vezényel, egy katoná megrántja az ágyútorkot nyitó zsinórt, s a fal fölött elindul egy brit lövedék, sívítva célba ér, és éles acélszilánkok zuhogó záporát zúdítja az épület vénülő méltóságára; az acélszilánkok szerteszt pattogva mély sebeket és halált visznek a Liffey túlpártján a falak mögött dühöngő bajtársaknak; miközben izgatott civilek serege kucorog a Richmond-híd körüli házak takarásában, és hallgatja az ágyúdörgést, lesi a lövedékek nyomán felcsapó füstöt és lángot. Rory O’Connor, a Köztársaságiak vezére néhány korty foszforsziruppal helyrerázza álmatlanságtól zilált idegeit, helyrerántja nadrágszíját, és vár; várja a puska-lőtávú támadást, hisz nincsenek baromerejű ágyúi, hogy megfeleljen a fülsike-títően zuhogó lövedékeknek, melyeket hajdani bajtársa, Tom Ennis küldözget az Anna Livia Plurabelle⁷-parti házak fedezékéből. Sűrű porfelhő borítja az épület törzsökét, sötét füst örvénylik az óriási kupola körül, mintha a természetes félgömb a viharfelhők között akarna vándorútra kelni.

A Szabadállamiak, miután elhasználták a muníciót, megkezdték az előrenyomulást az épület felé, sebes trappban, szájukon a teljes bűnbánat imája, ujjuk a feltűzött szuronyú puska ravaszán; nyomultak előre, míg kocogó lábuk alatt taposóakna nem robbant; erre kissé megtorpant a roham, úgyhogy a küzdő felek megfigyelhették, mint röpül a levegőbe Dublin minden bolond bírói talárja és parókája, az ország teljes levéltárával egyetemben: pörök, ügyek, esetek, tanúvallomások, váltók, tulajdonátruházások egyházak és magánszemélyek javára, s az összes hagyatéki leltár, mely krónikába foglaltatott, amióta Strongbow⁸ Írországra jött; röpült mind a parókák és a talárok után, hogy majd elrongyoltan, megpörköltén kikössön megannyi dublini hátsó udvarban és előkertben.

A Négy Biróságnál elszenvedett vereség után a Köztársaságiak az O’Connell Street egy hosszú szakaszán foglaltak el megerősített állást;

⁷ Joyce adta a Liffey-nek ezt a nevet.

⁸ Richard de Clare, Pembroke earlje.

az üzleti és bankszféra sietve széfbe pakolta értékeit, s elhúzódott vidékre, hogy ott várja ki, míg a dolgok rendeződnek. És megint fölerősödött, lanyhult, újra fölerősödött a puska- és gépfegyvertűz, a levegőt egyetlen éles-keserű nyögésbe darálva, melyet időről időre átfűrt a tízfontos ágyú fülsiketítő ugatása: az acsargó nem tűrhette, hogy azokban a házakban a Köztársaságiak halálpontos mesterlövészei lapuljanak. Olykor a puskaropogásba szelíd és jóval dallamosabb üvegcsörömpölés vegyült enyhületül: remegő ablakok hasadoztak szét, aztán szeszélyes lángnyelvek csaptak ki rajtuk, melyek hamarosan a pokoli pusztítás bötüzzű folyóban egyesültek, mígnem a füstös égbolt egyetlen rózsaszínű, viharzó lángtóvá vált.

(...)

Sean elnyújtózott a szoba folyosó felőli falához tolt tábori ágyon; nem töprengett többé a tervezett új színdarabján. Az Abbey színház hosszas fontolgtatás után egyet már elfogadott, és Sean okkal volt mámoros az örömtől. Jóleső-lustán körülnézett a szobában, félfüllel hallgatta a távoli fegyverropogást, s a kint az utcán robogó teherautók motorbögését. A Szabadállamiak készülnek lerohanni valamelyik régi fegyvertársuk lakását. Fel a szívvel, Írhon-anyánk! Hát, egyelőre kellőképpen kellemes és kényelmes itt, leszámítva a házbeliek örök lármás nyüzsgését. Sean körülnézvéen számba vette a körülményeket. A kandalló böhöm nagy, de ha tűz patog benne, varázsosan meghitt. Szemben vele két embernek is kényelmes, szép kanapé bámulja a hunyó parazsat. A nagy mahagóni asztaltól, melyen a rendezetlen kupac könyvtől nem zavartatva bátran szétrakhatja a munkáját, s a sárgára lakkozott fiókos íróasztaltól a szoba – a lakás – úgy fest, mint egy hivatali helyiség, mely röstellli, hogy nem tud mit kezdeni magával. Az ágy mellett kétpolcos nyitott szekrény (ezrével dobta ki őket a kormány a háború végén, Sean ezt a példányt félkoronáért vette): a polcokon szappan, borotvakésztség, mosdókesztyű és -tál, az egészség színes kartonfüggöny takarja. A hatalmas ablak mellett kétoldalt polcok a rengeteg könyv számára, az ablakot hosszú, krémszínű függöny takarja, jó minőségű sávoly. Az asztalon lámpa, hogy fényt adjon, ha eljön a sötét; középpütt pedig egy tő fakult, szikkadt mimóza, nemigen nyílik már rajta a finom, sárga virág. Seanból hiányzik az anyja tehetsége: a virágok nem barátkoznak vele, nem hallgatnak a szavára. Egyelőre nincs kép a falon, a művészeti boltban kapható olcsó áru nem érdekli, viszont a minőséget nem bírja megfizetni. A kandallópárkányon Thorvaldsen Vénuszának bekeretezett fényképe. A kandalló mellett egy polcon tartja a tányérjait, a szenet, a gyújtóst és néhány serpenyőt. Arrébb a kis asztal áll, rajta az írógép, mellette pedig méltóságteljes, célszerű fa karosszék, hogy egyenes háttal ülhessen neki a munkának. Nem éppen hencseregni való, de a jelen igényeinek megfelel. Barátságos fészek, csak a lárma ne volna. A jobb felőli szobában apa, anya, öt gyerek; a feje fölöttiben ugyanaz, egy gyerekkel megtetézve: heten mellette, nyolcan fölötte; az ő szobája a béke hona, a méltóság palotája – a többihez képest.

– Már megint ez az átok lövöldözés! – Sorozat ropogott, majd éles, össze-vissza egyeslövésnek valamelyik közeli utcából. Kelta őli itt a keltát, szakértelemmel s a lehető leggyakrabban; ráadásul csupa katolikus kelta. Mutatóba sincs szabadgondolkodó köztük. Ugyanolyan ügybuzgalommal, akár a Barnák, a különítményesek, és ugyanolyan ravaszul. Löttek már le embert munkája közben, mulatsága közben, de miközben egy lány fülébe sugdosott, akkor is. Egy fiatalembert felhurkoltak a gerendára, tölcséren addig töltötték belé a ricinust, amíg ki nem lötyt, aztán ott hagyták lógni, hadd mormolja a rózsafüzért, ha már morzsolni nem bírja. És ez még irgalmas elintézésnek számít.

Mert miután Griffith és Collins a sírban lelt menedéket, a kormányzat rémült maradéka, lélegzethez jutván, bevonult egy Kildare Street környéki épület vastag falai közé, körülvette magát bőségesen szögessdróttal, s aköré homokzsákokból még sáncot is rakatott; de sehol nem lehettek biztonságban, mert a militáns Írország laposkúszott szerte, lapult a vidéki sövény mögött s a városi utcasarkon; majd portyára indult, hogy pontosan és biztosan puszkavégre kapjon bárkit, aki nem nyerte meg a tetszését. Az embrió-kormányzat pedig új meg új parancsot adott ki mindazok helyszíni felkoncolására, akiket fegyverrel a kézben fognak el; bár azok felkoncolására is, akiknek a fegyvert rég kivették a kezéből.

(...)

Miután a Szabadállamiak bevették Dublint, sok-sok utcasarkon vörös virágot bontott a kelepce; s az örömteli öldöklés végigsöpört az országon. Házak borultak lángba gyakran a robbanás vad hurrájával kísértén, hidak rogytak lomhán a folyókba, melyeken át kellett volna ívelniük. A Köztársaságiak aláaknázták az utakadályait, és mikor a Szabadállami-

miak nekiláttak elbontani őket, a mennyekben kötöttek ki; aztán a Szabadállamiak eleve aláaknázott barikádokat építettek, s az elfogott Köztársaságiakat fegyverrel kényszerítették, hogy nekilássanak elbontani, és miszlikbe szakadjanak. Megtorló akciók: miért? A 2. számú Dokumentumért. Nem azért, hogy felszámolják a szegénységet. Nem. Egy szórólhasogató szóömlenyért, melyet Alice sem értene Csodaországban.

(...)

– Egy szoba sincs a házban – töprengett Sean álmatlanul, éberem figyelve az utca zajait –, ahol ne függne Jézus Szent Szívének képe valamelyik falon, ahol ne égne a fogadalmi láng, ha aprócska is, Pádúai Szent Antal tiszteletére; s a ház mégis reszket a félelemtől, akár az üvöltöző különítményesek, a Barnák idejében. Vegyük csak szegény Mrs. Moore-t a második emeleti hátsó lakásból: szelíd, még mindig csinos arca oly halványan lebeg az idők rohanó, eszeveszett zűrzavara fölött, akár egy reszketeg csillag a viharos égbolton. Finoman formált keze, melynek kecsessége a kor és a robot mély ráncain-sebhelyein is átdereng, gyertyát gyertya után gyújtott Szent Antalnak, s a libbenő lángok némán kérlelték a Szentet nappal és éjszaka, oltalmazná Mrs. Moore kis háza népét. De Szent Antalt magasabb rendű dolgok foglalkoztatták, nem fájdtotta fejét az öregasszonnyal: mert a két fiát, Köztársaságiak lévén, börtönbe vetették; hamarosan oda került a húguk is; aztán a lány szerelmesét – Köztársasági volt ő is – egy elhagyott vidéki dűlőúton találták meg; szelíd szó, hogy holtan, mert a hasát berugdalták, jobb szeme vörös pép volt, egyik fülét félig ellőtték, csipkés sebszéllel apró uszonyként fityegett oldalt a fején; szája híg vérral teli barlang, melyben kitört fogak úsztak; és hogy esélye se legyen visszamenekülni a hétköznapi világába, módszeresen teleszórták a testét golyóütötte tátongó lyukakkal; ily módon a fiú holtában is eleven bizonyosság lett rá, mi mindent meg lehet cselekedni, ha a meggyilkolt rángatózó kezével egy ütemre morzsolják a maguk olvasóját a gyilkosok.

Az élet naponta ismétlődő próbatételeitől kizsigerelten a jóságos lélek végül csak a zaklatottságban lelt megnyugvást. Egy éjszaka, míg idős férje mélyen aludt, ő nekivágott a szélnek, a havasesőnek; másnap reggel találtak rá: nem törődve a fagyos esővel, a sürgő-forgó széllel, csöndesen elnyúlt a csatakos kövezeten, egy huzatos útkanyarban – elnyomta a végső, hosszú álom.

Mindent beburkolt a nyirkos, sötétszürke, időről időre záporozó havasesőt köpő köd, mikor Sean és néhány szomszéd a csukott halottaskocsi mögött ballagott az öregemberrel, aki felesége földi maradványait kísérté a halottasházból a templomba. A Szabadállam kormánya elutasította a leány és a két fiú ideiglenes eltávozási kérelmét, ők tehát nem jöhettek el, hogy ideges bánatukat az öregember rémült gyászával vegyítsék; így – ha már többet nem tehetnek – Sean és négy-öt szomszéd jött el, hogy védelmezze az öregembert, részt vállaljon a bánatából. A szélhordta havaseső csillogó feketére polírozta a halottaskocsit; Sean meg a szomszédok előre hajolva nekifeküdtek a zápornak, hogy legalább egy része ferdén elshugjon mellettük, ne kapják telibe az áldást. Jól fejkébe húzták a sapkát, nagykabátjuk gallérját is felhajtották, amennyire lehetett. Amint felpillantott, Sean látta, hogy a két halottaskocsi is előre görnyed, s az eső lecsorog köcsögkalapjuk karimáján, és loccsanva ér a lovak csipőjére.

Az öregember egymagában lépkedett, és bosszúsán rázza fejét, ha a szomszédok mellé szegődtek, hogy testükkel óvják az idő legcudarabbjától. Télikabát nem volt rajta, de a gallérját sem hajtotta fel a könnyű zakónak, mely pár percig ha állta az esőt. Hóna alatt újonnan vásárolt keménykalapot szorított, és feltartott fejjel mintha örömet fogadott volna minden kényelmetlenséget, amit az eső és a szél rámérhetett. Sean látta, hogy az eső átáztatta vékony ruháját, és már a puszta bőrén csorog lefelé. Hátral a fején a kevés megmaradt hajcsomó csurom víz volt; Sean nézte, ahogy szélükön a víz csöppekbe gyűlik, a csöppek lassan megnyúlnak, majd hirtelen leválnak a hajcsomóról, most egy, most kettő, megint kettő, lefutnak a ráncos tarkón, és eltűnnek az öregember gallérja mögött.

– Kellott volna valami télikabát-félét vennie, Mr. Moore – mondta Sean.

– Nem érezném jól magam benne – mondta az öregember –, nem én; amióta akkor éjjel, tudja, ott feküdt csurom vizesen, halálra fagyva a keserves hosszú éjszakában a kemény köveken, és senki nem figyelt föl rá.

– De legalább a kalapját tegye föl – biztatta Sean –, a maga korában nem jó, ha az ember ilyen időben hajadonfőtt jár.

– Nem, még nem. Egyedül így tudom megmutatni neki, mennyire bánt, hogy csak aludtam, míg ő haldoklott; ez az egyetlen bizonyosság, az egyetlen tiszteletadás, amit felajánlhatok neki.

– Igen, de – makacszkodott Sean – ha tudna róla, ő mondaná legelőszőr, hogy tegye föl a kalapját.

– Tud róla – mondta az öregember –, nagyonis tud róla. És mivel kiálta azt, amit most én kiállok, azt is tudja, hogy örömet mellé feküdtem volna a hideg földre, a havasesőre, a jeges szélbe, mikor magányosan haldoklott, ha tudtam volna róla, bárcsak tudtam volna róla.

Egész Írország halottaskocsik után vonul manapság – gondolta Sean –, és maga Írország ül a bakon.

Teherautó előzte meg őket, rajta két Köztársasági fogoly meg egy szakasz Szabadállami katona őrizetnek; Sean követte a tekintetével, amint befordultak a Mountjoy börtön kocsifeljárójára. Az igazgatót lecserélték, de a börtön megmaradt ugyanolyan keserűen gögösnek, mint mindig is. Mikor a halottaskocsi elhaladt a feljáró előtt, Sean látta, hogy a vasalt kapu egy lendülettel kitárul, s a teherautó bemegy; látta azt is, hogy a kapu ismét bezárul; az a két fogoly hamarosan megosztozik a helyen az öregember két fiával; bár apjuk pillantásra se méltatta a börtönt: az előtte haladó halottaskocsit nézte makacsul.

(...)

A Berkeley Street-i kápolnánál megálltak, levették a koporsót a halottaskocsiról, bevitték az előcsarnokba. Reverendájára karinget és stólát felkapott pap szaladt elő vödörckével-pamaccsal, unottan elhadart egy sor latin frázist, gyorsan megszórta a koporsót pár csepp vízzel, és hamar visszaszaladt a templomba. Ha a koporsóban fekvő szájalmasan elcsigázott holttetem valami grófnőé, ördög-pokol nem tarthatta volna vissza magát az érseket, hogy ne édesdeden hintse a vizet, hogy ne lassan mondja az imádságot, hogy ne adja meg a befogadás módját választékos eleganciával – az úri hölgynek pénze és rangja fejében az Isten is illő szolgáltatást nyújt. Gyerünk, gyerünk: a koporsót bevitték a templomba; a sekrestyés gyorsan megmutatta, hová tegyék, majd elrohant, mert a gyászolók kinézete nem kecsagetetett borralalóval. Gyerünk. Aztán Seanék kimentek; az öregember maradt, hogy imádkozzék, hogy még egy kicsit az asszonnyal legyen. Gyerünk. Sean és a többiek felmásztak a halottaskocsi tetejére, leültek körben, lelógatták a lábukat, groteszk vízköpők fekete márványból, a főépület díszeként.

– Ez az öreg halálra fázik a vizes ruhájában – mondta Sean.

– És akkor mi van? – kérdezte az egyik szomszéd. – A gyerekeinek más dolga van, épp csak ránéznek, él-e még. Ha csúnyán megfázik, az eső meg a szél éppen hogy jót tett vele.

Apró tollrajz a Polgárháború idejéből: a nagy templomcsarnok, az oltáron égő örökmécs; a szentek zöld, kék, barna gipszszobrai kedvetlenül bámulják a térdeplő öregembert, meg a koporsót, mely holtig hű bajtársának földi maradványait rejt.

Mesterházi Márton fordítása

Bajtársak

– Á! A vitézlő Sean! – S egy kéz csapott Sean vállára. Ő amúgy egy pad felé tartott volna a St. Stephen-ligetben, hogy álmátagon és tagadólág elmélkedjék az isteni létezés meséje felől, s a világ keserveit a gondolat erejével fürkéssze. Odafordult: Mick Clonervy ártatlan, kerek képe, széles, bajtársi vigyora fogadta. Mick egy Kiltoran megyei marhatenyésztő fia volt, akkor ismerkedtek össze, mikor amaz egy egész gulyát hajtott fel Dublinba, s a több száz rémült állatot ösztökével terelte az angol piacra tartó hajók felé.

– A! Sean, vitézlő barátom, hogy vagy mindig? – kérdezte újólág Mick Clonervy, s apró szeme csak úgy ragyogott a széles ellenzőjű tányérsapka alól.

Mert Mick immár Michael volt. A nyalka új hadsereg, Írhon Szíve Csücske ezredese. Bár az uniformis extra finom posztója, a váll-lap vígan csillanó, méltóságteljes rangjelzése, az izmos vádlin feszülő, vakítóra glancolt barna bőr lábszárvédő s a fickósan félrecepapott remek tányérsapka sem feledtette a férfiú félszeg kiállítását. Akármilyen feszesen, akárhányszor tisztelegtek neki, Michael Clonervy ezredes úr csak Mick Clonervy maradt. Széles, húsos arcáról boldog zavar sugárzott, látván, hogy Sean tekintete végigsiklik uniformisának makulátlan eleganciáján. Mert azon egy gomb el nem hibbant. Még a csúf kinézetű pisztolyt rejtő tokot is csinosan zárta le egy ragyogó rézpatentben végződő bőrpánt. Am e csupa dicsőség viselője kényelmetlenül érezte magát a bőrében. A remek, elegáns uniformis illett a testére, de a szellemére nem. Jobban érezte volna magát a tehéntrágyával pöttyözött, mégis ízléses és karakteres régi gönceiben. És ha már a Szabadállam Hadseregében: talán egy őrmester dolga is túl nehéz lett volna kissé ennek a jólelkű, vastag kezű-lábú embernek. Szürke, ravasz, ragyogó szeme a tisztisapka alól leste Seant. Az érett almaként pirosuló, szinte kicsattanó lágy, gyermekded orca, a vastag, vérbő ajkakkal ékes, meg-megránduló száj mind arról tudatta Seant, hogy ennek a fiatalembernek esélye sincs, hogy mássá váljék, mint aki évek és évek óta volt. A legpompásabb öltözékben sem, a legrangosabb-fényesebb uniformisban sem lett volna más, mint Mick Clonervy, aki oly szakértelemmel vezényelte az apja marháit a hajók iránt, és föl se vette a tágult orrikaikból fűvő émelyítő gőzt, vagy trágyájuk csúszós tócsáit, melyeket jancsiszöges bakancsa annak idején oly biztosan, oly vígan taposott.

Ezzel az új tisztikarral nemigen megyünk sokra, gondolta Sean. Halvány fogalmuk sincs a katonamesterségről, és alapfokon se kívánják megtanulni. – Hát hogy s mint, Mick? – kérdezte végül, hogy mondjon már valamit.

– Vígan vagyunk, öregfiú – felelte Mick. – Most már ne izgulj, a Köztársaságiaknak lóttek. Hanem idehallgass: állok egy szép kiskastély előtt Donnybrookban két őrszolgálatossal, mert kérdőre kell vonnom az egyiket a viselt dolgairól – a jómadár felcsinált egy szomszéd házbeli leányzót, méghozzá őrszolgálatban! –, komoly függelemsértés – ráadásul a szemét hazudozó be akarta mesélni nekem, hogy véletlen volt az egész; mikor mit gondolsz, ki lépeget fölfelé a fölépcsőn: a hosszú hajú költő, Yeats maga. Hallottad volna, milyen csattanósan vágtam össze a bokám, milyen keményen tisztelegtem neki!

– És észrevett?

– Már hogy ne vett volna észre! Persze, hogy észrevett. Yeats nem egy bamba. Azt is megfigyelte, hogy a két másik léhűtő meg se moccan, csak támasztja balról-jobbról a kapufélfát, s az egyik ki se kapja a bagót a mocskos pofájából, sőt, vígan pöfékel. Micsoda modor! Jónapot, tábornok – azt mondja, tábornok, érted! Csak egy sima ezredes, Mister Yeats, mondom, Clonervy ezredes, egyszerűen ezredes, mondom, uram.

– Maguk egy nemes tradíció örökösei – mondja erre ő, amíg várja, hogy nyissák neki az ajtót –, a Fianna Fail örökösei.

Az ezredes fél szemmel odapillantott egy kerékpárosra, Sean követte a tekintetét. A fiatalember simán gördült el előttük, arcát a Liget felé fordította, s a Trubadúrból az Ai nostri monti-t dúdolta, nagy átéléssel a dallam ütemére ingatva a fejét.

– Nemes tradíció, azt mondja Yeats – folytatta az ezredes –, a híres-neves Fenianusok öröksége, McCool, Oisín, Oscar, ajkukon igazság, karjukban erő, szívükben tisztaság – azt mondja. – Nekem tetszik mondani! – mondom erre én. – Azok voltak a nagy idők, uram. És figyelje meg, Mister Yeats – mondom –, a mi dolgunk se kevesebb manapság:

mert jó példát kell felmutatnunk az ég adta egész nagyvilágnak! – Aztán akkor kinyílt az ajtó, és Mister Yeats eltűnt a házban.

Hallgattak, tekintetük a dalos kedvű biciklistát követte a Liget mentén. Amaz egy magas épülethez ért, ahol a Szabadállam egyik alakulata állomásozott; kecsesen odasiklott a járdaszegélyhez, s beállt az ott parkoló többi kerékpár közé. Nem szállt le, csak bal lábát rakta a köveztet, hogy szilárdan álljon; Seanék nézték, amint hamarjában körülnéz, jobbajával lekap valamit a derékszíjáról, meglóbálja, elhajtja; az a valami pedig elröpül, bever egy ablakot, és eltűnik odabent.

Villant a robbanás a teremben, a robajba halálsikolyok vegyültek, záporoztak az üvegszilánkok, egyik kettőbe hasította egy járókelő fülét; Sean félig süketen a földre bukott, onnan nézte, hogy Clonervy felpattintja a bőrpántot, előrántja a tokból a pisztolyt, céloz, meghúzza a ravaszt – amire a fegyver csúfondáros kattanással válaszol.

– Tudatlan, lusta puccere, elfelejtette betárazni! – ordította az ezredes, míg ártatlan kerek képét vörösbe borította a düh –, azt akarta a baromállat, hogy gyámoltalan legyek, mint egy csecsemő? – Aztán elrohant a csődület felé; a gránáthajtó pedig előredőlt a kerékpáron, bal lábával elrúgta magát, és kilőtt az utcán lefelé, taposta s pedált, ahogy a lába bírta.

Sean a kitört ablakokból gomolygó füstön át látta, hogy két civilruhás férfi fut le a lépcsőn, odaérnek az ezredeshez, egyikük a kezébe nyom valamit, amit az ezredes betölt az üres pisztolyába; aztán a járdaszegélynél parkoló kerékpárokra pattannak mind a hárman, előredőlnek, bal lábukkal dühödten elrúgják magukat, és elrobognak a gránáthajtó nyomában.

Mentőkocsi érkezett kolompolva, hogy rendbe szedje a dolgokat; Sean pedig sietve bement a Ligetbe, hogy emelkedett nyugalomban leüljön a Tó partján, s a közönyös récék és gácsérok társaságában rendbe szedje a maga dolgait.

A gránáthajtó cselesen ki-bekanyargott a kerület legszegényesebb utcáin; senki rossz szemmel, gyanakodva nem nézte. Akkor már semmi gond. Betért egy hosszú utcába, kényelmesen végiggurult rajta, majd kifordulván belőle visszanézett: messze távol három férfi jött biciklin, kettő civilben, egy a Szabadállam egyenruhájában. Dühödten taposta a pedált az újabb utca végéig, megint visszanézett: amazok jócskán lemaradva, de makacsul a nyomában. Tudta, hogy őt üldözik.

Végigrobogott a Waterloo Road-on, végig az Appian-en, lefelé és kifelé a Belgrave Road-on, átszáguldott Rathmines-ba. Az úri kisdedeket vigyázó úri nőrszök fölfigyeltek a robogó biciklistára meg az üldözők robogására, és fényességes babakocsijaikat könnyű vágtaiban tolták jóval arrébb elfelé, hisz nem tudhatták, mikor szakad a nyakukba a lövöldözés. A járókelők habozva megtorpantak, majd sietősen behúzódtak egy-egy ház fedezékébe a lihegő-ziháló veszedelem elvonultáig. Rathgar-ba, majd Dantry-be nyargaltak a lovagok, és tovább, tovább, tekervényes utakon a Dodder folyócska mentén Rathfarnam-be, s onnan sebesen, sebesen, sebesen a Dublini dombság felé; a magányos éllovas visszavisszanézett, szemébe csorgott az izzadság, és mormogott, mormogott magában, amint az élet, akár a forgó spulniról csévélődő cérna, lepörgött mögötte.

– A végén még elkapnak, még elkapnak! – Keményen nyomta a pedált, és még annál is keményebben; a kölykök az út mentén abbahagyták a játékot, hogy megéljenezzék, amint elviharzik mellettük; kisvártatva megéljenezték a három tovasüvítő, nekigörbedt üldözőt is.

– Ki lehet, ki lehet az ürge, akit kergetünk? – nyögte az egyik civilruhás.

– Lanehin – lihegte az élen hajtó tisztí egyenruhás Clonervy –, láttam a pofáját, mikor az egyik sarkon befordult. Lanehin: kapitánya volt az én bandámnak, mikor a Különítményesek ellen harcoltunk. Lanehin – a szemét!

– Úgy néztem, nincs nála fegyver – zihálta a civilruhás.

A méla tó színén szerény, barna réce úszott a part felé a fényes bársony-feketével pötyyözött barna gácsér elöl; az üldöző elszántan előre nyújtotta ragyogó zöld nyakát-fejét. A réce sietve megjárta a lejtős partot, záporosan lerázta magáról a vizet, s teli talppal az ösvényen túli pázsitra kacászott. A gácsér higgadtan a szárazra lépett, megrázta magát, hogy a farka csutakja beléremegett, majd lassan, eltökéltien a tojó után totyogott.

– George Moore anatóid-fajú lovagja és annak szíve hölgye – gondolta Sean; és irigyelte a gácsért a vigasztaló tudatért, hogy egyszerre csak egy problémát kell megoldania.

Egyre göröngyösebb, egyre kövesebb lett az út. Dombnak föl, föl, föl szüntelenül. A gránáthajtó már állva nyomta a pedált, hogy előrejusson.

A combjáról, melléről, hátáról szakadó izzadság átitatta ruháját. Nem, sehogya se sikerült ez a menekülés. Nem lett volna szabad a közelébe se kerülni ennek a rosszindulatú, kietlen dombvidéknek. A forgalmas utcákon kellett volna megmaradni. Jézus, Mária, Szent József, baj van, nagy baj. És ő még csak huszonnégy éves. Annyi se, több mint egy hónap van addig. Jézus Isten, szétmegy a szívem, ha tovább kell csinálnom!

Oldalvást lesiklott a kerékpárról, a földre csúszta, nekirentott a lejtős oldalt szegélyező sövénynek és áttört rajta. A dombot durva bíbor hangával ékített sűrű, kusza galagonya borította. A csíptetők lesodródtak a nadrág koptatójáról, a szára cafatokban húzódott utána, akár valami gyászos búcsún a népek ruháján lobogó sötét szalagok. Meggörnyedve rohant, hátha elrejtik futását a bokrok, a hangacsomók; örült iramban mászta meg a sziklás buckákat, föl se vette a horzsolásokat, a sebeket. Lármásan csobogó erecskében gázolt, a víz lágyan simogatta fájó talpát, elgyötört lábszárát, mely meg-megrogyott alatta, hisz oly hosszan, oly kétségbeesetten menekült a nyomában csörtető rémség és halál elől.

– Úristen! – mormolta, miközben ingatag léptekkel igyekezett előre a szürös fűvön, a tüskés bozóton át. – Hogy néz ki a nadrágom!

Nem bírta tovább. Már csak botladozott, mint egy részeg hülye. A lábából mind kiment az erő. Nem bírja tovább. Egy lépést sem. Elméje, minden erejével, arra biztatta ziháló testét, hogy pihenjen meg végre. Hányszor dühöngött, mikor az anyja azt mondta: – Látom, Kevin, hogy holtfáradt vagy, igazán ledőlhetnél kicsit. – Bárcsak otthon lehetne most, bárcsak most nyugtatná az öregasszony, hogy erredjen föl, fekdjön le, és rendesen aludja ki magát.

Pár lépésnyi tántorgás után elért egy melle közepéig érő régi kőfalhoz. Át rajta, lefeküdni mögé, aludni. Rátenyerelt a tetejére, hogy átugrik; nekiveselkedett, de nem maradt benne ugrásnyi erő. Ráhajolt, előre nyomakodott, megpróbált feljutni a tetejére, s átrángatni magát, de ahhoz sem volt ereje. Kitért karral ráborult a fal tetejére, melle nekidőlt, behunyta a szemét, úgy maradt. Itt vár majd. Itt a dombok között. Így, ahogy van, így marad. Nincs nála fegyver, nincs fegyvere. Úgy gondolta, mikor a gránátot elhajítja, még ha amazok megpróbálnak is valami kordont kanyarítani, legkönnyebben úgy jut át, ha nincs fegyver nála. Hiba volt, öreg hiba. Hát, most már hamar itt az ideje. Fegyvertelen: csöndben el kell fogadni. Kár, mert egyiket-másikat jól megcsipkedte volna, mielőtt kinyuvad. De hát nem lehet: nincs fegyvere. Átkozott barom a parancsnoka is, amiért így küldte el bevetésre, egy vacak pisztoly nélkül. Ő persze köszöni, jól van – a rosseb enné meg! Beleborzongott a hirtelen halál gondolatába. Pedig hamar meglesz. Mögé lopakodik, ő talán észre sem veszi, és végez. Lassan, eltökélten elfordította fájdalomtól lüktető fejét: ott vannak-e, közel vagy távol, vagy egyáltalán. Ott voltak. Tán tíz méternyire. Mind a hárman: köpésnyire egymástól, félkörben ültek egy füves kis dombon, pisztoly a jobb kezében mindegyiknek, az egyenruhás közepén. Jézus Isten! Ott ülnek, ejtőznek, és őt bámulják! Mick Clonery: őrmester volt az ő századában, mikor együtt harcoltak a Különítményesek ellen. Ma már a Szabadállam seregében ezredes, és biztosan elő fogják léptetni. Az anyját eladná az aranyparoliért.

Ott volt megint mind a kettő! A barna réce, akár egy ferences csuhában rejtőzködő leányzó, meg-megiramodott, ha úgy érezte, hogy túl közel ért az üldöző, elkacsázott a kísértés elől, mely konokul és tévedhetetlenül nyomult utána a víg királyi kertek udvaroncaként tündöklő gácsér kivánczóságának képében. Sean nézte őket, míg el nem tűntek egy virágzó ribiszkebokor függőnye mögött.

– Fordulj meg, Lanehin – ordított az ezredes –, fordulj rendesen szembe, hadd nézzünk meg alaposan! Nyújtsd ki a karodat kétoldalt a fal tetején, és maradj nyugton, amíg majd sorra kerítünk. Ha csak megmocansz, szitává lesz a löve, alattomos, gyáva, orgyilkos féreg!

Lanehin csinálta, amit mondtak: kinyújtotta a karját kétoldalt a fal tetején, hátával dőlt a falnak, amint előbb a mellével. Félig hunyt, fáradt szemmel figyelte őket. Figyelte, milyen nyugodtan ülnek: esznek valamit egy papírzacsokból, isznak valamit egy flakából. Jó is, hogy nem egyből rohantak neki. Jobban érzik magukat, ha már ettek; lesz idejük meggondolni magukat, bármit akartak is az üldözés hevében. Marad idejük, hogy lehiggadjanak. Figyelt: az ezredes elhajította a papírzacsokot, az egyik civilruhás a belső zsebébe csúszta a flakát. Most mindjárt meglátjuk. Nem, mégsem: előkerült egy pakli cigaretta, körbekínálták, s most nyugodtan füstölnek, beszélgetnek. Az ezredes letört egy bimbós hangaágot, lassan, műgonddal oldalt a sapkájába tűzte. Aztán hirtelen talpra ugrott, és szinte felcsattant: – Gyerünk, fiúk, mozogjunk; nem ülhetünk itt napestig.

Elindult a két beosztottjával Lanehin felé; szótlanul nyomultak közelebb, közelebb, Lanehin már-már az arcán érezte csiklandó leheletüket. Úgy álltak, ahogy ültek volt az imént, szoros félkörben, és kíváncsian meredtek rá. Ő kis ideig a szemükbe nézett, aztán maga elé; aztán megint fölemelte a fejét; fogalma sem volt, mit csináljon, a fejében imádságok kavargtak, a belei görcsöltek. Azok nyugodtan bámulták, egy szót se szóltak, a kezük se mozdult.

– Megadom magam – mondta végül sírós hangon –, mit akartok csinálni velem? Megadom magamat.

– Bölesen teszed – mondta az egyik civilruhás.

– Végül is – folytatta a holtra rémült – olyan nagy baj nem történt.

– A, olyan nagy nem, igazad van; csak az egyik bajtársnak kívágtad a fél szemét, a másiknak meg kettőbe hasítottad az egész mellkasát.

– Mit akartok csinálni velem? Tekintsetek hadifogolynak; megadom magamat.

– Hogy mit akarunk csinálni veled? – kérdezte vissza Clonervy ezredes – Hazaviszünk, ölbe veszünk, eldajkálunk. Szeretnéd, ha ezt akaránk?

– És későig hagynánk alukálni minden reggel – toldotta meg az egyik civilruhás.

– Tekintsetek hadifogolynak – mormolta a szerencsétlen, a félelemtől rekedt, furcsa mély hangon –, hadifogolynak, megadom magam.

– Ezt már említetted – mondta az ezredes –, de könnyű mondani, nehéz megcsinálni. Az a ház a Ligetnél tele van, még egy lélek már nem fér el benne. De mit izzadsz így, ember? Ennyire félsz attól, ami vár rád? Azt hittem, ti köztársaságiak fölötte álltok az ilyesminek.

– Régi bajtárs vagyok, Mick – könyörgött a fiatalember.

– Tudom én jól – felelte az ezredes szívélyesen. – Annyit megmondhatok: a régi időkre tekintettel nem hagyunk hosszan kínlódni.

– Jézus Isten! – nyüszített a félholt fiú. – Csak nem fogtok agyonlőni egy régi bajtársat?

Az ezredes pisztolyt tartó jobb keze hirtelen megemelkedett, a pisztoly csöve kissé fölfelé billent, felhasította a fiú ajkát, és recsenve benyomult a vacogó fogak közé.

– De bizony, a Krisztusát! – mondta az ezredes, és meghúzta a ravaszt.

– *Nédda, Mami! – sipított egy gyerekhang Sean mögött – nédda, micsinálnak a kacsák! – Sean gyorsan odafordult; a szép, fiatal anyuka édes arca elvörösödött; elkapta a kisfiú karját, megpöndörítette, s a büntelen tóra mutatva mondta neki: a többi kacsát nézzed, aranyom, ott, a vízen!*

A gácsér, célba érven, megremegett a szenvedélyes erőfeszítéstől, hogy beteljesítse Isten szavát: szaporodjék, sokasodjék, és betöltse a földet.

Mesterházi Márton fordítása

A klérus belenyúl

A Mayoonth-i kancsi ablakok völgyében a püspökök most úgy döntöttek, hogy az egyik oldal kiátkozásával üdvöztetik a másikat. Hosszú ideig óvatosak voltak, kétkedtek, fontolgatták, melyik fél mögött áll nagyobb hatalom, melyik lenne kezelhetőbb. Mostanra rájöttek, hogy a jónép bárki békeszerzöt elfogad; hogy Nagy-Britannia hatalma a Szabadállam mögött áll; és hogy a Szabadállam majdani szabad népe jobban teszi, ha egy mukkot se szól a klérus ellen, és jobb, ha azt is halkán mondja. Ily módon egy szép délelőtt, amint Sean barangolni indult, *dieuzedelmes* püspöki harsogmány jelent meg az összes reggeli lapban: elítélte a Köztársasági fél Jogosulatlan Gyilkosságait, sokakkal sejtetve, hogy ugyan-ezen progresszív tevékenység, ha a Szabadállamiak foganatosítják, a klérus álláspontja szerint a kánonjogi megbocsátás hatálya alá esik. Azaz vélhető legalitással ruháztatik fel. Hanem a manifesztum olyan hangos és egyértelmű felzúdulást váltott ki, hogy a klérus másnap visszavonta, s egy ravaszabb változatot rittyentett helyette. Így a püspököktől a közrendű egyház megkapta az ordót, és a pap követte a püspököt, a diakónus a papot. Az apostoli katolikus egyház állást foglalt a Köztársaságiak ellen: a Köztársaságiak ügye elveszett. Immár a pietás illata lengte be a küzdelmet, melyben szurony hatolt a mellkasba, és agyvelő röpiült szét a puskatus csapásai nyomán: Írhon szorgos gyöngybetűkkel írhatta fiai tetteinek krónikáját a halál nagy könyvébe. A kivégzések száma növekedett; de voltaképp minden finoman intéződött. Amint egy Szabadállami lelkipásztor közölte is velünk: „...a ma reggel kivégzett egyének talán iskolázatlan, írástudatlan emberek voltak, és talán soha nem akartak hasonló helyzetbe keveredni; talán semminemű politikai meggyőződésük sem volt. Ezen egyéneknek minden módunkban álló lelki segílyt megadtunk, megkönnyítendő az örökkévalóságba vezető átmenetüket. Mi olyanok vagyunk, akik fölismerték, hogy az ember Isten képe mása, tehát az embert ennek értelmében kezeljük. Ily módon aki ember a halálba menendő, mindig kap papot.”

Lehet-e ennél bármi keresztényibb, katolikusabb, illedelmesebb? Fínom kombináció: kötél és kereszt – természet adta kötés. Vallás, vallás, micsoda bűnököt takar fényből szött palástod! A börtönök zsúfolásig teli voltak, a kivégzések pedig, ha eddig menüett-tempóban, mostantól a dzsigg pattogósabb ütemére követték egymást.

(...)

Sean eltávolodott a túlon túl tevékeny Írországtól, és egyre elégedettebben tevékenykedett önnön magán. Ahelyett, hogy Írország életét akarná alakítani, önnön életét fogja formálni. Gondolatait afölött röpteti majd, amit maga látott és hallott; szemét-fülét nyitva tartja, hogy lássa és hallja, amit az élet cselekszik, amit az élet mondani akar, és ahogyan mondja; az élet, ha részeg, ha józan; ha kórságos, ha kicsattanó; az élet, ha értelmes, ha félbolond; ha jómódú, ha szegény; az élet, amint imába mélyedve térdel, s az élet, amint vad átkot üvölt az égre.

(...)

Az ablak előtt ismerős alakot formázó árnyék vonult el, és fölédzett Seanban egy emlékképet: Michael O’Flanagan atyáét. Önzetlen ember volt, s nem kis bátorság szorult belé: ki is adták rá a kilövési engedélyt. Briliáns szónok, aki veszedelmes hiányt szenvedett a rövid lejárátú püspöki méltóság iránti tiszteletben; akit elkapatott túl sok szép tehetsége.

Slígóban a nyomorúságosan szegény Cliffoney községben volt plébános, s egy jéggel gögös télen, látván, hogy híveit tüzelő híján majd’ megveszi az Isten hidege, monda nekik: – Menjete a lápra, mely bővelkedik tőzegben, és vegyetek elegendőt. Felelének azonban néki: – Hogyan is merészelnénk ilyet cselekedni, tudván, hogy az a lép oly embernek birtoka, ki azt Istentől szerzé? Ő pedig felele néki mondván: – Adjon hát néktek az ő birtokának bőségéből annyit, amennyire szükségtek vagyon. Ők pedig felelének eképpen: – Elébe járultunk, és imé, elúzótt bennünket, gonosz indulattal az ebeket reánk uszítván, e szóval: Távozzatok, mert csak azt tűröm meg, aki megfizeti az árat. És O’Flanagan atya, kezét az égre emelvén, így szóla hozzájuk: – Menjete, és vegyetek el, amire szükségtek vagyon, mert megíratott: az Úré a föld s annak teljessége; tehát menjete a lápra ismét, mert az Úr nem taszít el végső szükségtekbén; és vegyetek el, amire szükségtek vagyon, mert az Úr áldásával cselekszete. Ők pedig elmenének, és vettek tőzeget, minden ember a maga szüksége szerint. És a birtokos megfélemlék, mert amazok sokan valának, ő pedig egymaga.

Ám fülébe jutott a dolog az igazságra törő püspököknek, akik az egyszerű népet, Isten gyermekeit oly szívből szeretik, oly mélységesen becsülik, hogy azt senki elfogulatlan személy nem tagadhatja. A püspökök tudták, hogy az ilyesmi nem tenne jót a népnek; ha Isten közelében akarjuk megtartani, annak az a legfinomabb módja, ha elfojtunk mindent, ami valamiféle kényelemmel próbálná elkapatni őket. Mert a pástornak a nyáj az első. Így aztán elkapták a bolond O'Flanagan atyát, és elzavarták a plébániáról. Épp ideje volt, mert némelyik Köztársasági önkormányzatú községben már vörös zászlók libegtek-lobogtak a tetők fölött. Mindenható Isten, mire jutott a katolikus Írország! Más papot is küldtek Flanagan atya helyére, de a szegény nép bezárta a templomajtót, s a szegény papnak az ablakon kellett bemásznia, hogy misézhesse; hanem se szóval, se tettel nem támogatta őket senki, úgyhogy Cliffoney szegény népe hamarosan kénytelen volt beadni a derekát; mehettek tovább az éhség és a fagyoskodás régi zarándokútján. Ha fáznak tüzelő híján, és nincs rá pénzük, fázzanak csak tovább; ha éheznek élelem híján, és nincs rá pénzük, maradjanak csak éhen; semmi kis kényelmetlenségek ezek, melyek példátlan bőségben termelik majd meg a túlvilági dicsőséget. Flanagan atya pedig hányódott-vetődött hol ide, hol oda, csöndes, megvert emberként; ha néha szólt, egyre halkabban, egyre tartózkodóbban, ahogy a napok múltak; míg aztán meg nem halt egy eldugott zugban, el is feledte szinte mindenki, csak a lány szívű püspökök nem: ők süveggel ékes fejüket csóválva mormolták: – Szegény félrevezetett ember, nem segíthettük a csöndes halálánál magasabb méltóságra.

(...)

Sean évekkal azelőtt eltökélte, hogy az Abbey Színház függőnye az ő darabjának bemutatóján megy föl; és igenis fölmegey előbb vagy utóbb. Először dönts el lassú, alapos döntéssel, megvan-e benned, hogy azt a dolgot végigcsináld; ha pedig úgy döntöttél, hogy megvan, hát csináld akkor is, ha életed utolsó órájáig dolgoznod kell rajta.

(...)

Az alsó lakásban az a fiatal lány megint köhög. Lelki szemeivel Sean látta az ágyát: egy kupac ruhaféle, ahogy valaki a tüdővész előrehaladott stádiumában hánykolódva összetúrta. Az alagsorban lakott a lány öreg édesanyjával, vízvezeték-szerelő öccsével, meg egy ideig a nővére kislányával, aki ugyancsak tüdővészben szenvedett volt, amíg meg nem halt. Két helyiség volt az alagsori lakásban: egyik a háló, másik a konyha. Két napja a fiatal fiú megmutatta Seannak a hálószoba padlóját, mely a linóleum alatt úgy elkorhadt, mintha esőmosta papírtapéta volna. Sean és a fiatalember megszemlélte a szoba iszonyú állapotát a közegészségügyi felügyelővel, úgyhogy a család most a konyhában lakik, amíg a háziúr – igen ráérősen – új padlót nem rakat a szobába. Sean azt tanácsolta Peternek, a beteg lány öccsének, juttassa be nénjét a Haldoklók Hospice-házába, hisz gyógyulására nincs remény, ám komoly a veszély, hogy ők is megfertőződnek az undorító betegséggel. De a lány görcsösen összekuporodva, sikoltozva tiltakozott, hogy egyáltalán nincs annyira rosszul, és ki fog keveredni a bajból, máris érzi, hogy napról napra visszatér az ereje; így aztán ráhagyták; hadd keveredjék nyomorúságos életük a még nyomorúságosabbal. Mikor az anya üzent érte, Sean lement, hátha meg tudja győzni a beteg lányt; de az a falnak fordulva zokogott mindvégig, néha sikoltzott is, úgyhogy Sean szóhoz sem jutott; aztán visszament a szobájába. Otthagyta a lányt a haldoklók dicsfényében. Hisz írva vagyon: A kít szeret az Úr, megdorgálja.

Végül is a pap dolga, hogy tisztázza a bérkaszárnnyában haldokló lány előtt betegségének szükségszerű végkimenetelét. Ám a papok, mint Sean megtapasztalta, lehetőleg óvakodtak átlépni a nyomornegyed – a rejtett Írország – rejtett rettenetének határát. Rendszerint sietve felbukkantak, a haldoklónak buzdításul feladták az utolsó kenetet, majd sietősen eltűntek. Sean tudomása szerint nem akadt pap, aki fölkereste volna a haldokló lányt, csak amíg annyit mond neki, hogy az Úr veled van. Az efféle helyektől papok aligha várhattak bármit is. A lány tehát ott feküdt, már ami maradt belőle: csonttá-bőrré fogyott, csak a nagy, szép szeme élt, abban égett a lázas félelem ragyogó tüze, meg a hosszú, selymes fekete haja omlott tapadós fürtökben a csontos koponyájáról a sorvadt vállára és szinte gúnyosan az apadt mellkasra. A csöndes éjben hányszor hallgatta Sean a nyomorúságos szobából, a magányos ágyból felhangzó köhögés szomorú szimfóniáját, melyet kimerült álma sűrűjében nem hallott az anya és a fivér.

Sebes sor kopogás az ajtón, és már nyílt is, mint rendesen, az utolsó koppanás előtt; belépett az ifjú Peter, a tekintete indulatos, a válla feszes, konok tartásában különös dac.

– Ide figyelj, Sean –, tört ki belőle –, ide figyelj, elegendő van! Ha ezt a lányt nem veszük ki közülünk, ahányan vagyunk, megyünk a temetőbe. A kedvesnővéreknél, a Haldoklók Hospice-házában kellemes helye volna, egyszerűen nem értem, miért nem akar menni.

– Akarni senki sem akar odamenni – mondta Sean –, a sír felé a végén olyan lassan lépkedünk, amilyen lassan csak lehet. De, Shamus, ott sokkal kényelmesebben ellész, mint ahol most van, és egy perccel se hal meg hamarább.

– Nem megmondtam neki százszor! De olyan átok önző, meg se hallja. Nem tud járni, kocsiiban ülve se tudná megtartani magát, úgyhogy az egyetlen lehetőség, ha kihívjuk a Tűzoltóságtól a mentőket; csak honnan a pokolból szedem elő a pénzt rá?

– Tőlem – gondolta Sean –, azért is jött pont hozzám. Kerülgeti a forró kását. – Fennhangon pedig azt mondta: – Odaadom a pénzt kölcsönbe, Peter. Majd megadod, ha jobban mennek a dolgok. – Persze jól tudta, annyira jól a dolgok sose mennek, hogy az a pénz megint az ő zsebében csörögjön. – Hat-hét új könyv ára elúszott – sóhajtott fel; aztán fennhangon még hozzátette: – A mentősök úgy jönnek, hogy meglepjék; ne legyen ideje fölmérni, hogy kikapják az ágyából, a fertőzöttek felhőmályból, és örökre kiviszik ebből a mi világunkból.

– Akkor megyek, felhívom a Hospice-házat innen, a kocsiából – mondta Peter, miután átvette a harminc ezüstpénzt – azzal, hogy a nővérem indulásra kész, aztán a mentőket, hogy jöjjenek azonnal, és vigyék. Egy szót ki nem fecsegek, amíg el nem indult.

Újabb kopogás, és mielőtt ők ketten kinézhetek volna, sebesen, feldűltan berontott a villamoskalauz.

– Megtalálták! – lihegte –, végre megtalálták! A fiatal Wogan kapitányt: Finglason túl, egy elhagyatott dűlőn, a sűrű gyom közt. Oda vitték ki, hogy meggyilkolják! Alig lehetett ráismerni: a hasát berugdalták, a fülét félig letépték, egyik szemét kinyomták, az orrát betörték, aztán egy golyóval a fejébe kimondták rá az áment. A rohadtak, az emlékezetét is megtaposták! – Lerogyott a díványra, s a forró verítéket törölte a homlokáról.

– De Wogan is lelőtt valakit, mielőtt lelőtték – mondta Sean.

– Igaz, de becsületes küzdelemben, tiszta találattal. És nem az maradt utána, amit én láttam. Édes Jézus, irgalmazz szegény kölyök lelkének.

– Akkor én megyek, Sean – mondta Peter az ajtóban –, elintézem végre a dolgot. – Azzal halkán becsukta az ajtót maga mögött.

A kalauz széket húzott a kandallóhoz, és leült tépelődni. Sean látta, milyen súllyal nyomják roskadt vállát az évek: a sűrű haja tiszta szürke, a ráncos keze enyhén reszket, amint pipára gyújt; a *semper fidelis* mintaképe.

– Egyik szerződést a másik után intézik egymásnak – mondta váratlanul a kalauz. – Az egyik Szenátor úgy keres a tojáson, hogy az ugyanolyan jó, de az olcsóbb árajánlatokat mind elutasították, heti ötven ruppót keres tisztán. Egy másik ugyanígy a vajon; egy volt lámpagyújtogató ismerősömet, most hadtápos a Szabadállamiaknál, éppen előléptették, mert elintézte, hogy egy haverja szállítsa a felszerelést a zászlóaljának. Szentséges Uristen! Mire jutott a katolikus Írország!

Sean hallotta, hogy a mentőautó bögő motorral beáll a kapu elé; hogy az emberek a mocskos előcsarnokon át viszik a hordágyat, hallotta lábuk súlyos dobogását; aztán az óvatosabb, gondosan kimért lépteiket lefelé, egy, kettő, három, az alagsorba vezető, rothadástól szivacsos lépcsőn; az irgalom dolgában járnak – az isteni szeretet a penész közt. Aztán csönd következett, mely, Sean jól tudta, hamarosan megtöretik. És íme, a rémült, erőtlen jajdulás; a megsemmisülésbe hulló lélek kétségbeesett sikolya, melyet szapora, görcsös köhögési roham zár.

Sean az ablakhoz lépett, kinézett az utcára. A fiatal szikamórfá vörös és arany foltokat szőtt fényes-zöld lombjának kedves nyugalmába. Sugárzó szép este, csipetnyi hűvösség a nap fényében. A kisfiúk Szabadállami-Köztársaságit játszottak, nagy hangon utánozták a gránátrobbanást és a puskaropogást, jelszavakat is harsogtak egymás felé, az Írországnak békét és jóakaratot hozandó két küzdőfél jelszavait. De most mintha elvágták volna a halált és sebosztást majmoló játékot: a fiúk az ormótlan, félelmetes mentőautót bámulták, mely tátott torokkal várta a halódó testet. Sean újra hallotta a súlyos lábdobogást, ezúttal lassan és egyszerre lépve hozták a tüdővészes köhögés maradék életét. Látta, amint a vörös zubbonyos férfiak lemennek a kölépcsőn a járdára, majd a mentőautó tágra nyitott ajtajához viszik azt a pislákoló életet, el onnan, ahol robusztusabb életek megtagadták, hogy közülük legyen hozzá. Sean csak a vékony, törékeny, viaszfehér kezét látta, mely félénken markolta a hordágy-

ra sebtében rádobott barna pokrócot; az a vékony, fehér kéz mintha végső búcsút intett volna önnön veszendő életének.

– Mi van, mi baj? – kérdezte a kalauz, és megpróbálta kihúzni magát, bár a válla túlságosan megroskadt, hogy kiegyenesedjék; aztán derekával az ablaknál álló Sean felé fordult.

– Egy polgártársnőt visznek a Haldoklók Hospice-házába, hogy ott tegye le egy túlon túl hosszúra nyúlt élet terhét.

– Mi baj érte?

– Tüdővész.

– Ezen nemigen van mit idegeskedni. Keményebb dolgok adnak ma gondolkodnivalót, mint egy szimpla tüdővész eset.

– Nagyon fiatal volt, épp hogy kezdett nővé érni; valamikor csinos volt és vigkedélyű.

– Ó, mi a jelentősége, Sean? Az ilyesmi naponta előfordul az efféle helyen. Rég hozzá kellett volna szoknod. S az a lány szerencsés úri hölgy szegény Jack Woganhez képest. Ide figyelj – folytatta, és megkocogtatta Sean térdét, miután az visszaült a kandallóhoz –, akármibe lefogadom, hogy a püspökök sem a kezüket, sem a szavukat nem emelik föl, hogy megállítsák ezt a sunyi, hidegfejű öldöklést, aminek legjobb fiaink, szegények, áldozatul esnek. Mint emberek – a papi mivoltuk ellen egy szavam sincs, ezt jegyezd meg, Sean –, mint emberek, szegény Szent Patrik maga is vigasztalanul szemléli, milyen bambák a püspökei, miközben az ország gyilkos fiaskóba süllyed!

Szent Patrik – gondolta Sean –, szentséges Szent Patrik, imádkozzál érettünk! Drága szentje Szigetünknek, a golyók, rózsafüzérek és kézigránátok szigetének!

Rózsafüzér minden puska körül, mely embergyilkos golyót készül kilőni; rózsafüzérfonat minden kötélén, melyen embergyilkos hurkot hurkolnak.

Édes gyermekeidre sugározd drága mosolyodat! Könny és mosoly: a könnyedet látjuk valóban; amit most kérünk, Szent Patrik, az a mosoly, az édes mosolyod. Szent Patrik, minden Gaelek ékessége, pakold a gondot az oldalzsákba, és mosolyogj!

Mesterházi Márton fordítása

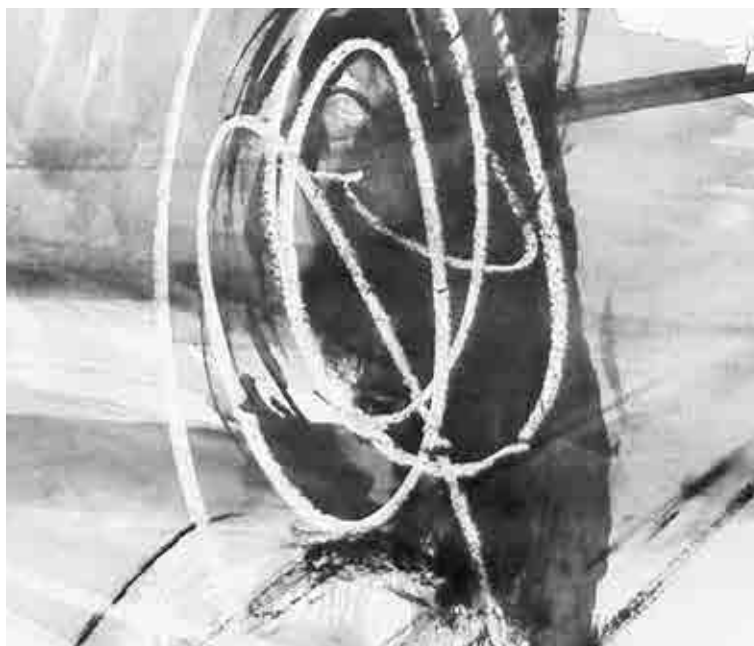
MESTERHÁZI MÁRTON

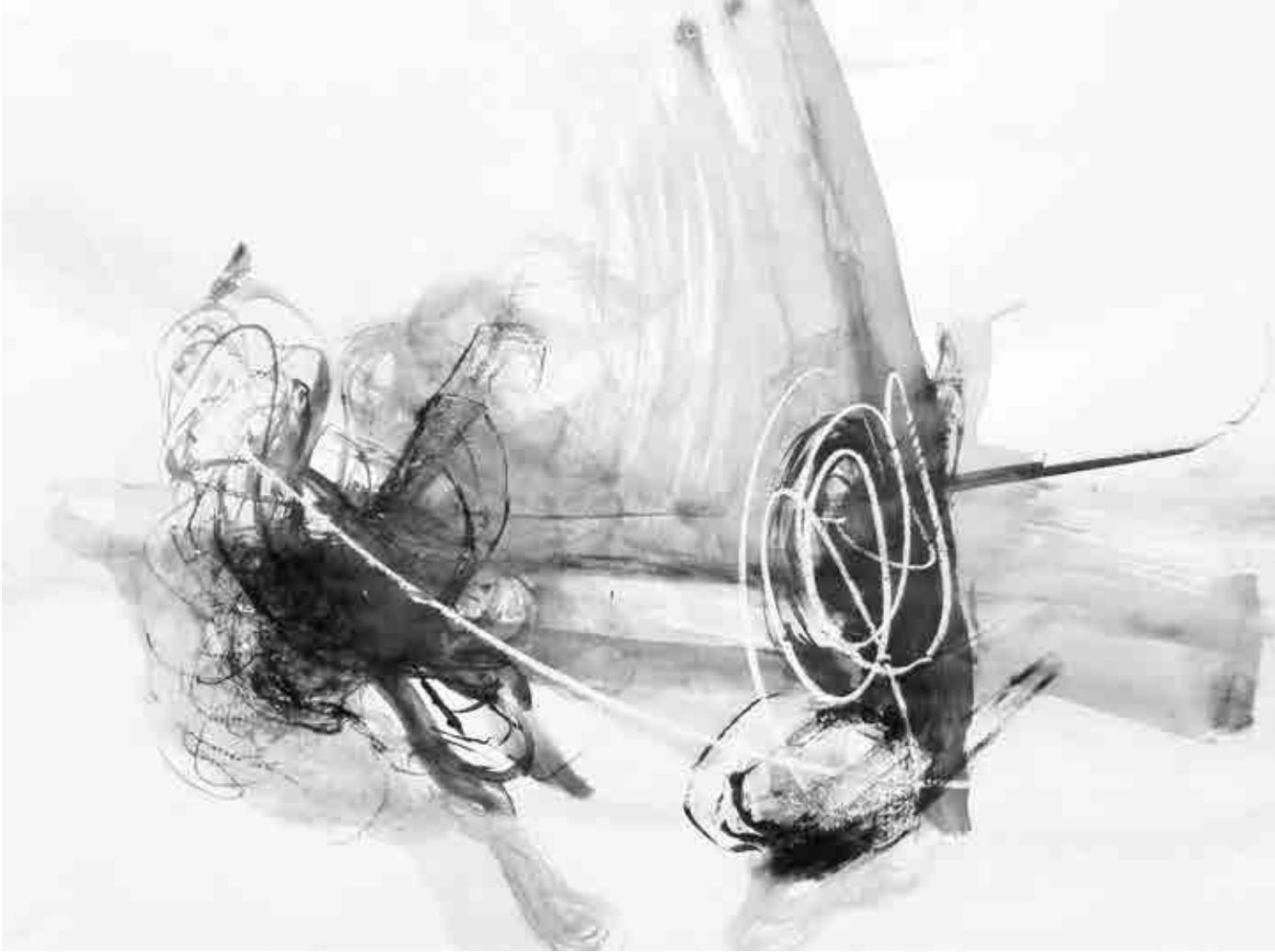
Sean O'Casey

(1880–1964)

Angol-ír drámaíró. Kispolgári családba született, de apja korai halála után időnként a nyomort is megismerte. Különböző munkák után évekig dolgozott kubikosként a vasútnál. Ifjúkorától szenvedélyes ír patrióta, beszélt és írt ír-gael nyelven. A századelőn vált öntudatos szocialistává, részt vett az 1913-as (végül kiéheztetett) Nagy Sztrájkban; utóbb kommunistának is vallotta magát: elragadta a Kommunista kiáltvány tüzes pátosza, bár az elméletben nem jutott tovább, s a pártba sem lépett be. A válságos ír évtized vége felé mutatta be a híres Abbey színház (Yeats színháza) máig érvényes drámáit (Júnó és a páva, 1924; Az eke és a csillagok, 1926). Az utóbbi körül kirobbant konfliktusok miatt Angliába költözött. Újító színpadi kísérletei nem mindig teremtettek maradandó értéket, még kevésbé hoztak hasznot. Az anyagi jólétet emlékiratainak hat kötete (1939–54) hozta meg számára; ezek közül az első (Zörgettem az ajtón, 1963) magyarul is megjelent, míg drámáinak gyűjteményes kötetét 1974-ben adta ki az Európa. Hazai színpadi karrierje kevésbé szerencsés: erőfelen rendezés, féloldalas szereposztás, kritikai értetlenség (pacifizmustól, illetve nacionalizmustól való félelem) jellemezte legfontosabb bemutatóit.

A válságos ír évtized voltaképp a Nagy Sztrájjal kezdődött; ekkortól formálódtak azok a félkatonai alakulatok (köztük az író szenvedélyes támogatását élvező Ír Polgárhadsereg), melyek 1916 áprilisában kirobbantották a Húsvéti Fölkelést. (O'Casey látása a gyermekkori szaruhártya-gyulladás miatt nem volt teljes értékű, ezért nem fogott fegyvert.) Az angol hadsereg a fölkelést egy hét után leverte, brutális birodalmi megtorlás (kivégzések, börtönbüntetések sora) következett. Az 1918-as választásokon a függetlenségi erők átütő sikert arattak; ennek birtokában megalakították saját parlamentjüket. Ezt a brit hatalom felségárulásnak értelmezte, és fegyveres erővel próbált rendet teremteni. Súlyos véráldozattal járó angol-ír gerillaháború következett (1919-től), melyet 1921 decemberében az angol-ír Szerződés zárt le. A Szerződés több előnytelen feltétele között a legsúlyosabb Nagy-Britanniához csatolta a megnövelt területű Észak-Írországot. A létrejött új Szabadállam parlamentje – az ú.n. Köztársaságiak tiltakozása ellenére – elfogadta a Szerződést. A konfliktus a két fegyveres erő közötti véres polgárháborúba torkollott (1922. június–1923. május). A brit kormány és a katolikus egyház támogatásának birtokában végül a Szabadállam kerekedett fölül. A Köztársaságiak letették a fegyvert – és pár évre bevonultak a börtönbe.

KERÉK IMRE
Négysorosok

Az Akropolisz Kariatidáihoz

Körülfontva örök szépségetek,
köszöntsön benneteket ez a rím,
most, hogy végre láthatlak titeket,
kétezer éves kőkedveseim.

Tavasszal a rét

Tavasszal a rét hímes, puha szőnyeg,
fenn úsznak rózsaszínű fellegek,
lenn hús patak mesélget a mezőnek,
pacsirtaszó a fonalán lebeg.

Sugár

Az almafavirág lányos ölen
egy lepke-módra röppenő sugár
megül egy pillanatra, s hirtelen
mandulaívú szemhéjadra száll.

Júniusi idill

Dűlőúti akác árnyán ülünk,
hallgatjuk, mit susog a rozs, a búza.
Kezemen kezéd érintése, mintha
virágon könnyű lepke súlya.

Őszi síp

Tarlók fölött az ökörnyal selyem
cérnája leng. Pirregő tücsök fújja
őszi hangú sípját. Búvóhelyet
vackol a nyúl a kukoricakúpba.

Régi adventek

Birsalmaillatú téli szobák.
Sódarral, füstölt hússal teli kamra.
Szán elé fogott, gőzölgő lovak.
Roráték ködbe-konduló harangja.

Parafrázis egy Jeszenyin-versre

Rakott parasztszekerek kerepelnek
poros mezei út hosszán sietve.
Ahítatra hívó fehér keresztet
emel magasba kis kápolna kelyhe.

Senyveszt szülőföldem nyomorúsága.
Gyér zabtáblát sárga szellőcske ringat.
Keresztet vetve a harang szavára,
útján a fáradt zarándok megizzad.

Oroszhon – érett málnabokros berkek
Ó, folyóba zuhogó égi kékség! –
Örömdben, bánatodban szeretlek,
hallgatom tavaid halk szívverését.

Itt szomorúság öröli a csendet,
martyaid mentén nyírfák, szűzfehérek. –
Elszakadni tőled, nem hinni benned:
sohasem tudnálak feledni téged.

Így, boldog láncomat hordva követlek,
mi hozzád fűz aszú téreken átal. –
Ó ezüst-hangú harangja a sztyepnek,
Ó, málnás lankák, lenge árvalányhaj!

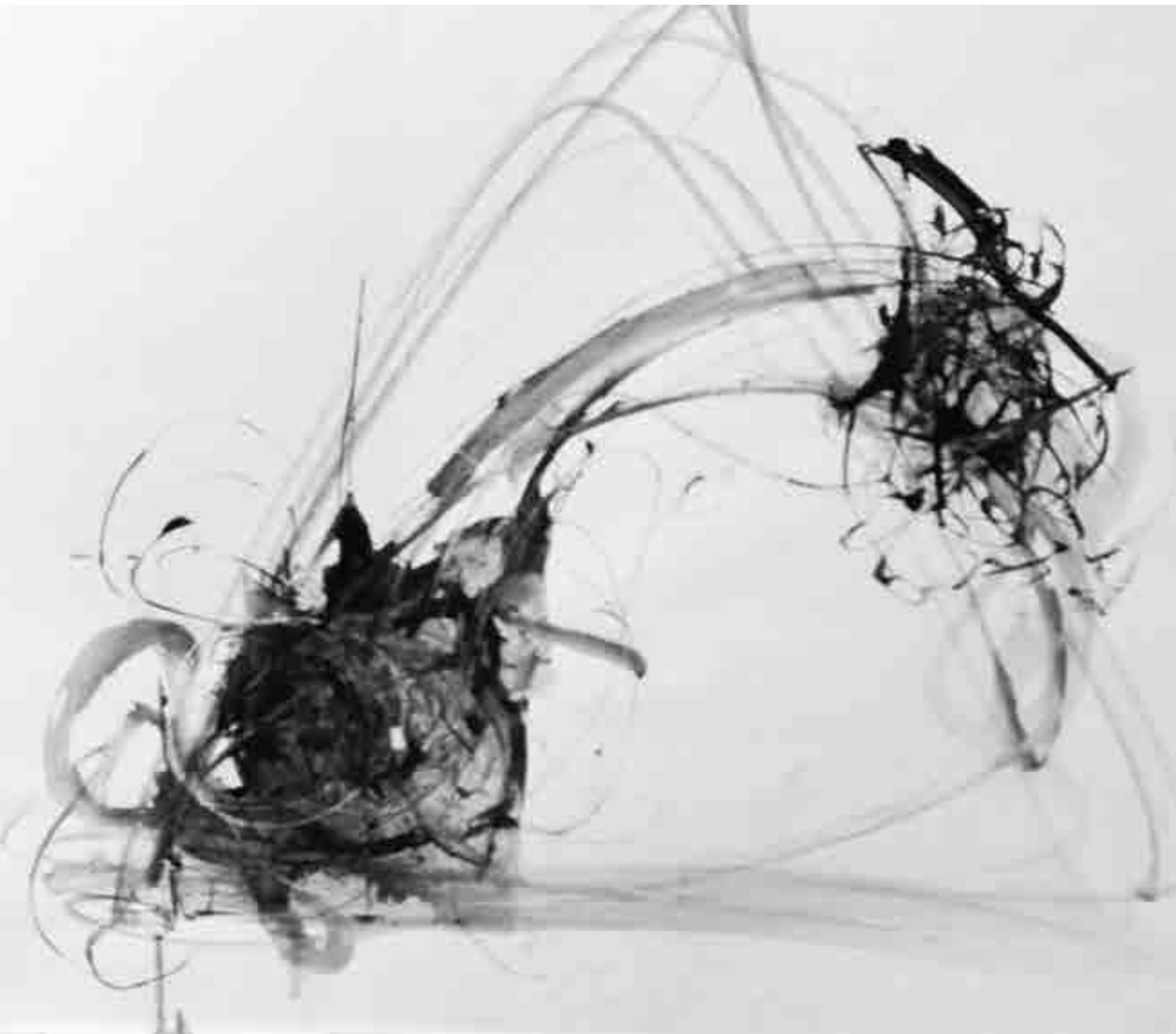
Szeretettel köszöntjük a 75 éves Kerék Imrét!

PODMANICZKY SZILÁRD

Haláltus

A fürdőszobában tusol a halál.
A tusfürdőmet használja,
amit érzékeny bőrének fejlesztettek ki.
Se színezék, se szűrő illatanyag.
Valami dalt dúdol a hangján.
Elzárja a csapot, csend hallatszik.
Törölközik. Testzugokból törli ki a párát.
Megszárítja a haját, fésüli.
A gardróbból kiválaszt pár ruhát.
Nyílik az ajtó, papucs van rajta.
Egy régi nadrágom, a legújabb pólóm viseli.
Nézem az ablakot. Szikrázó dér csillámlik a fán.
Tiszta vagyok, mondja. Mehetünk.

DOBAI LILI
annyi szó volt

már azt hittem el tudtam
mondani mindent ami fontos
mégis
szavakban a lényeg és a
lényeges elveszett
most
hallgatok a szótlanág
hátha beszél

ha ellenkezem

láss mögé láss át
lásd a szándékot az
akarat másik oldalát
az odaszánást az
odaadást és ölelj
és vonj magad
felé fordíts
fordítsd át

emlékezem

a napsütésben lépdelve
a folyóban úszva
a boltokat járva
kenyeret húst sütve
az asztalt megterítve
minden jót rá téve
virágokat öntözve
ruhákat terítve kinn a kötélre
a szélbe nem felejtve hogy
a folyón átkelni muszáj
belemerni ha
nincs híd mezítláb
minden nélkül egy szál
semmiben a semmibe
ha ott van
se előbb se később mindig
a mostban

TÖNKÖL JÓZSEF

Kazlak égnek lángolva

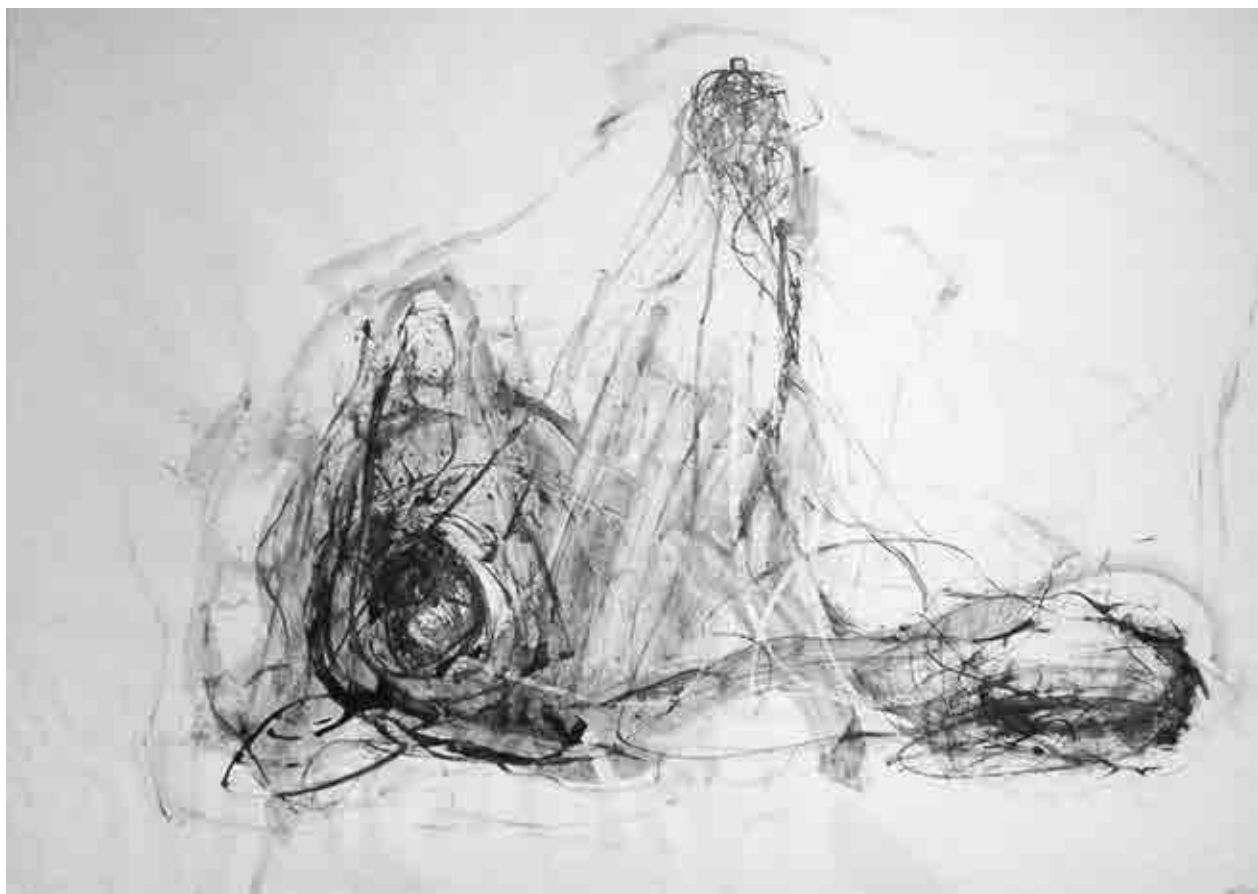
Romlik a szemem, holnaptól soha többé nem látom
ezeket a madarakat, ezeket az állatokat,
itt hagyták nyomaikat az ünnep menyasszonyaival,
megint ezt a reggelt a napból nyíló akácfákkal,
ezt az utcát a szírmokkal telefröcskölt redőnyökkel,
megint ezt a forró nyári napot,
amikor nem tudsz arról, hogy milyen színű a fű,
a falakat benövő füst, amikor kazlak égnek lángolva,
te gyújtottad meg a mezőt, mint a cigarettát,
kivágott körtefa vagy és fejsze,
hegykapuk tárulnak ki, hogy elérhessék a gyereket,
kit átrepít a lába patakon, malomárkon,
hangja honnan sodródik muskátlis ablakomba,
amikor nincs hová elmenni, nincs a kocsmá gőze,
az esti kávé, a sör,
amikor hóból, homokból, sárból idáig érnek a dülők,
éjszaka az ajtón kaparásznak, mint nagyszőrű kutyák.

De nincs asszony-falu se másik

Eddig korbácsolta a gyepüket a szél, ajhaj! ajhaj!
eddig adott vigaszt a hegy, lábunkat leégette,
csak azt tudjuk, amit a szemünk lát,
mintha fecskék szálló csapatait hajszolná az ősz,
küzdj, amíg futja erődből, most kiálts, ha tudsz!
ki lesz irgalommal, könyörül-e, ha a szánk kihűl?
ha az árnyékok bozótja eltűnik egészen?
csontunk köré új hús nem nő, ajhaj! ajhaj!
nincs tél se rég, de nincs asszony-falu se másik,
nincs már mit megérteni vagy megkívánni,
gazdájukat kereső lovak nyerítenek rózsaködben,
úgy visz a lábunk, mint hazatérőt,
szorongó bűnöst, vadkörtefa-várban tűnődünk,
milyen részegek voltunk itt a boldogságtól,
sarjadzott somkóró, virág meg ebszóló,
ugye, elhiszed,
hogy beszéd nélkül is megértettük egymást,
hogy mindegyikünk páskomok szülöttje-halottja,
gödrök gémjei vágódnak sarkantyúhegyükkel
a tplomtoronynak, ajhaj! ajhaj!
ugye, nem hiszed,
hogy elásott harangokat hallunk dögszagú kútból?

A két kezemnél

Este hazaérkezik a csorda, hatvan éve írom ezt a mondatot,
s mikor azokkal vagyok együtt, kiket nem nagyon ismersz,
terelőbotok bongnak, hogy vidítsanak vagy vigasztaljanak,
talán Pégán Józsefet kellene megkérdezni,
a két kezemnél ostorán szárad a hold, az is csak szomorít,
mint a páskom pihés nyírfája, óceánkútja,
néha azt hiszem, onnan érkezik kolompos-bökös tehenünk,
benéz az istállóba, hol nekem nőnek gerendák és csillagok,
hol csupasz a vályú, mint a megmosott nagycsütörtöki oltár.

OLÁH ANDRÁS

határsértés

1. (egy másik arc)

a büntudat a múlt katalógusát lapozza
– tudomást sem véve arról
hogy rég megváltoztak a címek...
köztünk csönd horgonyoz
s a meg-megránduló ajtókilincs
mögött már egy másik arc

2. (tekinteted)

lakatlan óráink magánya
mint szimfóniák szapora lüktetése
borzongatja halántékomat
– ragaszkodásod éltet:
tekinteted didergő szemaforja...

3. (késő)

mit megosztottál velünk
talán sohasem volt a tiéd

s lám rozsdás az emlékezet
túlságosan is:

már a szavak is ölnek
a papírra gördülő sivár szavak

– késő: ez a csönd
érthetetlen nélküled

4. (megtisztulva)

valami belső felhőszakadás
mossa át éjszakáinkat
szétfolyik bennünk mint az ár
belopózik álmainkba
fölfedve kirakósjáték-életünk
legrejtettebb titkait
de utána mindig ugyanarra
a napra ébredünk

5. (küszöbök)

téged visszhangoznak a romlatlan kövek
lelkünk kiegyenesedik
s már nem hallgatunk el semmit...
futottunk önmagunk elől – hiába –
éltünk megalkuvások bilincsébe verve
toporogtunk nyitott ajtók előtt
s csak most könyörülünk magunkon
beismerve a vereséget
mikor már nem jössz énfelém
– mikor már nem jöhetsz...

GELLÉN-MIKLÓS GÁBOR

Megállt az égen

Egy buta felhő
megállt az égen.
Nem most volt.
De nem is régen.

Fölöttem állt meg.
Én: apró árnyék.
Az órák is megálltak.
Az idő járt még.

Ahogy a Napom,
úgy a Holdam.
Élőként jöttem.
Elmegyek holtan.

Meteorológiai előrejelzés

Tél jön.
Havas lesz az arcom.
Hideg fák ágai között
nézek majd az üres égre.

SCHNEIDER ÉVA

Horror

Forró volt a nap,
mint táskámban a tea.
Modern Hamupipókeként
papírokat válogattam
táncolva egy irodában.
Piráják voltak
a lábvedben.
Folyt a vér
a kapcsolószekrényből.
Belém szeretted, mert
az anyajegyeim
egyenlő oldalú
háromszöget formáznak.
Kár volt
verseskötettel lecsapnod
a molylepkét.
Pirájákat tettem
a lábvedbe.
Folyt a vér
a kapcsolószekrényből.

10 m²

Elment a mail:
a háztartási gépeket
nem lehet
közúton szállítani.
Az irodában ültünk.
Dzsinnek keringtek
a lábak vénáiban.
Az inda és a
telefonzsinór
összetekeredett.
A billentyűzetre
esett egy szőlőmag.
Mintha közénk
állt volna egy
ékezet.
Négyzetméter nagyságrendű
a szégyen miatt
lekapcsolt lámpákkal
sötétbe borított
terület.
Plusz tíz négyzetméter.

NÉMA JUDIT
Érted didergek

1.

Két napja ólomszínűek a szemeid, mint két hideg gyöngy egy koporsófülkében.
Viszkető seb vagy a ködette nyári hajnalok fekete harangjátékán.

2.

Koszorú a szívem.

3.

Tapaszd a homlokomra, mind, a tenyereden vergődő csillagot. Már megsüketült
rám a halál. Érted didergek.

Nyelved Hegyén

I.

Csak annyit kérek, hogy csontjaink
összefogjanak, hogy ujjaddal
alulról érintsd a sírboltomat,
rengjen ránk,
és fogaim közül homokszemekkel csókold ki
az éjszakát.

II.

Mert reggel illatod volt, bársonycsíkokra
szabdalom az éjszakát.
Tintakéken vérzik fel kezeim erén,
milliárd csillag kering egy bolygó körül.

III.

Hajszálaim a koponyám körül szilánkokba gyűlnek,
ha már te nem, elsimogatja a halál.

Középső nyelvállású, nyílt csók

Hidegek a falak. – Nem értem a pesti víznyomást – mondod. Karod rácsavarodott az ötrétegű
csőre a radiátor mellett.
Roppantógyűrűs idomok.

Az a rengeteg ég, mikor búcsúztál. Csak gyűlt, sűrűsödött fölénk.
Ködbe szakadt szavak, hallgatag rettegés.

Csók az ajkak működése szerint. Szemedre lassan ráfagy a táj. Ebben a hidegben a madarak is
lassulnak.

SZÁVA CSANÁD

(golyó)

középiskolába jártak és matek-fizika osztály voltak
ott tanulták hogy egy golyó a meghatározott tulajdonságaival
hogyan viselkedik: elgurították és mindig oda esett
ahová kellett neki az adott törvények szerint
aztán megmagyarázták hogy bizonyos szótagszám meg sorok száma
no meg a morák és egyéb ritmuselemek
határozzák meg a kötött formákat
amelyekbe a stíluselemek halmazából betöltik a tartalmat
külön figyelemre volt szükség ahhoz hogy csak a golyóra lehessen koncentrálni
a gondolatok mindig szétgurultak
akár valamilyen halandzsászási vagy skandalási gyakorlatnál
a puffanásra mégis felkapták a fejüket
és mintegy átzuhantak egy fizikai világba
ahol nincsen csak egy gyermeki golyó

(emlék)

már nem emlékszem
hogy a fán ülsz vagy a fa alatt
hogy egy párnánk volt
vagy csak kenyér egy falat

arra emlékszem
milyen volt a meggypiros
s hogy odaérkeztem
ahol már a nekem is tilos

még kísétáljunk
mondad és kiáltottál
nem veszi nekünk észre hogy
a kedélyünk az ami ott áll

mert a fáról leeshet ez-az
és megrohad lent minden falat
és elnémul ez a harsány eszesség és
emlékképtelenné lehet ami marad

FELLINGER KÁROLY

Földterasz

A csoda valójában olyan
fecskefészek,
amikbe egy kis szerencsével
jövőre is visszatér a fecskepár.

A csoda valójában olyan
nem mindennapi dolog,
amiért nem kell
önkívületbe esned,

mint egy feneketlen
félíg kész kútba,
ahol a béka azért ad csókot,
hogy visszaváltozz békává.

Csak a jelenből
tudsz kibújni,
a jövő akár a bőröd,
levehetetlen.

Két felület

Álmomból
reggelre néhány
partra vetett hajóroncs
marad,
meg egy túlélő
a lakatlan szigeten.

Csoda,
ha elszáll
velem
a föld.

ÁDÁM TAMÁS
Őszi akvarell

Szövetmintát veszek a levelekből,
s kitapintom a csupasz ágak gyenge
pulzusát. Haldoklik a liget.

Sápadt réten angyalok súlyos szárnya
füstöl. Alattunk jég, fölöttünk az ég
törik. Fátyol alatt Hold gubbaszt.

Mint kiszáradt őszi akvarell, ropog az
éj fala. Elhagyott fészekben
madárcsont reccsen.

Kalapot emelnek az ijedt
madárijesztők, ősz hajukból hókását
fésül a szél.

A szigeten

Mert létezik egy rosszabb múlt.
Emlékeimmel takarom hátam,
ma fésülöm ki utoljára a sápadt
margarétákat hajadból.

Hagytam, hogy rám égjen megannyi
színtelen selyem. A parti sétáknak is
vége, a Duna kétágú combja között
vergődöm, a szigeten.

Fáj, mert a cigánylányt is ellopta az
ősz. Te sem vagy már, talán nem is
voltál sohasem.

KÁCSOR ZOLTÁN
Egy mínusz egy

ma meghalt Kertész Imre
és azóta egyre többször nézek apámra úgy
és számolgotok, magam sem tudom, mit
mert ténylegesen számolni nem merek
csak eszembe jutnak a számok
olyan módon, ahogyan nem szabadna eszembe jutniuk
legalábbis én így gondolom balgatag
és elodázom a számokkal való valódi műveleteket
inkább a pénzügyekre terelem a szót
a pénzügyekre, melyek soha nem érdekeltek
és úgy kevergetem a számokat a fejemben
mint aki a koktéltját kevergeti a partin, de nem akarja meginni
pedig előbb-utóbb a fejembe szállnak a számok
addig is beléjük túrok, mint szögbe a kisgyerek
és nem veszek tudomást arról, hogy szögbe
szelíden, hogy ne sebezzenek
persze így is sebeznek és hidegek
de csak egyetlen egy van, ami igazán hideg
az egy mínusz egy

BÍRÓ JÓZSEF
Innen sem más

Keszthelyi Rezső emlékére

amikor már
: nos :
feltűnően fárad
: persze :
nem kell
: kéregtea :
sem semmilyen
: segítség :
ideje adatik
: pihennie :
vonalak kertjéből
: fűszálhinta :
aztán hirtelen
: némacsend :
immáron amint
: mindentől :
amphitrité ura
: vigyázza :
odaát most
: árvaszigetet :
hasonlatost keres

TÓTH IMRE

Emlék

Amikor megérted, hogy életed minden egyes pillanata tárolva van benned,
rájössz, hogy nincs segítség, mert az érzés elmúlik, de az emléke megmarad.

Két év Perzsiában

Azt mondják, nagy, nyári délután volt,
a megindulási körzetben álltunk.
Az utolsó békeévben
gyakran álltak együtt a csillagok.
A szarejevói országúton
egyre távolodott a magyar határ.
A napok vége, utolsó idők szentjei.
Rommá lótt házak lesznek utolsó utamon.

GÁL FERENC

Ház körüli munkák

14.

Megint egyszer untatnak
a könyvek. Az évszak engedi,
hogy átvágjak a nyereg felé
mézért, és a hegy szoknyáján
körbe visszatérjek.
Az is bevált gyakorlat,
hogy megcsörgetem három
barátomat számsorrendben.
A hallottakból és a négy fal közti
életből merítve a fenegyereket is
éltetem magamban. Elnyújtva
a holtak bútorai közti tespedést,
hogy sulykolhassa, milyen szívet
tépőn rétegződik ez a nyugtalanság.
És a kályha melegpontját tapintva
pontosítsa, hova vágyik vissza.

25.

Formai engedményekről van szó.
Éjszakai eső után napon
reggeliztünk, a postás robogója
lejtmenetben hörgött,
ahogy kiböktem: az alagsor
padlóján kellett elemet cserélnem,
hogy lefényképezsem apámat.
A kezem fázott, az összevissza
fényekben a portrétávolságot
sem találtam, a boncmester
az utolsó falfülkéből nézett.
Ahogy a karba font pózára
kitértem, belekérdeztél,
hogy a pénzt hogyan fogadta,
én pedig az első benyomást
ecseteltem, a teljesség igénye
nélkül, a mézet felcsavarva.

MÉHES KÁROLY

Így süllyedek

Nekem már a Rimók doktor a legkedvesebb ismerősöm. Merjem mondani, az egyetlen barátom. Rokonom. Tényleg. De nem ezzel akartam kezdeni.

Forba Mihály vagyok, feketelyuk-kutató. Kedvem lenne hozzátenni, botcsinálta, de van az embernek méltósága. Meg az eltelt harmincöt év. De mintha ráuntam volna a végtelenre.

Hirtelen, noha kérdés, mennyire hirtelen dolog ez, megint szeretek közel hajolni a földi dolgokhoz. Mit ne mondjak, az élet dolgaihoz.

Így aztán újból nekiveselkedem az írásnak. Vagy inkább irkálásnak.

Mint kilencévesen. Aztán tizenkilenc évesen. Utána végtelen szünet, az élet, és most újra. Ötvenkilenc évesen.

Hogy maradjon valami nyom. Így érzem, mármint, hogy jó lenne, ha maradna. Csinálhatnék szelfiket is, persze, ahogy divat. Minden áldott nap, ugyanabban az órában és percben, vagy ugyanazon a széken ülve.

Valamiért még hiszek a szavakban. Nem mindenáron a szavaknak, csak a szavakban. Azok adják az igazi nyomot.

Forba Mihály vagyok, magyar férfi. Nős. A feleségem egy misszió orvosaként tevékenykedik, és egy asramban él, valahol Észak-Indiában. Van egy fiunk. Festő akart lenni, de nem lesz.

Na, már ez elég hülyén hangzik. A bemutatkozás magamnak. De lehet, néha szükség van rá. A póre tények rögzítésére.

Nem akarok emlékezni, holott ez elkerülhetetlen, és mesélni sem akarok, ami szintúgy elkerülhetetlen. A szerény cél: rögzíteni megfigyeléseimet. Magamnak, főképp magamról.

Mert néha belém nyilall, hogy ez vagy az micsoda. Mért van úgy. Hiszen, azt érzékelem, eddig nem így volt. Sőt, sokszor nem is volt egyáltalán.

Azt hiszem, valami effélere készülök. Hátha, amennyiben valami kimondatik, jelen esetben le van írva, az akkor már-már magyarázat.

Ha mégsem – akkor is leírtam. Én, Forba Mihály, ennyi éves koromban. Tettem egy (vég-ső?) kísérletet.

Nézzük hát!

Szerda van. Egy szerda. Ki lehetne számolni, hányadik szerdám ez e földi világban. Szeretem a szerdát. Valaha minden hétköznapot utáltam. Mert iskola volt, különóra volt, munka volt. Mintha csak a vasárnap, később a szombat és a vasárnap érne csak valamit. Amikor lehet csinálni *valamit*.

Holott a szabadság abban leledzik, állítom most, ennyire bölcsen, hogy a kötelező feladatok sűrűjében is azt teszem, amit akarok. Meg akarom tenni, mert meg kell tennem. Nem úgy fogom fel, hogy nincs más választásom, hanem ekképp: megcselekszem, mert ezt választom.

Szerda van, nyár, 38 fok.

Tényleg eljutottam oda, majdnem oda, hogy semmi sem érdekel. Ez tán rettenetesen hangzik, például cinikusan, ám ez sem izgat. A nyárnak ugyanolyan kitüntetett helye volt az idő folyásában, mint a hétvégi napoknak. Jobb és több, véltem. Vagy nem is véltem, csupán éreztem, mert a meleg, a vakációs-szabadságos hangulat, ez motozott bennem, több, értékesebb, ki- és beteljesítőbb, mint bármi egyéb. A tavasz... nos, a tavasz egyfajta előjáték a nyár-orgazmus felé vezető úton.

Pedig, és ez lenne a kor?, nincsenek külön és silányabb napok. A ragyogó júliusi nap és a jégpermetet a szemembe vágó januári reggel ugyanolyan minőség. Csak az egyik nyárnak tökéletes, a másik télnek.

Talán így kéne nézni a derék emberekre is. Mindenki csodálatos. Az egyik gazemberként az, a másik szentnek.

De lehet, megengedem, hogy ez nem feltétlenül van így.

Megengedő lettem, és ez tölt el egyfajta elégedettséggel.

Nem hiába van szerda.

Forba Mihály, mondják, amikor szólítanak.

Feláll egy alak, egy test. Feje, fejében az agya adja ki a parancsot, és keze-lába moccan, megy az ajtó felé.

Agy vagyok, aki gondolkodik erről a testről. Ez az élet.

Nem igaz. Egy test vagyok, aki szinte sosem gondolkodik erről a testről. Úgy használom, mint az ajtót vagy a cipőt. Praktikusan. Arra jó, hogy legyenek. Mert enélkül nem menne. Nem lehetnék a testem nélkül Forba Mihály.

Néha elnézegetem magam. Mintegy szórakozásképp. A bőröm már nem sima. Ha össze-nyomom, olyan apró-ráncossá válik, mint annak idején apám bőre. A Balatonon volt, Tihanyban, élesen sütötte apám bőrét a nap, megjegyeztem. Mármint, hogy apám bőre ráncos. Akkor sem tudtam már felidézni, milyen volt nem ráncosan, amikor sima volt a bőre. És most sem vagyok rá képes, hogy a nyári napon, amikor a bőrömet vizslatom, és szinte természetesnek veszem, hogy ráncos, ráncoska, visszapörgessem az időt oda, amikor bőröm még feszes volt és oly sima, mint amilyen a fiataloké.

Forba Mihály, mondják, és bármikor mondják, én vagy az.

Anyám mondta valaha, nem kívánom már annyira a húst, mint régen. Aztán rám nézett: majd meglátod, te is így leszel vele. Mert nagy húsevő voltam. Veszekedtek velem, hogy addig nem kapok a husiból, amíg meg nem eszem a levest. Sírtam, és a levesbe potyogtak a könnyeim. Tizenhárom évesen én sütöttem otthon a rántott szeletet, ezzel is közelebb kívántam kerülni az idea megtestesüléséhez, a húshoz. Az egész család azt falta, amit én sütöttem, és dicsérték váltig. Senkinek nem jutott már eszébe fenyegetőzni, vagy szólni, mennyi húst falok.

Húsból vagyunk, hús által hússá leszünk.

Anyámnak mégis igaza lett. Már nem kell annyira a hús. Ez lenne az elmúlás, a nem-hús-lét első állomása?

Uborkát vágok, paradicsomot, fokhagymát, csípős paprikát. Főételként eszem salátát, és mellé egy picike húst, épp csak, mintha az lenne a saláta.

Nincs benne semmi filozófia, semmi nagy elhatározás, pláne nincs benne lemondás. Forba Mihály most ilyen.

Sokszor fordul elő, hogy érzem, nem ezt kellene csinálnom. Más választani. És mégsem. Vagy mégis. Az énem, ami ezek szerint csak úgy enyém, hogy így mondom, mért leli örömét benne, hogy olyan választásokra készítet, amiről abban a pillanatban is, amikor megtörténik, tudom, hogy nem jó, és én, ez a Forba Mihály nevű sejthalmaz, igazából nem hogy örömét nem leli majd benne, hanem bosszankodni fog.

Az önkiszolgáló étteremben kellett elmorfondírozni mindezen, immár az asztalnál ülve. Feltett vágyam volt, hogy valami könnyűt eszem. Rántott cukkini, ejtettem meg rögvést a választást, mert belépve ezt láttam meg egy szakállas, bánatos tekintetű férfi előtt, rizzsel, tartármártással. Csöndes öröm szállt meg, annak biztos tudata, hogy friss, egészséges ebédben lesz részem. A pulthoz érve azonban a krómácel üstökben különféle vörös szaftokban úszó tokányok, pörköltök kerültek a szemem elé. És miközben a krétával felrótt ételorra pislantottam, konstatacióval, hogy mennyibe kerül a rántott cukkini rizzsel, és újfent elégedettséget éreztem, mivel menüszerint jóval olcsóbb volt, mint bármelyik zsírban úszó étel, ez a valaki, a másíkom, aki úgy énem, hogy nem is az enyém, már mondta, hogy gombás tokány galuskával. És vittem, elmerevedett tekintettel, a tálcán a vöröses lében úszó tokányt, amiből nem sajnálták a szalonnát sem. Szinte automatikusan raktam még a tálcára egy fokhagymától illatozó uborkasalátát, mert a tokány, innen már nincs menekvés, ezt kívánja. Hátrapislantottam, az utánam jövőre, akinek a tálcáján rántott cukkini virított, szép barnásra sütvé, rizzsel, tartárral, nem is rálöttyintve, hanem külön kis tégelyben.

Ebédtelek, rakom a számba a szalonnás húsdarabokat, kanállal falom a galuskát. Nem tudom pontosan, kit etetek, ki lakik itt jól, és ki az, mert, hogy van ilyesvalaki is, érzem, aki éhen marad.

Egy ideje magammal beszélek. Így mondom, magammal. Forba Mihállyal, aki én vagyok, de nem árt, ha mégis elmondok neki, nekem egy s más. Reggelente, amíg csak én vagyok ébren, vagy autózézetés közben. Amint eszembe ötlök valami, azt nem elgondolni kezdem, hanem rögvést mondom. Hát nézd..., kezdem, mint egy igazi beszélgetésben. Főképp valakiről értekezem így. Egy-egy személyről, egy másik névvel nevezhető testről, akit, bizonyára meglehetősen pókhendi módon, ismerni vélek, és tartok róla kiselőadást, mint aki megtéveszthetetlenül lát át a szítán, illetve, átlátok a bőrén, a pórusain keresztül beléhatolok, mint egy csodás műszer, és kiderítem az igazságot. Igen, akár még ilyen szavak használatától sem riadok vissza. Mert tudom, hogy akinek mesélem, tehát még egyszer: én magam, nem fogom félreérteni a mondandómat. Ténymegállapításaimat a helyén kezelem, végtére is nem ítélek.

Az alváásra úgy tekintek, mint tökéletes létformára. Amikor létezésem teljesen szétfeszíti a kereteit, és mindennél jobban kiviláglik, hogy a sejthalom, aki vagyok, valami tündökletes világ része, és nem fordítva. Ilyenkor a lélek, nevezzük így, birtokol mindent, még ha ez a „birtokol” olyan agresszíven is hangzik. Alszom. És álmodom. Voltaképp az álomhoz kell alvás, mert ez ránt ki az álmodozás dagonyájából. Az álom a vegytiszta irrealitás, a mindenség-túliség, a szereplők végtelen enumerációja, oly mesés kavalkádban, hogy mindannyiszor bámulok csak: a képeken, a történeteken. Míképpen meg is nyugszom, már-már dölyfössé válok, hát nem lehet itt akkora a baj, ha mindezt megérdemlem és részesévé válok. Álommal létrehozhatom minden világok legjobbját, legyen bármilyen is.

Hirtelen elkezdett nem érdekelni az idő.

A telése. A napok. Hogy mivé állnak össze és mivé bomlanak le.

Vagy az évfordulók. Apám halálának napja. Közéleg. Eszembe jut, hogy most hány éve. És akkor itt van. Nem lehet vele mit kezdeni. Még egy nap, amikor nincs. Nem tudok rá másképp gondolni, csupán egy dátum miatt, mint három hónappal korábban vagy majd, például, karácsonykor.

Ott állok a fürdőszobában, az órára nézek. Olyanok futnak át a fejemen, hogy „tegnap ilyenkor”... De van ilyen?

Lassan át kellene értékelnem az emlékezést is, amit oly nagyra tartottam. Nyilván, a sajátomat. Hogy minden megvan. Helyek, arcok, pillanatok. Pontos időpontok, sokszor napra, percre kihegyezve. A történelem folyama, piciben. Lehet, hogy ez egyfajta gögös birtvágyból

fakad? Van, ami a leginkább az enyém, és senki nem férhet hozzá, meg nem értheti? A birtok, a kincsek..., ugyan.

Cefetül fúj odakint a szél.

Az összes lány, aki egykor.

Kiszemeltem őket, csöndesen, hogy legalább az jó érzéssel töltsön el, hogy mi lehetne, ha. Álmodozásaim terepét benépesítendő. A kiszemelt nők gomolygó megléte és hiánya. Néhány név, Harcos Ágnes, Gereben Vali, Vastagh Kata, Ecséri Karolina, Lemmel Gyöngyi, Szontág Irisz, Szabó Anikó...

A fiam: egy kedves fiatalember, akiről leginkább azt tudom, hogy egy kedves fiatalember.

Türelmetlen vagyok. Amit alig tudok még magamnak is megmagyarázni. Mert nem arról van szó, hogy várok valamire, hanem épp az ellenkezője: nem várok semmire. Az tesz türelmetlenné, hogy a folyamatosan generálódó dolgok fejeződjenek be minél előbb, és végre ne történjen semmi.

Minden leesik. Nem mintha ügyetlenebb lettem volna, hanem mint valami sorscsapás, le kell esniük a tárgyaknak. Vagy felborulniuk, dőlés közben magukkal rántanak más holmit is, újabbak dőlnek és gurulnak. Vagy ami leesik, ha elég kicsi, bebújik a parketta lécei között, bepotyog a bútor mögé, eltűnik, szinte akarattal, mintha erre menne ki a játék, miként tud nagyobb bosszúságot okozni.

Ez a temérdek vécépapír. Megvásárolom, hazahozom, és amikor elhelyezem a mellékhelyiségben, szinte automatikusan azt gondolom: mire elfogy az utolsó tekercs is, mi minden történik velem? Vagy ezek a puha papírlapocskák semmi másról nem szólnak, mint arról a pár percről, amit itt töltök ücsörögvén, majd szennyesen a kagylóba dobom őket, és eltűnnek a ház, majd a város bélrendszerében – pontosan úgy, mint az a temérdek étel, finom falat, amiknek a végtermékét elpucoltam velük. Így oldódnak egymásba bizonyos végeláthatatlan körök, az örök csatornák, amik az élet elnevezéssel illetett valamit át- meg átszövik.

Huszonnégy guriga vécépapír. Most ez volt leárazva. Benne leszünk a télben, mire eltűnik az utolsó darabka is.

Groteszkségében is van valami megnyugtató abban, hogy azok, akikkel valaha együtt kocsmáztam és kirándulni jártam, most a hasamat nyomkodják, a fenekembe nyúlnak, CT-vizsgálatot szerveznek a számomra. Azt, hogy „Minden rendben lesz!”, Rimók doki a régi, kocsmái hangon szeretné mondani, cimbizve; de már annyiszor közölt effélet másokkal, akikkel sohase mattolt be nagyon csúnyán, ráadásul, igazából egy csepp sem volt őszintén meggyőződve erről a „rendben lesz”-ről, hogy még a most használt haveri hangot is körbevonta egy burok, a ki nem mondható szavak burka. Még nem fenyegetően, csak arra figyelmeztetve, arra a rettentő banalitásra, hogy eltelték az évek, baszom alássan, és ez itt és most valami más.

Eltérbélyesedett, megráncosodott gyerekként bánnak veled, iszonyodtam el. Újból Forba Misike vagyok, és hamarosan így is beszélnek hozzám. Úgy, csak ügyesen, Forba bácsi. Átcsücsülünk most arra a székre, jó? Csak lassan. Megy ez, látja. Fáj? Nem is fáj, hiszen olyan stramm bácsinak tetszik lenni!

Egy nagyon kedves, agyontetovált beteghordó mondja, mint egy betanult szöveget. Ha kell, nyújtja a karját, fogja a kerekesszéket, ne guruljon el. Közben máshová néz, a szinte fekete szeme hiába csillog olajosan, valahová a láthatatlanba mered. A folyosó vége felé, és amit lát, azon a képen valószínűleg nincs klinika, nincsenek széksorok és rendelő- és vizsgálóajtók, és egészen biztos, hogy Forba bácsi sincsen.

Annnyit mondtak: beteges, gyenge ember.

És már látom. Gyér haj, a szemöldök is csak néhány szál már. Sovány arca pergamenszínű, sárgásszürke. A szeme egy hal szeme. Él még, de minek.

Hogy ki ő? Kit és mit szeret? Ha leültetnék, hogy jöjjön, kedves uram, bácsika, meséljen magáról, felfénylne a szeme? Vagy ha fáradtan, vontatottan is, de beszélni kezdene, mit mondana? Illetve, nem kérdés, mit mondana. Ha elbeszelné az életét, olyat mesélne, amit senki más nem képes elmesélni.

Vériszamós dagonyában fetrengett mindenki. Beleket, nyirokcsomókat, agyvelőket telergették, toltak odébb, mert ők amúgy egyben voltak, olyan emberként, ahogy ismertem őket. Jól összegabalyodva, vérlucokban, de eleven tekerőzésben, még csak nem is szenvedve, inkább igyekezve, helyezkedve, bár azért elég lassan, komótosan, mint akinek úgyszólván más dolga. Az apám, az anyám, a mindenféle rokonok, a gyerekek, és még néhány régi és mostani szomszéd.

Egy akváriumfélében. Vagy óriáskádban. Vörösen.

És ott ültem tőlük másfél méterre, egy kis emelvényen, színházi plüss-széken, kényelmesen, csak annyira fészkelődve, amennyire mindig is fészkelődöm a színházban.

Ebredés után csak egy pillanatra kellett behunyjam a szememet, és újra láttam őket, keveredve, forgolódva a vérmázban.

És nagyon rendjén valónak éreztem az egészet.

Mi több: szépek.

Nem akarok tudni az úgynevezett emberiség legújabb rémségeiről. Ki kit lö le, robbant fel, mészárol, vagy csupán kerget el, csap be, veszteget meg, néz le, utál, vesz semmibe, erőszakol meg bármiféle módon. Annyi embert kellene gyűlölnöm, amennyi szeretet nincs bennem, hogy legyőzzem ezt a gyűlöletet. Na. Akkor inkább történeteket találok ki, amiket nem az élet ír, vagyis, amennyiben én élek, az életem által írónak. Senki nem olvassa őket, senki nem mondja rájuk, hogy ezek isteni történetek, Misikém. Nem kell zavartan vigyorogni, és visszakérdezni, Tényleg így gondoldod?, és nyilván, ugyanígy senki nem jelenti ki róluk, vagy megfellebbezhetetlenül, vagy csak kínosan feszengve, hogy ezek bizony úgy szarok, ahogy vannak. És megint megmenekülök, mert felháborodnom sem kell, sem elszomorodnom.

A végén még kiderül, hogy létrehozható a tökéletes boldogság?

Fényes Antóniának pocsékul kezdődött a nyara, ugyanis meghalt.

Az idő is elég vacak volt, de nem sejtünk összefüggést a kettő között.

Ő még ment volna tovább az angol turkáló felé, de a szíve megállt. Bosszantó az ilyen. János, nem is olyan rég, ezek szerint jól mondta, megdöglesz kis bogaram, aztán nézegethatsz.

Es most pontosan ezt tette.

A halál csak egy pillanat volt, ami után az idő nem állt meg.

Feltétlenül könnyebbnek érezte magát, testsúlyilag és lélekben is. A turkálóban hosszan válogatott, és mivel undok szél kerekedett, vett magának egy világossárga blézert és méregzöld halásznadrágot.

Ezt még aznap este írtam, már az ágyból kiugorva. Amikor a „halásznadrágot” után kitem a pontot, érzem, ez ennyi, valószínűleg nem folytatom másnap. Ami egy cseppet sem szomorított el.

Úgy turkálók a régi arcok, figurák között, mint Fényes Antónia. Kell ez a fényesség, akit megálmodtam. Nézegetek, válogatok, könyékig vájok, le, a mélybe. Mindig van egy kicsit mélyebbre.

Kirántok egyet-egyet, és szinte hitetlenkedve csóválom a fejem. Ó, igen, tényleg volt ilyen. Húsz éve, harminc éve. Valahol. Azzal áztatom magam, jó az emlékezetem, még tudom, hol, többnyire tudom, kicsoda.

Van, akire rákeresek, ha eszembe jut. Amióta egy háló a világ, sűrűn befonva, emberhalászásra nagyon alkalmas a terep.

Majdnem mindenki megvan. Megkerül. Aki nem, nos, ő tényleg nem létezik. A fényességet sötétség váltja, ez az idők végezte.

Felrémlt Ottó arca. Nagy, kék szem, szeplős orr, lehetett volna valami gyerekfilmben a kis butácska dagi. Bár nem volt dagi. Két gombnyomás, és máris ott van előttem, Ottó, aki már nem Ottó, nem úgy Ottó, de mégis letagadhatatlanul, mert a nézése, ahogy hálóból néz rám, kihalászott emberként, birizgálást eredményez, olyasmit, mint a belekben a diverticulosis, csak másutt, semmiféle okos masinával sem látható helyen, és itt semennyi fényesség sem számítana, egyszerűen nincs annyi fény. Üzenetemre ennyit válaszolt, Hello. Ide írj, senkise@txm.co.uk

Ne feledjük, ugye, hogy a háló legalább annyira áll lyukakból, mint bármiféle anyagból, amiből szöve vagyom...

...mondá a bölcs.

Talán a bolond szél tette, hogy szembe jött az apám. Odafújta. Mert az apám is lehetett volna. Jobban értve, én szeretnék majd így kinézni harminc év múlva. Egy öregúr, vagy csak úr, simán, semmi fakszni, csupán tartás. Hetvenöt helyett ötvenötnek kinézni, de úgy, hogy mindkettő évszám azonnal evidens legyen. Menni előre dőlve a Jókai utcában, egy degeszre tömött aktatáskával, szenvedősen. És ránézni a szembe botorkálóra, összeakad a két tekintet, és csippenteni a szemmel. Vagy nem is kell, elég az a túhegynyi fény, amit a szem kilövell. Miszerint: igen. Lehetnék az apád is. Ezt úgyis csak én gondolom. Nem baj.

Aztán megálmodtam, hogy el kell mennem a pápához. Ha nincs pápa, jó lesz a pápa. Csak úgy. Nem gyönni, nem azért, mert hirtelen megtértem volna. De érzem, hogy ezzel valami nagyon jó dolog történik velem. A következő minutumban már mentem, kopogott a léptem a kövezeten, egy téli kis sikátorban. Egyszerre megtorpantam egy kőberakásos kapu előtt, bezörgettem. Pár pillanat múlva nyílt a kapu. Maga a pápa ott állt előttem, és némi kajánsággal a hangjában azt kérdezte, Csak nem hozzám jöttél?

Erre bölintottam, és mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, kezét fogtam a pápával. – Akkor gyere beljebb – invitált. Betessékelt, becsukta mögöttem a kaput, majd megindult a vastag szőnyeggel borított téglapadlón, befelé.

Tudtam, hogy a szag, ami hirtelen megcsapott, ismerős, és a hely, noha sosem jártam itt, ismerős, és a pápa, ő a legkülönösebb, mert nem azért ismerős, mert láttam a tévében és az újságban, hanem nekem, külön nekem ismerős, vagyis ismerősöm. Ezért, ötlött eszembe, és ezen kicsit elszomorodtam, nem is olyan nagy fegyvertény, hogy kifundáltam a látogatást, majd ide jöttem, hiszen egy ismerőshöz betoppanni legfeljebb faragatlanság, nincs benne semmi dicsőség, pláne áldozat.

– Fáj még a hasad? – kérdezte ekkor a pápa, a bal válla fölött pislantva hátra. Mosolygott, és nem tudtam eldönteni, hogy biztató ez a mosoly, hogy lesz majd jobb is, már ha fáj, vagy inkább némiképp kaján, mert ő, a pápa, átlát a szitán, és biztosra veszi, azért jöttem, hogy valamiféle vigasztalással szolgáljon földi nyavalyámra.

Feleltem volna, hogy nem olyan vészes a helyzet, bízom Rimók doktorban, de még mielőtt ráébredtem volna, milyen suta-semmilyen válasz ez, a pápa hirtelen mozdulattal belépett egy ajtón. Mire felocsúdtam, és mentem volna utána, nem láttam sehol, és az ajtó, hiába, hogy megvolt, csupán egy romfalba vájt nyílásként tátongott, és a túloldalán a kert folytatódott, ahonnan még erősebben szállt az ismerős szag, aminek az eredetét képtelen voltam felidézni magamban.

Ébren arra jutottam, talán ez a mindörökké. A legmindörökkébbek a titkok. És milyen jó, hogy így van, hogy nincsenek válaszok. Azt kéne elérni, de ez már valószínűleg túlokoskodása az egészségnek, és mert tényleg újból kaparásznak kicsit a beleim, szóval a legjobb az lenne, ha kérdések sem lennének.

Érzem, hogy gyűlik bennem az idegen érzés, ami végeredményben anyag, mert én vagyok. Rimók doktornak fogom feltenni a kérdéseimet. Mondhatni, ő pápább a pápánál, nekem legalábbis. És itt van, nem lép ki bizonyos ajtókon.

Emlékezetem dicsérete ellenére, sajnos sokszor nem jutnak eszembe a nevek. Az zavar, hogy ez nem zavar. Akinek nem jut eszembe a neve, az nem lehet fontos. Noha ez csúnyán hangzik, és jól el lehetne vitázni azon is, hogy ez a „fontosság” hol is lakik, például, és a megállapításom cizellálható-e valamiképp, van-e értelme egyáltalán.

Rimók doktor gumikesztyűt húz, és megmondja. Annyit sem kér, hogy tátsam ki a számat. Mindent tud, néha ez az érzésem, holott egy fenét, ő a legnagyobb hipochonder, akivel valaha találkoztam, mégis jól esik így gondolni rá: mindent tud.

Amikor a hátán cipelt harmincnál is több éve, át a londoni St. James-parkon, csöndesen káromkodott, rettegett az anatómia pótvizsgától, és olyanokat jelentett ki, hogy Forba, baszdmeg, ülj veszteg, mert beledoblak a tóba.

A fenekem veséjéhez ütődhetett hozzá, morfondírozok el most. Ki szereti azt, ha ütések érik a veséjét.

Akartam vinni egy üveg bort Rimók dokinak, Cru du Beaujolais, aztán felbontottam. Inkább én igyam meg az ő egészségére, mint ő az enyémre. Elvégre én nem tudok mást tenni az ő egészségével, mint inni rá, ő meg...

Es ahogy tekertem a dugóhúzózt az üvegbe, megint felrémlt bennem, hogy hányadik üveg ez, hányadik dugó, és ha egyszerre itt lenne körülöttem az összes kiivott borosüveg, azok mennyire jelképeznék az életet, Forba Mihály iszákosságát, vagy jókedvét, kissé illuminált kacagását, dévajkodását, aztán tompa magába szállását, amint a palackok szelleme elvégezte felszabadító vagy lesújtó dolgát. Rengeteg üveg állna itt körülöttem, körbevennének engem, circum, és dideregnék is akkor, hiszen a legkisebb mozdulatomra már megbillen az egyik üveg, hozzákocanna a melléte lévőhöz. Aztán elkezdenének inogni, végül borulni, és ahogy a temérdek palack dőlne ide-oda, az olyan végtelen üvegcsilingelést okozna, hogy, attól tartok, abba bele is bolondulnék.

Holott, hihetnék mások, csak az italért bolondulok.

Isten éltesse sokáig Rimók dokit!

Nézem a sötétet. Nincs sötét. A sötét illúzió, már amennyiben a sötét, így csöndes, éji órán, azt jelképezi, hogy nyugalom van, és nem történik semmi.

Láthatatlan energiasztrádán utazom folyamatosan, egyhelyűen is mozgásban vagyok. Nem a jó öreg Galilei miatt, mert hogy a föld az mégis. E-mailek suhannak el mellettem milliószám, információ-sugárcsókák birizgálják a fületem, csatolt fájlok borzolják a szemöldökömet. A szememet ki sem kell nyitni ahhoz, hogy képek ezrei száguldjanak át a retinámon, észrevétlenül hagynak mikroszkóppal sem kimutatható nyomot, mint ahogy lipidek ülnek rá a szívre és a májra. Így ölelnek körbe és tömnek ki lassú biztonsággal az internetes posztok, a rájuk épülő kommentekkel, amikről, hihetem balgán, nem is tudok, de ebben a néma és mozdulatlan cyber-térben egygyé gyúródunk, egy százhusz éves faragott karosszék és egy már sosem használt Supraphone lemezjátszó fókuszában.

Nincs sötét. Nincs csönd. Semmi – van.

Álmomban Forba Mihályt tisztelettel meghívják, meggratulálgatják, veregetik a vállát.

Szép este ez.

Már az ajtóban kezdődik. A polgármesternének, nyájasnak szánt mosoly kíséretében azt mondom 19 óra 04 perckor, hogy jó reggelt! Zavartan néz egy pillanatra, nyájasnak szánt mosolya megdermed, kutakodva néz, viccelek-e, esetleg gúnyolódok. Tudom, hogy önkéntelen hibát vétettem, mint ahogy azt is, hogy minden elnevezés csupán önkényes jelölés következménye. Fiamnak valaha, régen, amikor már fogékony volt az effélére, próbáltam ezt elmagyarázni, hogy minden a mi döntésünk csupán. És kitaláltuk húsz, harminc szó erejéig, hogy a mi szótárunkban ezentúl az óvoda lesz a kutya, a bicikli a kabát, a sámli a kenyér, a járda a spenót, és így tovább. Ezeket a változtatásokat be is tanultuk, és remekül mulattunk olyan mondatokon, hogy ha végre megetted a sámliat, gyorsan bújj bele a biciklibe, igyekezni kell a spenóton, nehogy elkéssünk a kutyából.

Végül is, tényleg egyszerű ez. A polgármesternének is szívesen elmagyaráztam volna, hogy nem buggyantam meg teljesen, dehogy, csupán annyi történt, hogy ezentúl az este a reggel, illetve a reggel az este, bár ez sem száz százalék, kicsit lehetne még csavarintani a dolgon, legyen a reggel a délután, a délután az éjjel, az éjjel meg a délelőtt. Mert megvan bennünk az igény az újra, a másra, azt ne mondjam: a jobbra.

Mellesleg, vagyis épp ez a lényeg, mintha tényleg teljesen elvesztettem volna az idő iránti érzékenységemet. Az érdeklődésemet is.

Ehhez képest nagyon füleltem ma a fodrásznál. A szomszéd vendég régi ismerőse lehetett Nellikének, fél évszázaddal korábbi eseményeket idézgettek egymásnak. Hogy volt ez, hogy volt az. Amikor valami a férfi eszébe jutott, hadarva, mintha félne, hogy a nyelve nem bír lépést tartani a gondolataival, elregejt, például, hogy amikor mindkét lába eltörött, és a fél nyarat az ablakban kuporogva töltötte, a többiek a szemközti grillestől sült, majoránna tarját hoztak neki. Nellike nem győzött álmélkodni, mert beugrott neki, hogy való igaz, bezárt a szemben lévő cukrászda, és nemsokára egy grillbár nyitott a helyén, jé, ezt el is felejtette. A férfi meg csak cifrázta, hogy akkora tarját kapott, hogy nem is tudta mind megenni, a maradékot odahajította a Sanyi bácsi macskájának, a Hamilkárnak. Nellike csak a fejét csóválta, nahát, tényleg Hamilkár volt neve, sosem jutott volna eszembe...! A gyerekkori házsomszéd érezhetően furdózott a dicséretben, meg is kocogtatta fejét. Itt minden megvan, mintha tegnap történt volna.

Közben az én bánatos arcú fodrásznom, a Lenke megkérdezte, hogy szedjen-e még a hajamból elől, fel kellett tegyem a szemüvegemet, hogy a tűkőrig ellássak. Mondtam, elég lesz. Jó, de még tegyem le a szemüveget, mert körbeborotvált.

Jó is volt így, hogy megint csak homályosan láttam, illett a vendéghez, aki még elmondta, hogy visszament a minap a régi házhoz. Gondoltam, nosztalgiazom egyet, megnézem, milyen az udvar, ott van-e még Simon bácsi kismotorja. A Simon bácsi!, sóhajtott Nellike, és biztos látta Simon bácsit, mint ahogy én is láttam a Kovács szakit a mi udvarunkról, elvégre akkoriban, mondjuk így, akkoriban egy bérház udvarán általában akadt egy szomszéd úr, a gyerekeknek szomszéd bácsi, aki rendszeresen motort bütykölt, a földre terített rongyra rakta az olajos alkatrészeket, csavarokat, és ezt valamiért jó volt nézni.

Lenke még a szemöldökömet is megigazította, a másik székben a vendég akkor közölte, kapukód van rajta, nem tudtam bemenni. Vártam egy ideig, esetleg kijön valaki, és akkor besurranhatok, de nem jött senki.

Hát bizony, sóhajtott Nellike, más világ van. A lakásokat sem zártuk valaha. Minden megváltozott, tette még hozzá, mint végső tanulságot.

Lenke már behintőporozta a nyakamat, és nagy, vastag, puha keféjével végigborzolta velem a tarkómat.

Felraktam a szemüvegemet, és megszemléltem, hogyan változtam meg az elmúlt húsz perc alatt.

Azt álmodtam, hogy az összerakható puncit kaptam a Jézuskától. LEGO-ból. Csupa műanyag kockácska, hegyes sarkokkal, éllel. Világos és sötétebb rózsaszín elemek vannak hozzá. Nem bontottam ki, csak a zörgő zacskón keresztül tapogattam-szemléltem az egészet különös, izgatott borzongással. Aztán eldugtam, a nadrágzsebembe, ott nyomott-bökött tovább a LEGO-punci végig az este során, az ünnepi vacsoraasztalnál.

A vacsoraasztal... Ahol evés folyik, valamiféle meghittségben, és nem a karácsony miatt; mindig is éreztem a *vacsora*, a *vacsorázni* szavakban a nap békés lezárásának vágyát és lehetőségét.

Csakhogy már különféle leletek, eredmények, értékek mondják meg, mi a vacsora. Az étel, a bevitt táplálék, vagy végképp lecsupasztva, az anyag, ami egyfolytában átalakul, és a cél az, hogy amikor Forba Mihályá alakul, az jó legyen. Hadd legyek már jó ember, kérem szépen. Jó értékekkel, jó eredményekkel. A jóság eláramlik testedben, hallom a lágy hangot, miközben valami halk keleti zene monoton dallama hömpölyög, és ez nem Rimók doki hangja, annál éteribb, ígézőbb és ígérőbb. Érezd a jót, mondja a hang, amint részeddé leszel, a legtávolabbi porcikádig eljut véráramodon keresztül, a legpirinyóbb sejted is ezzel a jósággal töltekezik el, mert jót akarsz magadnak, és csak olyasmint viszel be a szervezetedbe, ami semmiféle kárt nem okoz. Vigyázzol magadra és engeded, hogy vigyázzanak rád.

Vacsora...

A koleszterin és a trigliceridet nézik hümmögetve.

Basszus, azért ez eléggé magas. Mit eszel, szalonnát tőpörtyűvel?

A k-betűseket kerülj. Rostdús kaja. Különböznem kell túlzásokba esni. Esetleg a vörös húsokkal óvatosan.

Bor? Persze. Kávé is, mehet.

És inni. Inni, inni, inni, amennyi beléd fér. Nem mondom, hogy legyen meg a napi három liter, mert azt ember nem bírja. De ügyelj rá, hogy folyamatosan igyál. Sört? Mért ne lehetne. Az is ital.

A csodát nem várni kell, ugyebár, hanem csinálni.

Halolaj.

Feketeretek-kivonat.

Medvehagyma.

Kecskeruta.

Céklalé.

Fokhagyma-citrom-keverék.

Chia-mag.

Zab, korpá, tönköly.

Teljes kiórlésűek.

Antioxidánsok.
A teák garmadája.
Szívre, májra, belekre.
Vérre.
Vérre.
Vérre.

A fiamra kéne visszatérjek, mert én már inkább vagyok ő, mint saját magam. Lehet, ez túl búskomoran hangzik, és csak most érzem így, aztán majd lesz még másképpen is. Végül is mindegy, mert képtelen vagyok méltó módon beszélni róla, vagy mondjam úgy, rólkunk, és alapvetően lustaságból. Illetve türelmetlenségből, mert akkor sok mindent alaposan végig kellene gondoljak, és erre vagyok rest, az alaposágra. Így szinte menekülök Rimók dokihoz, akiről kezdem azt hinni, vélni legalábbis, hogy ő legalább annyira én vagyok, mint a fiam, és hamar túllendítem a gondolatomat ezen a túlzáson, hogy egyáltalán túlzás-e.

El fogok gondolkodni hamarosan a fiamon is, ami nem túl merész ígéret, elvégre részben rajta, rajtunk is egyfolytában gondolkodom, de nem azzal az alaposággal, mint mondtam, ahogy kellene; ahogy valamiért úgy érzem, hogy kellene.

Rimók doki esetében sem mindegy, igazából most vele vagyok sokkal komolyabb, ha úgy tetszik alaposabb viszonyban, mint a fiammal, hiszen a fiamnak jó esetben csak tolmácsolom, mi újság velem, abból, amit Rimók doki közöl velem, némi kivonatot nyújtok át, feltételezve, hogy érdekli, és így tovább.

Rimók doki a régi haverság okán úgy beszélget velem, mintha már-már vallomásos előadásai során fordulna a helyzet, és ő lenne a páciens, aki a tökéletes anamnézis reményében sorolja elő az eseteit, hátha végighallgatva szavait, mondok legalább egy olyan mondatot, vagy akár csak pár szót, ami leviszi a különböző értékeit.

Észreveszem az értékeit.

Az a kérdés, magam felé, hogy túl sokat berzenkedem-e, avagy csak gondolkodom, és ami-re gondolkodom, az berzenkedésre készítek. Megadom, hogy ez kicsit jobb kezemmel a bal fületem okoskodás, és mindegyre nagyon nincs szükség.

A gondolkodásra.

A gondolkodásról való gondolkodásra.

A gondolkodásról való gondolkodásról való írásra, ami, akárhogy is nézzük, megint csak gondolkodás.

Elég borzasztó.

Legalább még négy Forba Mihály van/él az országban, illetve, bocsánat, egy Ausztráliában. Négyen vagyunk. Nem Kovács Istvánok meg Szabó Jósákak.

Forba Mihályok.

Ehhez a vezetéknevhez bizonyos szülők a múltban a Mihály keresztnévet érezték a leginkább passzolónak, vagy engedtek a családi hagyományok nyomásának, és a Forba Mihályok generációit továbbblókték eggyel.

A fiamat Forba Elemérnek hívják, szegényt. Nem volt más választás, mivel a születése előtti napon halt meg apósom, és feleségem, nyilván abban a gyász és öröm mezsgyéjén kóválygó állapotban, szinte automatikusan mondta be, amikor a szülésznő kérdezte, mi lesz a csöppség neve, hogy Elemér.

Nem tudom, van-e még Forba Elemér rajta kívül. Nem akarom tudni. Az ő dolga – dolguk.

Remélem, hogy nem az unokám születése előtti napon múlok ki, és szegény utódom emiatt Forba Mihály lesz, valaki helyére lépve, oly méltó módon.

A négy Forba Mihály az én családom, valamiért ez az örület hatalmasodott el rajtam attól fogva, hogy tudomást szereztem a létezésükről. A sydney-i rokont szívesen meg is látogatnám. Valami farmer lehet, mert a fotón egy Ford Bronco mellett áll, markáns, cserzett arcú fickó, egy jó tízessel fiatalabb nálam.

Feltűnt, hogy fogalmazványaimban rendszeresen kihagyom a mondatokból a „nem”-et. Magyarázatot nem tudok rá adni. De szeretném hinni, hogy életigenlésem olyan erős, hogy tudat alatt irtok minden „nem”-et. Amikor a szövegeket visszaolvasom, csak sejtésem van a „nem”-ek hiányáról, s voltaképp szomorú vagyok, amikor rájövök, mi hibádzik, és be kell szűrjem, olyasmit, ami nem is én vagyok.

Volt már ilyen, az internátusban. Ott töprengtem el néha azon, milyen ijesztő egyformasággal peregnek a napok, és megint ott állok, valahol, a háló előtti folyosón, a vécében, pontosan ugyanúgy, mint egy napja, és ez még csak most volt, jaj, nem tegnap, hanem az előző percben, és ez, igen, nincs rá jobb szó, ijesztő, mármint hogy ez az élet.

Akkor ez volt az élet, tény és való, de aztán elmúlt, igazából előre lehetett tudni, hogy vége lesz, maximum négy év, és vége. Jön majd valami új, remélhetőleg izgalmasabb.

Manapság is létezik valamiféle rend. Ébredés. Felteszem a szemüvegemet. Élesbe áll a szoba. Balra lendülök fel ülésebe, minden reggel bal lábbal kelek tehát, bár ebből igazán nem csinállok ügyet, e ténynek semmi köze az esetleges végkövetkeztetéshez.

Át a másik szobába. A redőny résein beesik némi fény, elég ahhoz, hogy eljussak az ajtóig. Felkapcsolom a nappali kisebbik lámpáját és a konyhai rész lámpáját. A falatnyi előszobán

át két lépés a fürdő. Villanykapcsolás. Pisilés megkezdése. Többnyire hosszan tart, rendes sugárban, a prosztatával, és erről több rendbéli igazolás áll rendelkezésre, semmi gond. Olyannyira, hogy el is engedhetem a fűtykösömet, amíg benyomom a rádió gombját. A klasszikus adó, csak Cherubini, Mozart, Brahms, Csajkovszkij. Ez kell a reggelhez. Vécélehúzás után cicamosdás, arc, szem, szájöblítés. Konyha. Szűrt víz, belefacsarok fél citromot. Kell a vitamin, ezzel veszem be a gyógybogyókat. Ekkor jut eszembe először Rimók doktor. Ötre nőtt a reggel bevenni való tabletták és filmkapszulák száma. Ez már maga egy kisebb fajta étkezés. Mágneses fedelű dobozkában tartom kinyomva az összeset, mivel jól megkülönböztethetőek, csak ki kell túrni mindegyikből egyet-egyet. És miközben az utolsó kortyokat iszom a citromos vízből, bekapcsolom a kávéfőző gépet.

Nem mondom tovább.

Szóval, nem olyan, mint harminchét éve az internátusban.

Mert itt semmiféle bizonyosság nincs, hangozzék bármilyen szentimentálisan, hogy majd jön egy dátum, egy időpont, pont az időben, amikor vége lesz, érettségi, aztán húzás. Illetve, naná, hogy jön. De arra gondolni, na, az tényleg nevetségesen szentimentális.

Holott, ha megvizsgáljuk, minden ekörül fordul meg.

Rimók doki egyedül él az anyjával. Erről sokat tud mesélni. Meg az apjáról, aki olyan figura volt számára, mint a Don Giovanniban a kőszobor, aki most, hogy már nem él, végeletesen ott magasodik felette.

Rimókról néhány honlapon olyan bejegyzések olvashatóak, hogy nála odaadóbb, kedvebb, szakszerűbb orvossal még nem találkoztak. Az egy dolog, hogy egy vasat nem fogad el soha, senkitől. De amit mond. Ahogy néz. Ahogy jön a folyosón, ahogy belép a kórterembe.

Ültem a folyosón, amikor egy csapat fehér köpenyes viharzott el mellettem. Aztán, amikor már a második oszlopnál jártak, a legmagasabb, kopasz manusz, mint aki megvilágosodik, visszafordult, és három lépést tett felém. Forba, bazd meg, mi ismerjük egymást.

Innen ívelt tovább kapcsolatunk a diverticulosisomig.

Két műtdarabka, a csuda tudja, hogyan s miért, megint egymás mellé keveredett, és mint egy kémfilmben a kettétört pénzérme két feléről, kiderült, hogy tökéletesen illenek egymáshoz.

Néha érzek némi késztetést, hogy meséljek a fiamnak.

Munkanélküli fiam néha késztetést érez, hogy megcsörgessen, mi hír. Nem mesére vágyik, az már elég rég volt. Ha kell valami segedelem, drága atyám, így vicceskedik, ugye kegyeskedel szólni?

Annyi mindenről jut eszembe annyi minden. Valószínűleg, ez a kor. De mért is kellene mindezt elmesélni? Meg hogyan? Ahogy leírnám, szépen fogalmazva, egyik szót a másik után? Még ha érdekelné is, mit értene belőle?

Rimók dokival el-elmélázunk néha a leletek fölött.

Kiderült, nem hogy mesélni tud, de mindezt olyan színészi beleéléssel teszi, hogy sokszor csak bámulom. A legutóbbi vérképem kapcsán egy cirka háromnegyed órás előadást tartott, és ahányszor (kétszer) közbe akartam kérdezni, szinte rám ripakodott, Forba, ne pofázz bele, ennek íve van, el fogunk oda is jutni! És hallgattam ennek a kopasz, langaléta óriásnak a szónoklatát a vérsüllyedésről, béldudorokról, a dudor-szövetek rétegződéséről, gyulladásról, amiről oly átéléssel beszélt, kigúvadó, szikrázó szemmel, hogy nem volt kétséges, minden szava igaz, és minden javallata, előrejelzése kőbe véshető, noha ő tiltakozna ellene leginkább, hirtelen szégyenlős mosolyba hajló arccal, mint akit érdemtelenül dicsérnek, elvégre mindez nem azért történik, egy csöppet sem.

A fiamnak nem szóltam semmit ezekről a kisebb-nagyobb nyavalyákról. Elég neki, hogy fél éve nem talál munkát. Azt állítja, megint elkezdett festegetni. Biztos jót tesz neki. Rimók dokit úgysem ismeri. Akkor meg miről is mesélnék. Most úgy érzem, ketten vagyunk fontosak, együtt.

Mármint Rimók doki és én. Egy nagy páros.

Amikor már minden pótcselekvéssé válik.

Töprekedem, igaz lehet-e ez. És ha valaki, nem tudom ki, persze, megkérdezné, mi bajom, esetleg kicsit indulatosabban, Na, Forba, mi a fene bajod is van?, és nem úgy, hogy akkor elkezdhessem lobogtatni a zárójelentéseimet, fogalmam sincs, mit felelnék. Nyilván, elütném azzal, hogy ötven felett, ha nem fáj semmi, szóval az a hülye mondás. Vagy azt gondolnám, miközben akár jól is eshetne az érdeklődés, bármilyen hangnemben, hogy közöd?, nekem itt ne szólogass be, semmi bajom nincs, mi a fasz is lenne...

És erre jönne a nagy felismerés, ami most történik, de így alkot ívet, ahogy Rimók is mondá, hogy mindez nem pótcselekvés-e. Mármint az élet, cakundpak.

Nógrádi a biztonság kedvéért lett bevonva az akcióba. Kedves gyerek, rögtön azzal kezdett, mi van, Forba, már te is meg akarsz döglenni? Talán nem is alaptalan, ha belegondolok. Noha az is jó kérdés, hogy szükséges-e mindenbe belegondolni, és a belegondolásnak nevezett állítólagos tevékenység voltaképp micsoda. Esélyek latolgatása, vagy csupán rögvest borongás, kezdődő félelem, avagy harcias belső kinyilatkoztatás, hogy jöjjön, aminek jönnie kell, ide lőjtek?

Voltaképp szép dolog az idő múlásában, hogy egyszer csak veled is megtörténik az, amiről addig csak hallottál. Ez így volt az érettséggel, a szüzesség elvesztésével, az első karambollal.

Most épp a CT-vizsgálat van soron, amire józan ésszel mindenki azt mondaná, hogy inkább kihagynám, de hát nem erről szól a történet. Még akkor sem, ha lehetséges nem elmenni bármilyen vizsgálatra, lehetséges soha többé nem keresni Rimók dokit, vagy elküldeni Nógrádit a kurva anyukájába. Ha egyszer elmentünk az érettségire annak idején, most már pláne vagyunk olyan érettek, hogy nem hisztizünk egy CT-vizsgálat miatt.

Mondom én.

Most.

A lányokat nézem.

Rosszul mondom: észreveszem, hogy néznek a lányok. Nem úgy, magyarul egy pasit, de-hogy. Nem tudom, minek neveznének maguk között. Manusz? Tag? Faszikám? Végül is teljesen mindegy, nem hallom, és nagyon elképzelhető, hogy már ezzel is csak magamnak hisztizek, hogy ezt az egészet feltételezem.

A nevezést.

Vannak pillanatok. Állok a pirosban, mennek át előttem a zebrán. Van, amelyikük odanéz. Akár hosszabban is. Ami nem egy, hanem esetleg két másodpercet jelent. És halad tovább. Nem néz vissza. Véletlenül sem. De ha visszanézne, direkt, a szemembe, ami már a villanyrendőrt lesi, hogy lesz-e végre zöld, mi lenne? Még egy negyed másodperc. Csak a filmekben létezik olyan, hogy a deres halántékú lovag, feledve minden dolgát, rögvest lánggra lobban, csikorgó gumival sávot vált, és a csajok után ered. És ő, aki nézett, a brunette tündér, aki visszanézett, kissé eltátott szájával lassítja le léptét, lemarad két barátnőjétől. A következő pillanatban melléje ér az autó, kinyílik a jobb ajtaja, és az ifjú hölgy, mert ekkor már ifjú hölgy ám, nem valamiféle csitri csaj, csipetnyi habozás után belül.

Nem álmodozom ilyesméről, tényleg nem.

Tisztában vagyok vele, hogy a lányok, nézzenek akárhogyan, ha meg is áll rajtam valamelyik szeme, egy bácsit lát. Valamiféle bácsit, aki tán emlékezteti valakire, esetleg lehetne az apja, aki elhagyta az anyját, vagy efféle alak; vagy, mert létezik ilyen, tudható, tán épp az előzőek miatt bukik az apja korabeli főszerekre, és egy pillanatra még tán nem is bánna...

A rendőrlámpát kell figyelni. Piros, sárga, zöld.

Időben indulni szépen, mert ha elálmodozik az ember, nyomják a dudát, vén szar, basszus, minek engedik még az ilyet kormányhoz.

Pedig, például, rosszul is lehet. Elájult. Vagy meghalt. Akár.

A CT a modern képalkotási technika egyik ördögi vívmánya.

Mindig messze néztem, kifelé, az űrbe.

Mért jelent az űr ürességet is, amikor az van a leginkább tele?

A teleszkóp, amit utoljára használtam, és amivel képet tudtam alkotni én is a messzeségről, több milliárdszor messzebbre lát, mint teszem azt, Galilei.

Ültem és néztem. Aztán jött egy fotográfia valahonnan a csuda tudja hányadik galaxisból. És utána ezt a képet nézegettem hetekig. A foltokat, hümmögve, fejet ingatva.

Sejtettem, hogy ilyesmí lehet ez a CT is, olyan messzire néz, milyen messze csak én tudok lenni, a jelenlévőnek látszó testem bugyraiba kukucskál, aztán lát, amit lát.

A folyosón ittam a nagy kancsó levét, komótosan hörpintve fel egyik poharat a másik után, mint aki rettentően ráér, mint a délelőtti kocsmabetyárok, akik nem is azért a nagyfröccsért ülnek a hörpintőkben, hanem hogy teljen az idő, az élet, ha lassan is, de hadd legyen végre- valahára egy nappal kevesebb.

A teknőben fekvő a nővérke amolyan gps-hangon mondja, mi történik majd velem. Szúrászt fogok érezni, beköt egy branült, aztán jön a kontrasztanyag, ne ijedjek meg, sokan hirtelen forróságot éreznek, főképp a torokban, de semmi több.

A sínen csúszó teknő ide-oda mozog, a nagy karika, ami körülvesz, néha zümmög, morog, és ebben is emlékeztet a távoli foltok felett merengő egykori énemre, én is hümmögtem és szuszogtam, a végén meg sóhajtottam egy nagyot.

A végén olyan nagyot sóhajtottam, hogy azt mondtam, hagyjuk a csudába.

A csodát.

Néhány efféle csúszkálás után a karika egy utolsót villant és sípolt, ami jelezte, testem kutatása befejeződött.

Nógrádi szaladt elém, közölte, e pillanatban nem alkalmas, de amint teheti, ránéz a leletre, és hív.

Begombolkoztam, felhúztam a sliccemet. Azt mondtam, köszönöm szépen, de a nővérke nem figyelt rám, csak azt érzékelte, hogy nyitom az ajtót, mert akkor elkiáltotta a következő páciens nevét, Zuboja Tiborné!, én pedig igyekeztem, hogy a műanyag székről feltápáskodó nőnek utat engedjek a homályló ködök és derengő foltocskák világába.

A fiam hívott izgatottan.

Ezúttal nem nevezett Drága atyámnak, hanem kapkodva elmesélte, tudja, hol lehet Pogácsa Robi, az osztálytársa. Emlékszel rá, biztos emlékszel, hadarta, mint izgatottan mindig, a Pogácsa.

Nem emlékszem, feleltem kiméletlenül.

Látta a tévében, hogy bemondják, Pogácsa Róbert valahány nappal korábban ismeretlen helyre távozott. Akinek értesülése van róla, értesítse a rendőrséget vagy a családot.

Es tovább hadart, hogy a Pogácsa a tízéves érettségi találkozón, amikor már jócskán ön-

töttek magukba az ország minden sarkából odahurcolt házi borokból, azt sutyorogta a vállára hajolva, hogy elege van mindenből, semmire sem vágyik, csak arra, hogy eltűnjön innen, és el is fog menni, még hozzá Izlandra, de talán még inkább Grönlandra, mert ott nem kell semmire sem várni, ott biztos lehetsz abban, ami van, mert mindig hideg van és jég van, és ettől megnyugodna, nem lennének szülők, testvérek, csajok, barátok és ellenségek, hogy basztassák, csak a jég és a fagy.

Itt egy pillanatra megállt a fiam a hadarásban.

Majd lassan mondta, Pogácsa Grönlandon van, apa. Úgy örülök.

És ezen én hatódtam meg kissé. Nem Pogácsán, sem Grönlandon.

Hanem hogy a fiam örül. Fura dolog az apaszív.

És kézről kézre adnak. Van ebben valami felemelő.

Nógrádi nem hazudtolta meg magát, amikor a CT-vizsgálat után tényleg felhívott, és csak ennyit mondott, nyugodtan vehetsz még tartós tejet, Forba!

Lehet, ez ilyen egészségügyi vicces mondat. Mert mi, régiek, igazából nem veszünk komolyan semmit, mi, akik annyi pöttyös falú korsót üritettünk ki, nem engedjük, hiába, hogy ez a látszat, hogy a CT meg a többi izé legyen köztünk a kapocs ezentúl. Bennünket a múlt cementje köt, még ha ki-kifordul néha egy kis habarcsdarab harminc évvel korábbról.

Nógrádi beszervezett Schuberthez. A Halál és a Forba. Egy kacaj. Vagy a Rémkirály. Újabb kacaj, kicsit reszelősebb.

Embernézessel ajándékoznak meg ezek a rendelői félórák, órácskák, amiket várakozással töltök. Megtanultam örülni ennek. Elhívhattam volna a fiamat, legalább együtt lettünk volna, ha már ajánlgatta. Az idejéből, sajnos, futja. De akkor, csavarok egyet rögvést a dolgon, vele kellene foglalkozzak, azon a címen, hogy ő velem foglalkozik, mert egy gyermek ennyivel tartozik a szülőjének. Igaz is, ám valahogy jobban esik ebben a holtidőnek tűnő időben nézni a többieket, akik itt ücsörögnek, sutyorognak. Vagy akit eltolnak előttünk, ágyon fekve.

Egyszer csak bevillan a két ciklussal előbbi alpolgármester úr, egészen megváltozott arccal, belesüppedve a párnákba. Nagy, barna szeme szinte kilóg a koponyájából, és ahogy néz, mint a Huszárik filmben a lovak. Egyetlen másodperc az egész, vaskos, tetovált karok tolják az ágyát. Tán nem is dereng fel a fejében, ki lehetek, egyáltalán, érzékeli-e, hogy felismertem, és kissé meg is borzadtam, hogy nahát. Vagy mindegy, mert már rég túl van minden külső és belső naháton, ez a nézés már máshová réved, és bár tolják valami gyógyítóhelyiségbe, nem csövekre, sugarakra, gumikesztyűs kezekre figyel, mert egy ilyen nagyra nőtt, olajos szem előtt más látnivalók jelennek meg.

Schubert doktor mint Nógrádi cimboráját kezel, de természetszerűleg hűvösebb, sosem rúgtunk be együtt, fiatalabb tizenöt évvel, voltaképp Nógrádi vagyok a számára, vagyis az, akiről annyit kell tudni, hogy Nógrádi küldte.

Nyomogat, és hátul benyúl, ahogy az már lassan természetes.

Schubert doktor komoly orvos benyomását kelti. Nem tudom, milyen lehet azokkal, akikkel hajdanán, medikusként mulatozott, és vidéki disznótorokon rókáztak bele a félrehajított disznóállal teli talicskába. Csöndes, kimért, ítéletet hozó.

Diktál az asszisztensnek. Antibiotikum-kúra. És ezúttal bekövetkezik, azaz elhangzik az a mondat is, És akkor kérünk egy colonoscopiát... Szilvi kérdezze meg, mikorra van időpont...

Rám néz, láthatja, hogy tudom, miről van szó. Egy újabb bugyor, noha Schubert doktor bizonyára nem így fejezné ki magát, még egy kis mosolyféle is megjelenik a szája szegletén. Lehet, az suhan át rajta, na, Nógrádi, így küldözgesd majd máskor a nyakamra mindenféle haverodat. Pedig csak a lelkiismeret, a protokoll, és esetem alapos kivizsgálása vezérli Schubert doktort. Nem lenne jó orvos, ha nem így cselekedne, nem adná meg, ami dukál, a magyar egészségügy, és általánosabban, a gyógyászat mai fejlettségi szintjén ez jár. Nógrádi cimborája vagy sem, így kell történnie. Rutinbeavatkozás. Majd olvassa el a tájékoztatót. Szilvi asszisztens telefonál, és közli, hogy több mint három hónappal későbbre van csak időpont. Schubert doktor ennyhén megvonja vállát, és nem bocsánatkérően, inkább tényszerűen közli, ilyen a terhelésünk.

Aláírja, lepecsételi.

Ezek szerint nem sürgető ez sem.

Lehet, hogy tényleg veszek néhány doboz tartós tejet, ahogy Nógrádi javasolta.

Apám mennyit sírt az utolsó éveiben.

Most ez ijeszt meg igazából. Hogy mint annyi mindenben, ebben is hasonlítani fogok hozzá. Sosem volt sírás, legalábbis nem tudtam róla. Egy apa nem sír a fia előtt. Egy bizonyos napig. És attól fogva már mindegy. Mert nem elkeseredésében vagy fájdalmában sírt apám. Mintha azért sírt volna, mert egyszerűen jól esett sírnia. Szép lassan a sírás is hozzá tartozott az életéhez. Evett, ivott, totyogott, rejtvényt fejtett, tévét nézett és sírt.

Valószínűleg mindig akadt valami, ami elindította a sírását, ezt viszont nem lehetett beazonosítani. Vagy csak ritkán. Ha jött az unokája, az többnyire megríkatta. Aki emiatt aztán nem is nagyon jött egy idő után. Nem tudott mit kezdeni a síró nagyapjával.

A legkülönösebb mégis az volt, hogy az utolsó napjaiban egyáltalán nem sírt. Hanem nevetett. Aminek mi, aggódó rokonok örvendtünk. Jó jelnek tekintettük, hogy a papa nevet, akkor nem lehet olyan nagy a baj. Persze, hogy nem tudtuk, hogy ezek az utolsó napjai. Hazaküldték a kórházból, bár otthon is többnyire az ágyban töltötte az időt. Sokat, szinte mohón evett. Tökfőzeléket követelt.

De leginkább nevetett, ha nem is mindig harsányan, különben meg kuncogott magában. Mint aki tudja, amit tud, mint akit nem lehet átrázni, mert átlát a szítán.

Csak a boltba ugrottam le, meg a postára pár csekkel.

Mire visszaértem, halott volt. Hátravetett fejfel feküdt, tátott szájjal. Azóta is úgy képzelem, nevetett, amikor eljött a pillanat. Kicsit sajnálom, hogy nem fényképeztem le így. Amint kicacaja a halált.

Rimók doki egészen más történeteket mesél az apjáról.

Ülünk a sörünk mellett, a nyavalyákról, a kórházról nem akar beszélni.

Aztán a harmadik sör után, kicsit már emeltebb hangon, végül mégis a nyavalyáiról beszél kizárólag. Nem a hipochondriás képzelgéseiről, bár azok sem elhanyagolhatóak, hanem az apa-betegségéről, amiből sosem fog kigyógyulni.

Igazából eléggé szokványos történet, sörbe bámulva kezdenek csak elpukkanni a hab buborékai. A testileg és habitusban is óriás apa, aki rettegésben tartja fiacskáját, az anyuci kedvencét. Aki most, lassan a nyugdíj felé kacsintgatva is anyuci kedvence és rettegi a papát, aki már tíz éve átlépett a másvilágra egyetlen, jól irányzott injekciósúrás követően, amivel egyben szimbolizálta problémamegoldó képességét is.

Az öreg zseni volt, ütögette a söröskorsóval az asztal lapját Rimók, a sör kilötyögött, de kit zavart, Rimók előrehajolt, úgy mondta, tagoltan, szinte szótagonként, ezért tudom, hogy milyen szar zseninek lenni. Forba, téged is csodállak, vágta oda megint a söröskorsót Rimók, de baromi nagy szerencséd, hogy nem vagy zseni. Ami nem szégyen, félreértés ne essék, sőt, épp azt magyarázom, hogy zseninek lenni a halál, folyamatos halál azoknak, akik, hogy úgy mondjam, megélik a zsenit. En meg... ilyenkor Rimók inni szokott, mohón, mintha a torkából kikíváncozó szavakat így akarná elfojtani, sörbe fojtani, de aztán nyögve folytatta, na, az a másik véglet, és az sem jobb. A papa legalább annyira utálta a maga zseniségét, mint az én nyamvadtságomat. Ezért nem tudtam megoldani semmit. Tizenhat éves voltam, amikor szilveszterkor, nálunk olyankor mindig nagy társaság volt, és elvárta, hogy ott legyek, az ő köreiben, hálás betegek és ügynevezett nagy emberek forgatagában; és a kezembe nyomta a pezsgőt, bontsd ki te, mondta, mintha kegyet gyakorolna, és ettől kis híján összecsináltam magam, hosszú percekig bénáztam a drótkosárral és a dugóval, ami végül kilőtt, elszívított a papa homloka mellett, és lyukat csinált a plafonon, a pezsgő meg csak folyt. A papa kikapta a kezemből a palackot, és a díszes társaság előtt lekevert egy hatalmas pofont, mondom még egyszer, tizenhat éves voltam, kijelentette, hogy takarodj innen, semmire sem vagy használható!, és a következő mozdulattal már ő töltögette a vendégek poharába a pezsgőt és kívánt cirkalmas mondatokkal mindenkinek boldog új évet.

Akárcsak a vérvizsgálati értékek elemzésekor, Rimók doki ilyenkor sem kedvelte, ha közbebotyogok. Ha úgy érzékelte, épp veszem a levegőt, hogy kommentáljam a hallottakat, hevesen legyezni kezdett a kezével, és attól függően, hogy hány sör volt már benne, netán, Unicummal megtámogatva, megálljt parancsolt, mert ő akarta folytatni ezt a végeérhetetlen történetet, nem kellett oda semmiféle kérdés vagy sóhaj, ezeken már rég túl volt, ő maga ezerszer is elismételte ezeket a kérdéseket, több mint fél évszázad sóhajairól nem is szólva, úgyhogy csak a válaszok maradtak, a válasznak betudható sörszagú szavak, amik úgy ömlöttek belőle, mint valami kilyukadt hővezetékbelől a gőz.

Ilyenkor semmit sem kérdezett, hogy fáj-e, birizgál-e a hasam, meg egyáltalán, mi van.

Amikor elváltunk, éles hangon, de akadozva kötötte a lelkemre távolodóban: – Aztán hívjál majd Forba, bármi van, hívjál.

Azt hiszem, én sem tudok már különbséget tenni bármi és valami között. Hívom, amikor a kóbor kaparászás gyakrabban jelentkezik, mint ahogy jól esik, vagy ha elfogyott a gyógyszer.

Amikor felhagytam a csillagok és fényt is elnyelő lyukak számolásával, elkezdtem számolni a lépéseimet. Bolond dolog, lehet, de valamiképp megnyugtató. Ha már oda hagytam az univerzumot a maga végtelenségével, akkor jöjjön valami egészen konkrét, piciben, hogy hány lépés a kisbolt, hány lépés a posta, hány lépés a totózó. Hány lépés mindez visszaúton. Egy idő után, igazából nagyon hamar, pár nap után, úgy számoltam, mint ahogy levegőt vesznek. Lehet úgy létezni a világban, hogy mérhetővé tesszük a végtelent. Felosztjuk. Mindig jön egy egység után a következő, de az már mindegy. Elérek a kisboltig, és azt mondom, megérkeztem. Háromszáztizennyolc lépés. Volt már kevesebb is, több is. Ma ennyi. Jól van. Végzek a vásárlással, átütetek a postára, ötszázhetven lépés. Megérkeztem, sorszámot húzok, várok. Menni kéne az óráshoz is, az órámról majd leszakad a szíj, megérdemlek egy újat. De eleredt az eső, inkább haza vágyom. Hatszázharminckettő lépés.

A lakásban nem számolom. Holott az ugyanolyan élet, mint kint, az utcán. Vagy még inkább az. Fekve az ágyban, egyetlen lépést meg nem téve pedig főképp. Úgyhogy bárgyú dolog végül is ez a lépésszámlálás.

A fiam a születésnapomra kis szerkezettel lep meg: egy *igazi* lépésszámlálóval. Vigyorog, amikor kibontom a dobozából az óra alakú masinát. Mutatja, mit kell megnyomni, miképp tárolja az adatokat. A telefonján megnyom egy gombot, megszólal az Omega együttes száma, Tízezer lépés kéne csak. Tökéletes ajándék. Kitalálta, készült rá és most örül neki.

Megöleljük egymást.

Már másodszor veszem észre, hogy remeg a fiam keze. Hogy fest így, remegő kézzel?

Amikor eleresztjük egymást, már nem vigyorog. A szeme fehérje lilásan csillan az alkonyodó szobában. A keze irányába nézek, a majdnem teljes sötétbe vész a keze, és biztos vagyok benne, hogy megremeg, kontrollálhatatlanul, amikor oda nézek.

– Lehet, hogy anyu is felhív ezen a jeles napon – mondja.

Nincs kedvem az ájtatoskodáshoz, ezért kissé nyersen így felelek: – Biztos nem fog.

Nelli régebben rendre bejelentette, hogy a korábban jelzett időpontban mégsem tér haza a missziós kórházból, még tovább marad néhány hónapot, mert nincs, aki a helyére álljon. Most több mint fél éve nem hallottam felőle. Biztos voltam benne, hogy boldog.

Szerettem volna biztos lenni abban is, hogy a fiam boldog.

Akkor én sem szólhatnék egy szót sem.

A fiam felemeli a karját, egy fél pillanatig azt hiszem, hogy megsimogat. De nem, saját tar fején húzza végig a tenyerét, hallani a sörték surlódását.

Feldobom a lépésszámlálót, elkapom. Mindig nálam lesz, mondom elszántan, és így is gondolom, noha bizonyos, hogy soha nem fogom használni.

Akkor én mire vagyok, ha már a lépéseimet sem számolhatom?

Rimókhöz fel-feljártam annak idején. Amikor úgy tűnt, sosem lesz orvos, hiszen mindig mindenkől megbukott, és rontott a helyzetén, hogy rettegett az apjától, aki gyakorlatilag kiátkozással fenyegette, ha szégyent hoz rá. Mert egy bukott Rimók nem maga szégyelli magát, hanem az apja. Bordó házikabátban láttam az öreg Rimókot, akinek szerte állt a haja és hosszú, messze meredő szemöldökszála tették teljessé az ijesztő fizimiskát.

Rimók, hogy enyhítse az atyai terrort, teljes udvartartással vette körül magát. Akármikor toppantam be hozzá laza barátságunkat megalapozó angliai utunkat követően, Rimók szobája különböző rendű és rangú cimborákkal volt tele. Igazából nem csináltak semmit azon kívül, hogy jobbra-balra elnyúlva cigarettáztak, miközben Rimók mamája kávé hordott be, vagy jelentette, hogy a konyhában kész a zsíros kenyér. Ide olyan egyszerűen be lehetett olvadni, mintha mindig is ide tartoztam volna, vagy akár itt laktam volna. Rimók annyit mondott, hogy ő a Forba, együtt voltunk Angliában, és ennél nem kellett több, hiszen senki sem volt több vagy kevesebb. Csokonai szinkronszínészettel próbálkozott, Freitag műszakira járt, Rábay szintén orvos volt, akinek a lány ikertestvére néha lefeküdt Rimókkal, amúgy más-sal járt, Solymossi valami cégben vitézkedett; őt egyszer elkísértük az Ecsere kordnadrágot venni, mert ott volt Levi's. Mentről és villamossal utaztunk, elment vele az egész délután, mert Solymossi sokat válogatott a gatyák között, ám ez senkit nem zavart, csoportosan vultunk vele egyik árustól a másikig, közben ettünk lángost és ittunk sört.

A legemlékezetesebb est az volt, amikor a fürdőben tartózkodott mindenki. Csörgött a telefon, Rimók megkért, hozzam már oda, és két szobán át vezetve a végtelen hosszú zsinórt, végül a kezébe nyomtam a készüléket. Rimók felvette, és csak ennyit mondott valamelyik cimborának: – Mi lenne? Ülök a kádban, Csokonai szarik, anyám vágja apám lábáról a körmöt. Ja, és itt van Forba is.

És egyszer csak nem mentem fel többé Rimókhöz. És nem találkoztunk többet.

Éppúgy nincs rá magyarázat, mint a fekete lyukak egymás közti viszonyára, és amúgy, ide jutottam, a világmindenség legtöbb jelenségére és történéseire.

De ez jó. Mindig lehet csodálkozni valamin. Mi több, majdnem negyven év elteltével megint lehetett találkozni Rimók dokival. Nem készültem rá, de mégis éreztem, valahol mélyen, hogy az ötödik emeleti lakásba visszatérek egy – igenis – szép napon.

Nem a félelmen tűnődöm, hanem azon, miért nem félek.

Anyám, ahogy közeledett ahhoz az életkorhoz, amikor az ő anyja, nagyanyám meghalt, elkezdte mondogatni, hogy közeleg a vég. A szemébe nevettem, kajánul köszörültem rajta a nyelvem, hogy képes efféle babonásra.

– Nana – mondta –, majd meglátod. Érzem.

És mi történt? Amikor hatvanhét éves lett, szívinfarktust kapott, és néhány napig élet-halál között lebegett az intenzív osztályon. Mintha ez nem lett volna elég, egy délután erejéig meghabórodott, és eszelős félelem lett úrrá rajta, azt képzelte, akik körülveszik, az ápolószemélyzet, az életére tör. Mert azt vizionálta, hogy engem és a szomszédját, Bárány urat már el tették láb alól, és holttesteinket elrejtették, nem túl ügyesen, kórházi szobájának erkélyén. Feldühödött, kiugrott az ágyból, és az első keze ügyébe eső tárggyal, egy intubáló-csővel ütlegelni kezdte a közelben matató nővért, gyilkosnak és szemét kurvának nevezve őt. Amikor megérkeztem aznap látogatásomra, anyám ágyára kötözve feküdt, ám nem ez volt a legnagyobb meglepetés.

Még mindig nem volt teljesen tiszta, és helyzetével mit sem törődve, sikítva kiáltott rám – Fiacskám, te élsz? Megöltek, láttalak holtan!

Aztán még majdnem húsz évet élt.

Ezért sem félek, hogy annyi idősen halok meg, mint apám.

Különb is, addig még van tizenegy évem. Néha azt gondolom, hát nem lenne olyan jó az... még tizenegy év.

Nem kevéstől, hanem a soktól tartok leginkább?

Ezért hagytam ott a csillagokat is. Elég a pár lépés.

Az a pár seb a testemen.

Alig valami. A jobb alkaromon egy minden bizonnyal ügyetlenke infúzióbekötés hege, amikor hatévesen egy nevetséges mumpsz során úgy ítélték meg, olyannyira legyengültem, hogy belém kell csepegtetni némi életerőt.

A bal kézfejem egy ék alakú heg. Üvegszilánk állt bele, mint egy nyílvesző fúródott a bőröm alá, és ilyen nyomott hagyott. Nelli még itthon volt, megállt előttem, megnézte, csó-

válta picit a fejét, kedveskedésnek szánta, ahogy mondta: – Kis ügyetlenem. – Ám tudom, komolyan gondolta. Még annyit tett hozzá, távozóban: – Tudod, hol a jód, remélem?

A fene se tudta. Kihúztam az üvegcserépet és a sebet hideg víz alá tartottam.

Ez a két kezem.

És pontosan a homlokom közepén, ott, ahol a haj kezdődik, még látszik, de csak nagyon közelről szemlélve, egy félcentis csík. Ezt egy ismeretlen gyerek okozta, aki féltéglát dobott felém az épp csak elkészült lakótelepi ház előtt egy hűvös szeptemberi délutánon. Csupán azt látom, hogy a féltégla elindul a lendülő kezéből, közelít felém, de olyan komótosan, mint valami távolról érkező meteor, ami majd, bár akkor még nem tudtam, hogy s mint van ez, egyszer ideér, szóval ráérek. És tényleg, ide-oda topogtam, miközben figyeltem a közeledő féltéglát, mint aki bőven eldöntheti, hogyan kerüljön ki az útjából. És akkor, ez maradt meg legélesebben, a legeslegutolsó pillanatban, mint aki parancsra cselekszik, visszaléptem oda, arra pontra, ahol a következő másodpercben a téglá a homlokom közepére zuhant, oda, ahol a haj vonala kezdődik.

Tökéletes koreográfia.

Ez a három seb, semmi több.

Bőven elég ennyi különös ismertetőjel.

Anyám mesélte, hogy apa első infarktusa után, amikor két napig élet-halál között lebegett... igen, jó szó ez a lebegés, így juthatott az eszébe, hogy nem baj, ha meghalok, legalább nem kell elmennem a fogorvoshoz.

És anyám nem kezdett el zokogni, hanem megörült, hogy a haldoklónak akadt megnyugtató gondolat, talán egy utolsó, pillanatnyi boldogság.

Aztán anyám meghalt, és apa még tíz évet élt.

Nem tudtam semmit arról, járt-e fogorvoshoz. Erős, fehér fogai voltak mindvégig.

Látom néha Marci bácsit.

Fogalmam sincs, ki ő. Magas, bizonyára hetvenen túli úr, vagyis bácsi. Kalapot hord, régi divatú télikabátot, felöltöket.

Két vagy három éve lehetett, amikor előttem állt a kisboltban. A tulajnok ismerősként köszöntötte, és Marci bácsinak szólította. A férfi műanyag palackos bort vett, kenyeret, lönchúst. Váltottak pár baráti szót. Marci bácsinak fura mosolya van, az ajkai hozzátapadnak a fogsorához, minden alkalommal olyan benyomást tett, mint akinek nem természetes módon hasítják fel az arcát ezért a mosolyért. Mondott valamit, hogy elvan, vagy effélét. Régi, hálás cekkerbe tette a bort, a kenyeret és a konzerveket.

Azóta itt is, ott is látom ezt az embert.

Semmit sem tudok róla, csak hogy kenyeret vacsorázik lönchússal és félédes fehérbort iszik rá. Nem tudom, mennyit.

Kalapban megy az utcán. Kilép egy ház kapuján. Beszélget valakivel.

És azt gondolom, szinte kimondom, a Marci bácsi!

Nézem, követem a tekintetemmel, és bánom, ha indulni kell, mert zöldre vált a lámpa, vagy egyszerűen, Marci bácsi eltűnt a sarkon vagy egy boltban.

Tudtam azonban, hogy bort fog venni, negyed kiló kenyeret, lönchúst. Esetleg ezúttal májkrémet.

Az is eszembe jut, egy nap Marci bácsi leszek. Vagyis én Misi bácsi. És szeretnék Misi bácsi lenni, aki annak idején majd, jóval hetven felett, ugyanitt jön-megy, kora ellenére peckesen szedi a lábát. Bemegyek a boltocskába, ahol ismer az eladó, rám mosolyog, köszönti a kedves Misi bácsit, és már rakja eléje a borocskáját, a kenyerét, valami olcsó kis ennivalót, amit a maga fajta megengedhet magának.

Ennyi idősen.

Ennyi idősen ott állok a pultnál, és biztos, hogy a nálam tizenöt évvel ifjabb, noha fáradt és nyűgösnek tűnő alkalmazott végre rám emeli tekintetét valami számolgotásból.

– Tessék, fiatalember – mondja.

Erre a szóra, a fiatalemberre, elmosolyodom. Vár egy pillanatot, mintha valami eddig nem létező fény csillanna fel a szemében.

– Parancsol? – kérdezi most már szinte alázatosan. Vagy egyszerűen kedvesen, úgy értem, kedvvel.

– Zárát szeretnék – mondom.

És erre hirtelen elkomorul. Csak annyit vet oda: – Mégis milyen? Rengeteg zárunk van.

A colonoscopia napjának közeledtével hatalmasodott el rajtam az emberbarátság. Az összes koldusnak pénzt adtam. Ha nem volt nálam apró, nagyot köszöntem nekik, valamiért így: – Jó egészséget! – Nagyot néztek, volt, amelyik koszhadt baseball-sapkáját megemelte, és szó nélkül kissé meghajította magát.

Felhívtam néhány embert, akit nem szoktam. Alaposan kifundáltam, milyen okra hivatkozom, hogy aktuálissá tegyem magam, ám elégtétellel tapasztaltam, hogy az úgynevezett aktualitásomtól függetlenül mennyire örültek pusztán a hangom hallásának, és valamennyien úgy vélték, érthetetlen, miért is nem beszélünk és találkozzunk legalább néhanapján. Ketten sebtiben időpontot is egyeztettek volna, ám ezt elhárítottam, részben említett aktualitásom mögé bújva, meghagyván magamnak a további kezdeményezést, mondván, hamarosan jelentkezem.

És nem filozofáltam rajta, mit jelentsen ez a hamarosan.

A fiammal is többször beszéltem, igaz, és nem volt bennem szégyenérzet vagy önvád emiatt, hogy vele is csak úgy, mint bármelyik egykori barátal vagy kollégával. Egy idő után mindenki múltbéli figurává válik, akinek jelenbéli alakja, mozgó-beszélő figurája nem áll másból, mint az eltelt évekből, mindabból, amire emlékszünk rá vagy közös ügyeinkből. A többi voltaképp mellékes.

Elemért végre meg tudtam szólítani, mégpedig, és csöppet sem gúnyosan vagy akár heccelve, Maestrónak hívtam, mióta azzal állt elő, vélt vagy valós kézremegés ide vagy oda, hogy megfest... vagy lefest, nem is tudom, melyik mulatságosabb szó. Nem tiltakoztam, elvégre ebből a gesztusból csak szeretetet lehetett kiérezni, legalábbis ragaszkodást, és nem gondoltam, hogy pusztán modell híján fordult felém. Nem gondolhattam, mert aztán elárulta, hogy lefestette az anyját, akit ő ugyanúgy nem látott éveken át, mióta évek óta mások körül önkénteskedik, és nem körülöttünk. Szóval rögvést beleegyeztem, hogy lepingáljon, de ez esetben is kikötöttem, hogy én fogok szólni, mikor alkalmas, ami valószínűleg nem lesz soká, addig várjon türelemmel. Azt felelte, nem gond, mert addig készít egy önarcképet, ugyanis az a terve, ha mindhármunkról meglesz a három külön portré, összehoz egy családi festményt, lakásenteriőrrel körbevéve, úgy, mintha itt ülnénk mind a hárman, anya, apa, fiacskájuk, és a vászon és a festék által kimerevedve immár örökre így maradnak, nem moccannak, nem távoznak el egymás mellől soha többé.

Ezt nem mondta ki, de így fordítottam le magamnak.

Aztán összefutottam Edittel, akivel telefonon is beszéltem, az alibi az volt, apáink miatt kell összedugjuk a fejünket, mert közeleg a két nagy centenáriuma, Éry és Forba, akikről szindrómát neveztek el, és ez szép dolog.

Edit volt a látens szerelem, akibe szinte felesleges is volt, lett volna, mert olyan megmósolyogni való, hogy két ember, aki óvodás kora ismeri egymást, és mindig figyelt egymásra a szeme sarkából, végül, tessék, nem állnak ellen... minek is? Ugyan negyven éve kellett volna bekövetkezzen. Ki tudja, akkor mi lett volna, de a leginkább megengedő gondolatfutással sem tudnám elképzelni, hogy az elképzelt kompozícióra Editet kellene most odafesse Elemér, a Maestro.

Jött szembe Edit, és, mert talán a telefonhívásom birizgálta fel, olyan volt, mint egy bezsongott süldő lány, belémkarolt, és szinte erővel becipelt egy kávéházba, majd rögtön közölte, hogy a vendége vagyok. Ennek örvén magának kirendelt egy zserbót és egy gesztenyepürét, cappuccinót, majd hamarosan négy gombóc fagyit.

Lestem, már nem azzal az öt folyamatosan nyilvántartó szemléléssel, inkább amolyan rácsodálkozással, miközben Editből dőlt a panasz.

Művésze volt a panaszkodásnak, állapítottam meg néhány mondat után, úgy panaszkodott, olyan elemi erővel és intenzitással, mint akinek a panasz, különösen ez a ma délutáni, az életműve, amit tökéletesre szeretne formálni, mert értő közönségre talált, és velem, ennél fogva magával sem teheti meg, hogy ne egy márvánnyá vagy gyémánttá nemesedett panaszművet nyújtson át.

Néztem Editet, akit, vélhetném felettebb gögösen, ismerem, mert látom óvodás kora óta, miképp lett ilyené, és ismerem történetét, az életét. Istenem, tényleg ki merném jelenteni, hogy ismerem, de most, ebben a falásos délutánban, amikor tömte magát édességgel, ami például teljesen új jelenség volt számomra, egyre keserűbben gondoltam arra, hogy amit mesél, ez a panasz-csimborasszó, nem érdekkel, illetve nem úgy, ahogy Edit gondolhatja, hogy most figyelek rá, elvégre óvoda óta, és már apáink is...

Ami megmaradt a szavak szintjén, mert annyira elképesztett a látvány, és a látvány által előgomolygott érzet, hogy Edit öregnek, fáradtnak és elárultnak érzi magát. A világ összeesküdött ellene, ezt érzi, és nem vár már rá semmi jó. Egyetlen dolog fogott meg, amikor úgy néztem rá, hogy Edit, ne már, amikor elmondta, szinte belebújva a fagylatos kehelybe, de egy-egy pillanatra felkapva a fejét, és a tekintetét végigfuttatva az arcomon, szememen, és elmondta, illetve elárulta, hogy irigy a lányára. Irigy, mert a lánya húszéves, olyan fiatal, amit ő már el sem tud képzelni, vagy mégis, mert maradt benne néhány húsz-évesnek-lenni-molekula, amik néha mocoognak. A lánya meg, ez a kis dög, annyira húszéves és annyira fiatal, hogy Editet totál kikészíti. Nem is tud rá anyaként gondolni, vele örülni, a vad és röpdőső terveinek, mert féltékeny rá. Úgy érzi, mintha konkurenciája lenne mostani és egykori önmagának, akinek ráadásul még bármi sikerülhet, a fene enne meg.

Ezt mesélte Edit több mint egy órán keresztül, és amikor végeztünk, mert hirtelen az órájára pislantott és felugrott, hogy rohannia kell, de kifelé menet még csomagoltatott francia krémest és flódnit. Az utcán annyit mondott búcsúzóul: – Felejtsd el az egészet, amit mondtam. Nem érdekes. És hívj, Forba, olyan jó, ha hívsz. A derék papákat meg kell beszéljük alaposan.

Igyekeztem haza, mert a délután folyamán kellett felhajtsam azt a három liter folyadékot, ami által kipucolódnak a beleim a jeles vizsgálatra.

Ha mégis kiderülne valami és majd jól meghalok, azt mondanák, szerencsétlen Forba, ilyen fiatalon, élhetett volna még... Még! Ilyenkor vajon mennyit gondolnak hozzá? Öt évet? Tízét?

Egyáltalán, honnan ez a mohóság, hogy a földi élet nem elég, kell legyen valami más, meghosszabbítás, ami persze több és jobb is? Mért oda lyukad ki minden vallás, mért csak ezt a menekülő útvonalat képes felajánlani, hogy ami itt van, csak gyenge visszfénye mindannak a tőkélynek, ami jön, és amit – persze – ki kell érdemelni, jeles földi magaviselettel?

Csöndesen vagy hangosan minden szent tan arra figyelmeztet, hogy minden, ami jó, ami élvezet, vagy egyszerűen a puszta anyag, vagyis ami mulandó, az egyben rossz is, amin túl kell lépni. A vágy nem természetellenes ugyan, de küzdeni kell ellene, mint egy sárkány ellen, s még a mosolygós, kövér Buddha is arra okít, ha incselkedik velünk a vágy, nem tilos kielégíteni, de inkább törekedjünk a sokkal fennköltebb szublimálásra.

Hát nem ez nyomorít meg mindent, kérdezem a fekete lyuk szélén egyensúlyozva; a vágy nélküli élet utáni vágyba lehet csak igazán belebebedni?

Kapzsi módon elsárgulva attól a vágytól, hogy tiszták legyünk, mert akkor masírozhatunk a Mennyországba, a Hetedik Paradicsomba vagy bármi olyan szférába, ahol remekül létezhetünk élet nélkül az idők végezetéig.

Hát hogy van ez? Jön egy ember, és belém fog nézni. Ebbe a nagy feketeségbe, ami a testem, amibe sosem jut fény, csak ha megnyitják.

Rég volt, amikor azt hittem, erről tudok... na jó, valamicskét. Iciri-picirit. Még annyit se. Szó sincs rá.

Nanonyit.

Nanányit.

Hawkins kolléga, mennyire szerettem volna egyszer ott állni előtte, nem is tudom, miért. Hogy akkor mi történt volna. Kicsit néztük volna egymást. Lehet, tudomására hozták volna, ő az a magyar, aki...

Olvastam a napokban, hogy a tisztelt kolléga szerint az információ nem vész el a fekete lyukakban, sőt lehet, hogy ezek az objektumok valójában másik univerzumokba vezető átjárók.

Hát igen, az átjárás, egyik világból a másikba.

Jövők, illetve, voltaképp kétséges, mi ez, jövés-e, vagy már menés.

Jön ez a doktor izé, már hányadik is... Rimók, ő az egyetlen. Elég egy embernek egy orvos.

Ott leszek neki a fekete lyukammal, ezen elménckedem, miközben iszom az undok levét, majd rohangások a klozetra, hogy univerzumként tekerőző beleim, azok bolyhai, dudorai, mit tudom én, mije, megtisztuljanak, mint amikor végre ráfókuszál az ember az ürteleszkóppal egy néhány ezer fényévvvel odébb nyújtózkodó és tekerőző galaktikára. Nagyon egyforma a világ piciben és nagyban, szóval lehet, hogy mégis ugyanaz a gondolat szült mindent.

De már ez sem izgat. Ennek a felismerése, így hétfő délután, két futás között.

Az eseményhorizontomon található információ.

A fiam hívott.

Azt mondta, ha nem sürgős, hogy lefessen, mivel nem szóltam, elutazna az anyjához. Oda a világvége, Calcutta-alsóra.

Erre mit lehet felelni mást, mint hogy jó utat. Még hozzátehettem volna, hogy azért majd adjál, esetleg adjatok hírt magatokról, de érdemes mondani ilyeneket?

Hawkins kolléga is azt mondja, hogy a fekete lyukak szélén táncoló információ minden gyakorlati felhasználás számára elvész.

Tényleg nincs szebb a világrendnél, jelentsen ez akármit is.

Azt hiszem, tiszták a beleim.

Schubert doktor. Kerek szemüvege mögül néz, mint a rézkarcon Schubert, a muzsikus.

De őt nem is látom.

A váróban ül egy férfi, akinek nincs meg a fél koponyája. Gömbölyödik a feje, aztán megáll az ív és egy hirtelen eséssel behorpad, vagy nem is horpad, hanem nincs, nincs tovább a feje, csak a lappadt bőr.

Úgy ülök, olyan pózban, hogy feltűnés nélkül oda tudjak lesni, mintha ezen túl lenne még mit nézni ezen az emberen; mintha nem tudná, hogy lesik, elvégre hozzá kell legyen szokva, hogy nézik, bámulják és irtóznak tőle, vagy ha nem is tőle, hanem a gondolattól, hogy miképp élhet valaki így, miféle élet ez, fél fejjel.

Rimók doki csörron rám. – Ott vagy, Forba? Nem elszőkni a dugás elől! Délután egy sör?

Azt felelem: – Ez remek ötlet. Dugás után délután egy sör.

A leírás arra szólít fel egyébként, hogy mivel enyhe bódításban végzik a beavatkozást, hozzak magammal kísérőt, és ne vezessek autót a vizsgálat után néhány óráig.

Nem kértem meg a fiamat, kísérjen el. Inkább majd fessen le. Vagy meg.

Ha majd visszatért az anyjától Calcutta-alsóról.

Ha ugyan visszatér, hasít most belém.

A beleimbe.

Aztán hallom: Forba Mihály. És ezzel elkezdődik.

Minden ezzel a névvel kezdődik és ér véget számomra.

Rimók dokit nem igazán érdekelte a délelőtti kalandom. Nagyon gyorsan megivott két Unicumot két kis sörrel, aztán kezdett el beszélni.

A mama vissza akar menni Krasznára húsvétkor. Mert negyvennégyben ott húzták meg magukat öregapámék, és mostanában folyton azzal álmodik, és látni akarja. El kell vigyem, de valahogy gyengének érzem hozzá magam.

Nézett maga elé, két tenyere között pörgette a poharát.

– El kell gyere velem – Forba, – mondta aztán ellentmondást nem tűrően. A tekintete is más volt minden eddigiehez képest.

– Egyedül nem fogom bírni. Most behajtom a tartozásodat. A mama különben is rajong érted.
– Legalább van egy rajongóm – mondtam, talán viccesnek szánva, ám Rimók nem túl vicces kedvében, mert mutatóujjával mellbe bökött, és csak annyit böfönt rám: – Kettő.
Ha már mindenki elutazik, jutott eszembe, én sem maradhatok. Mintha az lenne a halál, az egyhelyűség. Aki él, az megy.
Rimók komoly bólintással fogadta beleegyezésemet, mint aki tökéletesen bizonyos volt ebben, és csak nyugtázza, hogy úgy történik minden, ahogy történnie rendeltetett.
– Nagycsütörtökön indulunk – közölte aztán.
Koccintottunk.

Aznap éjjeli álmomban Schubert doktor is jött velünk az utazásra.

Rimók anyja cigarettázott a kocsiban, és arról értekezett, hogy az orvoslás, ha jól meggondoljuk, beavatkozás az isteni cselekedetbe, hiszen azt, akit betegnek, ennél fogva holtaként szánt a Fennvaló, gyarló evilági ideák és eszközök segítségével próbálunk itt tartani, ami nem csupán nevetséges próbálkozás, de pofátlanság is, hiszen sok hasznosabb dologgal foglalkozhatna az ember, mint azzal, hogy szembe menjen a Jóisten akaratával.

Úgy nézett ránk, nagy zöld szemével, hogy attól még Schubert doktor is elpirult. Ketten ültünk hátul, és szinte titokban, némán jelezve, hogy meg se nyikkanjak, néha hozzám ért, nyomkodta a hasamat, miközben kicsit grimaszolt, mint aki nincs teljesen megelégedve azzal, amit kitapint. Erősen reméltem, hogy a hátsó felemben nem fog benyúlni, legalábbis nem itt, az autóban. Aztán, hogy mi lesz este, a szálláson, ami mint egy kórterem lebegett a szemem előtt, majd csak kiderül.

Rimók annyit fűzött hozzá az egészhez, voltaképp plasztikusan kiegészítve mindezeket, hogy: – Anyuka, Isten leszarja ezt az egészséget.

Aztán még egy vidámparki vagy vurstli-jelenet következett az álom végén, nagyon igyekeztem a céllövölde felé, amit nem találtam. Sodort a tömeg, izzadtam, idegeskedés helyett mégis inkább lelkes izgalommal telve. Sem Rimók, sem az anyja, sem Schubert doki nem szerepelt már többé.

Nagycsütörtök van, és elindultunk.

Fent voltam az 5. emeleten, ahogy elképzelttem, de mégsem mentem be. Megcsapott a lakás szaga, a barna sötét, ami mindent ellepett. Fogtam az egyik kis bőröndöt, és tartottam a lift ajtáját, amíg beszálltak.

Ülök a hátsó ülésen, majdnem úgy, mint álmomban.

Rimók anyja most nem cigarettázik, hanem némán mered előre. Holott Rimók felszólította, hogy meséljen, mondjon el mindent arról a bizonyos negyvennégyes évről, amikor Krasznán várták ki a háború végét. Kati néni nem kap az alkalmon, annyit felel, hogy jó, majd, ha itt lesz az ideje.

A Mama cvíder, veti hátra Rimók, és egy különös, tán nevetésnek szánt, nyikkanóan magas hangot hallat. Aztán ő sem beszél tovább, előretolt állal, némiképp görcsösen vezet.

Nézem a körmöm, a vonalkákat némelyik körömfelületen. Nincs mindegyiken. A bal hüvelykujjon nagyon barázdált, és enyhén a kisujjon. A jobbomon a kisujj a leginkább, aztán a gyűrűs és valamelyest a középső is.

Kovaföldet kell enni, attól elmúlik. Ezt is mondták a sok egyéb csodaszer mellett.

Kovaföldet. Legyen nekem könnyű a kovaföld. Vonalkód nélküli körmökkel szép az élet.

A szemem behunyom, figyelem, mit látok így.

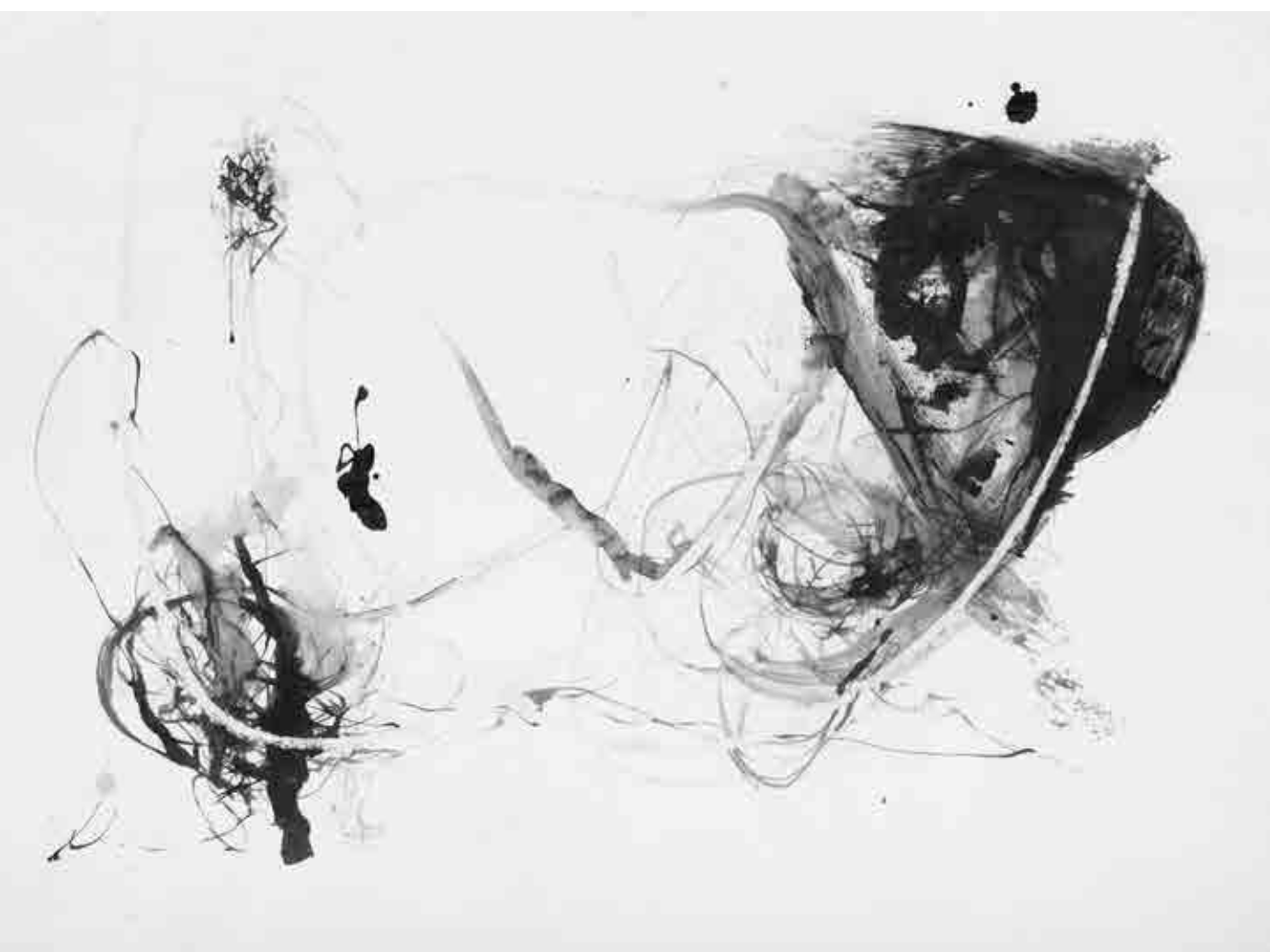
Valamiért azt képelem, ez az igazi, nem a kinti, húsvétváró táj, ami szalad mellettem.

Nem kell nekem Calcutta, se más világok.

Elég a tenyerembe temetni az arcomat, és látok minden fontosat.

Hirtelen bizonyosság fog el, hogy ez a Kati néni meghalni megy vissza oda, Krasznára. És a fiacskája, Rimók is tudja. Tudta már akkor, amikor szinte rám parancsolt, hogy menjek vele. Mert kell majd valaki, aki intézkedik.

Megyek a dokimmal, a dokim anyjával. Így süllyedek bele valami totál ismeretlenbe, amit egykor olyan izgalmasnak véltem. Hiszen... az is lehet egyfajta tökély, ha senki sincs már a helyén.

Camus nyomában, Algériában

Túl későn jöttem: nap, évszak és század szerint is...

Nap szerint, mert már minden hotel megtelt, a besötétedett városban hurcolom a csomagom és az összes pénzem (egy köteg keményvalutát bankjegyekben), idegesítenek a bolyongáso-mat figyelő ifjak falkái, úgyhogy nagyon igyekszem úgy tenni, mintha születésem óta itt élnék és pontosan tudnám, hova megyek, pedig fogalmam sincs, melyik – a térképen nem található – részén vagyok Algírnak.

Mire szobát találok, már túl késő bármihez, ezért kihúzó egy széket az erkélyre, és a még mindig meleg utcát nézem, a feliratokat. Arab nyelvűek és mintha kézzel írták volna őket, folyóírással. Se eleje, se vége a jeleknek. Még az Algériai Nemzeti Bank táblája is olyan, mint a liturgikus költészet egy sora: szavak hosszan elnyúló horizontja. Furcsamód megnyugtató egy teljesen érthetetlen ábécét látni, mentesít a megértés kényszerétől. Egyébként nincs más látnivaló, nincsenek neonok vagy bárók, és hallani sem hallatszik semmi. Az egyetlen zaj a leereszkedő fémredőnyöké, az is távoli, mert mindet lehúzták már, ahányat innen látok.

Camus miatt jöttem ide. Algír volt az ő városa, itt formálódott, belőle táplálkozott. Egyik külföldi útja során, Prágában, egy ilyesfajta vendégszobában kötött ki, és így írt: „kétségbeesetten gondoltam a Földközi-tenger partján fekvő városomra, a zöld fényben fürdő, fiatal és szép nőktől hemzsegő, szelíd nyári estékre, melyeket annyira szeretek”¹.

Az ágyban, már félálomban, az én városom utálatos november estéinek mélyre csüngő fel-
hőire gondolok, Londonra, ahol már minden szép nő foglalt.

Évszak szerint is későn jöttem. Már elmúlt Camus kedvenc idénye, a tavasz meg a nyár, amikor a legszegényebb ember is istenként sétál a forró ég alatt.

Csak néhány hónapja, hogy elolvastam az úgynevezett „lírai esszék” három kötetét – *Szine és visszája, Nász, A nyár* – és rájöttem, hogy milyen alapvetően fontosak ezek az algériai nyar-
ak Camus megértéséhez. Azelőtt, nagy általánosságban, Sartre, Beauvoir, a párizsi kávéhá-
zak, az egzisztencializmus, az abszurd fogalmát társítottam hozzá. Pedig mindabban, ami meg-
határozza Camus-t, az említett személyekhez és eszmékhez fűződő kapcsolatainál fontosabb, ami megkülönbözteti és elválasztja tőlük: hogy szegénységben nőtt fel Algírban. Mindenre, ami később történt, kihat a szegénység és a napfény e korai megtapasztalása.

Ami Camus-nak erőforrás volt, bennem szorongást kelt. Ő a szépség özönében nőtt fel, én egy sivár, zsupori ég alatt, Anglia fényszegénységében, ahol az év három hónapjában már ebédidő után sötétedni kezd, másik háromban meg ki sem világosodik. Camus-nak az ég nyil-
vánvaló éltető elem volt, nekem beváltatlan ígéret; valami, amire kiszolgáltattottan, esélytele-
nül vágyakoztam. Amikor ezen az őszi reggelen félve kinyitom a spalettákat, még Algírban is felhőktől hurutos, szagattott eget látok. Szemerkélő eső, árnyéktalan nap.

És évszázad szerint is későn jöttem: korunkra semmi nem maradt fenn abból, amit Camus nagyra tartott a kultúrában.

Az algériai háború elején Camus olyan egyezés létrejöttén fáradozott, amely mindkét oldalon megkímélte volna a civil lakosságot (Beauvoir nevetséges próbálkozásnak tartotta, mivel a háború civil közösségek közt zajlott). Miután kezdeményezése kudarcba fulladt, és megszűnt a tárgyalási alap az FLN² vezette muszlimok és a francia algériaiak között, Camus semleges álláspontra helyezkedett, amiért aztán folytonos támadások érték. Az FLN 1962-es győzelmével – Camus halála után két évvel – azonnal megindult a pied-noirok³ kivándorlása, és a mostani utcákat járva nevetséges bizakodásnak tartom, hogy azt hittem, Camus Algírjának nyomaira bukkanhatok – mintha egy Angliába utazó amerikai azt remélné, hogy megnézheti Dickens Londonját. Egyéb kalauz híján, mégis az ő 1947-ből származó pontos útmutatása szerint járom a várost:

„A fiatal utazó azt is észre fogja venni, hogy Algériában szépek a nők. A legjobb alkalom, hogy meggyőződünk erről, ha egy áprilisi vasárnap délelőtt Algírban, a Michelet utcában kiülünk az egyetem kávézójának teraszára. [...] Álszemérem nélkül megcsodálhatjuk őket: azért jöttek.”

Tíz évvel később a Rue Michelet divatos kávézóit az FLN robbantási akciójának fő célpont-
jai lettek, és most, egy esős októberi péntek délelőttön (a muszlim vasárnapon) felkeresem

1 Az idézeteket Albert Camus írásainak alábbi magyar kiadásai alapján közöljük: *Sziszüphosz mítosza – válogatott esszék és tanulmányok* (Magvető, 1990; ford. Ferch Magda, Nagy Géza, Réz Pál, Szabolcs Katalin, Vargyas Zoltán, Vásárhelyi Júlia); *Noteszlapok I.* (Bethlen, 1993; ford. Fázsy Anikó).

2 Front de Libération Nationale [Nemzeti Felszabadítási Front]: 1954-ben alakult baloldali párt, a Franciaország elleni 1962-ig tartó függetlenségi harc vezető mozgalma. 1962–1988 között Algéria egyetlen, azóta legnagyobb parlamenti pártja.

3 Pied-noir [feketelábú]: francia kivándorlók algériai leszármazottja. (A kifejezés a francia gyarmatosítás kezdeti időszakából ered, amikor a megszálló katonák fekete csizmája után minden franciát így neveztek Algéria őslakosai.)

a Didouche Mourad utcát, ahogy most nevezik. A kávézóban vágni lehet a füstöt, ezért odakint ülök le egy padra. Farmeros, bördzseki férfiak, bicegő férfiak, cigarettára gyújtó férfiak, szatyrot cipelő nők, arcuk elkendőzve, lábuk testszínű harisnyában. Aztán a nők éjszakára teljesen eltűnnek.

Camus számára a nők szépsége csak része volt annak a tömördek érzéki benyomásnak, melyeket elragadtatottan ünnepelt. Aznap este egy nő nélküli, füstös étteremben sört rendelék. Az üvege zöld színű, és ez a legtöbb élvezet, amit nyújt. Az étel – csirke, nyársonst, kuszkus – tányéron érkezik, és a fele ott is marad. Szállodámba visszatérve – zaklatottan, keményítőtől felfúvódva, fáradtan – Camus naplóját olvasom az ágyban:

„Nem öröm utazni. Inkább lelki-szellemi próbatétel. Ha kultúrán legbensőbb érzékünk – az örökkévalóság iránti fogékonyság – működtetését értjük, akkor a kultúra miatt utazunk.”

Reggelre felszakadozik a felhőzet, napfény önti el az öblöt. Még a szél is a fény egy fajtájának látszik. Erkélyem rácsának árnyéka arab írás. Még az erkélyen mászkáló hangyáknak is van árnyéka – parányi oldalkocsi.

Lenn, az úton, árnyékmatracon siklanak az autók, kicsit távolabb, két hosszú sorban, kankalinsárga taxik állnak. Várokozni, sárhányónak dőlni, cigarettázni és beszélgetni, kutyapiszkot félrerúgni – ezek a taxisofőr életének igazi megnyilvánulásai, utast furikázni pihe-nésmegvonó zaklatás. A taxik mögött zsúfolt vasútállomás, mögötte kikötő. Még messzebb a part karéja s az öböl, mely ködbe vész. Néhány teherszállító vesztegel a kék vízen. A tenger függőlegesnek látszik, a hajók rajta a mintázat, mint egy tapétán.

„Semmi nem marad fenn abból, amit Camus nagyra tartott a kultúrában”, írtam, de most a napsütötte utcára kilépve hozzáteszem: a fényt kivéve. Városszerte építkezéseket látni, a nap hatalmas gödrökbe ontja sugarait. Csábító gondolat, hogy fénytározókban próbálják összegyűjteni és elraktározni a nap energiáját. Algír lassan és módszeresen iparvárossá csúful. Szükség szépséget ront. A fény, melynek mindegy, hová esik, itt-ott a régi francia bérházak porladó festésére vetül.

A forró utcán kanyargó taxi Belcourt-ba visz, Algírnak abba a részébe, ahol Camus felnőtt. A főutcán szállók ki és megkérdezek egy barátságos postást – mostantól felesleges ez a jelző, mert mindenki roppantul barátságos –, tudja-e, melyik utcát nevezték Rue de Lyonnak a forradalom előtt.

– *Ici* – mondja a földre mutatva. – Rue Mohamed Belouizdad.

– *Ici?*

– *Sí.*

Felnézek a számokra és látom, épp a 93-as előtt állok. Camus apja az első világháborúban esett el, amikor Albert még egyéves sem volt, és az anyja meg a nagyanyja nevelte fel itt. Nincs jel vagy emléktábla. Megkérdezek valakit, itt lakott-e Albert Camus, de nem tudják, kiről beszélek.

Egyemeletes épület, utcára néző erkéllyel, pontosan olyan, mint *Az idegen*⁴-ben, ahol Meursault a vasárnapot mulatja anyja temetése után. A földszinten ruhatisztító és órajavító. Az utcát fügefák szegélyezik. Emberek várnak a sorban érkező buszokra, egyesek bémésködnak, mások nem. Az eget telefon- és áramvezetékek szabdalják.

Ebbe a lakásba jött el egy tanár Albert iskolájából megkérdezni a fiú anyját, hogy megpályázná-e egy gimnáziumi ösztöndíjat. Ez fordulópontra volt Camus életében, és hasonlóan sok munkásosztálybeli gyerekhez, aki előtt megnyílt a könyvek világa, sosem felejtette el, mit köszönhet a tanítójának.

Hasonlóképp és visszafordíthatatlanul az én életemet is megváltoztatta az egyik tanárom. Az első író, akinél az osztálykülönbségek érzékeltetésével találkoztam, D. H. Lawrence volt a *Szüilők és szeretők*-ben. Nem sokkal később Jimmy Porter tirádáit hallgathattam John Osborne *Dühöngő ifjúság*-ából. Aztán Raymond Williamstól⁵ megtanultam, hogy milyen politikai és morális következményekkel és kötöttségekkel jár, ha kívül nevelődés azon az életen, amelybe beleszülettél. Végezetül, Camus-ben, aki a legnagyobb utat tette meg, találtam valakit, aki a legőszintébb, legemberibb módon ismerte el, hogy hányféleképpen maradt függésben származásának körülményeitől. Ennek megértése nem volt fájdalommentes, ám az Osborne-tól és a hozzá hasonlóktól teljesen idegen felfogása révén végül elért „valami megfizethetlent: nem volt keserűség a szívében”.

Ezért jöttem ide: hogy azonosuljak vele, hogy útmutatást kapjak tőle.

A tengerhez tartok, de nem jutok odáig. Valami mindig elválaszt tőle, dokkok vagy utak. Nyoma sincs a *plage de l’Arsenal*-nak⁶, ahol Camus először pillantotta meg a Földközi-tenger szépségét. Most dokkokon kívül egyebet nem látni. Az eget lassanként elborítják a felhők. Az imára hívó szó egy hangszóróból jön, torz és gépies, akár a műszakváltást jelző gyári kürt bűgása.

Végül – nem tudom, mi másnak nevezhetném – egy földsávhoz érek a tengernél. Nem a kikötőhöz tartozik, és bár a tenger homokos részt nyaldos, nem is strand. Ami fedí, a szó építőipari értelmében homok. Mindenütt limlom és szemét. Az égen csúcsforgalom: felhőkonvojok.

4 Albert Camus: *Az idegen* (Európa, 2016.; ford. Ádám Péter és Kiss Kornélia. Gyergyai Albert több kiadást megélt 1948-as fordításában *Közöny* a címe.)

5 Raymond Williams (1921–1988): walesi kultúrtörténész, író és kritikus.

6 *Plage de l’Arsenal*, itt: sólyapart.

Matthew Arnold a La Manche-t nézve Szophoklészre gondolt és a „hűség tengerére”⁷, mely azóta visszahúzódott. Camus-re gondolok és a szépségre, mely egyre kijjebb szorul a partról az olajfoltos tengerre. Az egymást érő hullámok örök ismétlődésében némi kimerültséget érzek. Lehet, hogy itt sosem volt heves a hullámverés, de nehéz nem arra gondolni, hogy elvettek valamennyit az életerejéből.

Camus az abszurdról írott híres tanulmánya végén azt mondja, boldognak kell képzelnünk Sziszüphoszt. Itt könnyebb úgy képzelnünk, hogy arra gondol: „Megéri a fáradságot?”, mert ha ezen az emelkedőn görgetné felfelé szikláját, a tetején egy kupac szemét várná – és miután a kő visszagurult, lent egy még nagyobb. Könnyebb úgy képzelnünk Sziszüphoszt, hogy a cigarettát várja, melytől erőfeszítése közben zihálni fog, és amelynek csikkje, miután eldobta, a lenti szeméthalmot gyarapítja. De talán még ebben is van vigasz: minél nagyobb az alsó szemétdomb, annál rövidebb utat kell a sziklával megtennie, míg végül nincs mit megmásznia, mert a szemét mindent egyenletesen elborít. Ami növekedés.

Miközben továbbmegyek, újra kisüt a nap és zöldesfeketére kormozza a tenger felett fénylő felhők szegélyét. Az út és a tenger között, a felhők közül kisütő nap préryszerű fényzuhatagában néhány fiú futballozik. A pálya rőt színben ragyog. A labda magasra száll, és e fiatal életek minden képessége rá összpontosul. Ahogy a labda fönt megáll – fehér hold a felhők fala előtt –, egyszerre kézzelfoghatónak tetszik a mindenség, és két ellentétes érzés tölt el: mennyi szépség van a világon –, elképzelhetetlen, hogy egy pillanatra is nyomorultul érezzük magunkat; mennyi mocskok van a világon – elképzelhetetlen, hogy egy pillanatra is boldognak.

Camus számára Orán, *A pestis városa*, „az unalom ártatlanság és szépség által ostromlott fővárosa”, Algír tükörképe volt, „a por és a kő városa”, mely „háta fordít a tengernek”. Algéria függetlenné válása után kétszázezer európai hagyta el, és egy ideig lakatlannak látszott a pestis által megtizedelt lélekszámú város. Mára még a por is eltűnt, de itt-ott furcsa szagot érezni: száraz doh vagy dohos por, ilyesmi. Talán a múlt e tartós kipárolgása miatt tűnik európaibbnak, mint Camus esszéinek Algírja, mint maga Algír. Nem mintha jelen volnának európaiak, de vannak üzletek a portékáikkal: ruhaneműk, lemezek. Még a legpárizsibb üzletből is akad: egy fehérneműbolt.

Kiveszek egy szobát a korábban Rue d’Arzew nevet viselő Larbi Ben M’hidi utcán: árkados utca sárga díszítésű fehér házakkal. Camus itt élt egy ideig a 67-ben, hajdani lakhelye fölött most egy látszerész műhelye és egy lemezbolt van. Utóbbiból oly vékonyka zene szivárog, mintha zsebmagnóból szólna. Kisétálok a nagy sugárutak egyikére. Jellegzetes mediterrán sétánynak látszik – díszburkolatos járda, pálmafák, fehér épületek balra, a kék ég jobbra. Minden arra vall, hogy jobbra, lenn a tenger következik, ám arra fordulva két autópályára, dokkok tömegére és mindezek mögött egy hatalmas hullámtörő gátra látni. „Nyilvánvaló a szándék: hatalmas kikötővé alakítani a legfényesebb öblöt”, írta 1939-ben, és ez mára megvalósult. A tenger kiszorult a nyílt vízre.

Néhány percnnyire a Boulevard Gallieni, melyből Boulevard de la Soummam lett, még mindig szemet gyönyörködtető. Olyan széles, hogy szinte reggeltől estig beragyogja a nap, nem csak egy órára kukkant be, mint Manhattan kanyonszerű utcáiba. Camus elnézegette, hogyan andalognak itt a fiatal férfiak és nők a hollywoodi sztárok divatja és stílusa szerint. Most senki nem korzózik, a járókelők feltűnés nélkül igyekeznek úti céljuk felé. Nők sietnek tova, és estére teljesen eltűnnek: nincs alkonyi díszszemle, csak egy lassú átmenet a férfiak éjszakájába.

Utolsó előtti napomon taxit fogok, és az Algirtól hetven kilométerre található Tipasa⁸ római kori romjaihoz hajtatok a tengerparti úton. Amikor a városból kifelé húzva megkezdjük a hosszú kanyart, az idő nyugodt, később eső pettyezi a szélvédőt. Nehéz közömbösen viszonyulni az időjáráshoz, és e napon, amikor olyan fontos, hogy süssön a nap, a Tipasába visszatérő, „a kihalt és nedves mezőn” lépkedő Camus-re gondolok, aki azt az erőt próbálta megtalálni, amely „segít elfogadnom a dolgokat olyannak, amilyenek, ha már egyszer felismertem, hogy nem tudok változtatni rajtuk”. Mint egy végtagom elvesztésébe, oly nehéz belenyugodnom, hogy ma esni fog.

Hegyeken autózunk át, majd kiérünk egy unalmas parti útra. Félig kész épületek mellett megyünk el, fordított gyökérként acélrudak merednek a betonoszlopok tetejéből: anti-romok. Aztán tízpercnnyire Tipasától kék öblítést kapnak a felhők, tisztulni kezd az ég. Vékony fák árnyéka ásít és nyújtózkodni kezd. Mire a romokhoz érek, az ég ragyogó kék, ráterül a Chenoua-hegy púpjára. A romok jobbra, közvetlenül a tengerparton állnak: csonka oszlopok és eltűnt épületek poros maradványai. A tenger tengersizínű, a hőmérséklet őszi: langymeleg csípős éllel. Átsétálok az antikvitás maradványain, mígnem, közel a part szikláihoz, egy barna sírkövhöz érek: vállmagas, egylépésnyi széles. Rajta vékonybetűs véset:

ITT MEGÉRTEM,
MIT NEVEZNEK
DICSŐSÉGNEK:
A JOGOT, HOGY
MÉRTEKTELENÜL
SZERESSÜNK.–
ALBERT CAMUS

7 Matthew Arnold (1822–1888): angol költő és kritikus *Doveri part* című versére utal (ford. Lakatos Kálmán).

8 Tipasa (újabbán Tipáza): ősi város Algirtól nyugatra, az azonos nevű tartomány székhelye.

Camus halála után a barátai állították a követ. Azóta valakik vésővel vagy késsel lekapták róla a nevét, és az erózió majdnem olvashatatlaná tette a *Nász Tipasában* című esszéjéből vett szavakat. Még néhány évtized, s az őket ihlető napfény és a tenger teljesen eltünteti a betűk rovátkáit.

Ha volt célja jövetelemnek, akkor elértem. Időnként úgy felhabzik némelyik hullám, mint ha egy hatalmas tárgyat zúdíttak volna a tengerbe. A legyekről nehéz nem tudomást venni, birizgálják az arcomat. Egymásra torlódnak a hullámok. A láthatár a felhők kék szünete. Leginkább Camus-nek „a természet és a tenger féktelen csapongása”-ról szóló két tipasai esszéje vonzott engem Algériába. Most, itt lévén, tudatában vagyok, hogy olyan hófokú átélésre vágyom, amelyet nem érzek. Az, hogy ilyen tökéletesen megírta az élményt, gátol abban, hogy oldott legyek. Amit itt fel lehet fedezni, Camus már felfedezte, sőt újra felfedezte a *Visszatérés Tipasába* című esszéjében. Író és olvasó sajátos meghittségén, meg azon kívül, hogy „ez az a hely, melyről Camus írt két nagy esszéjében”, nincs mit átérezni.

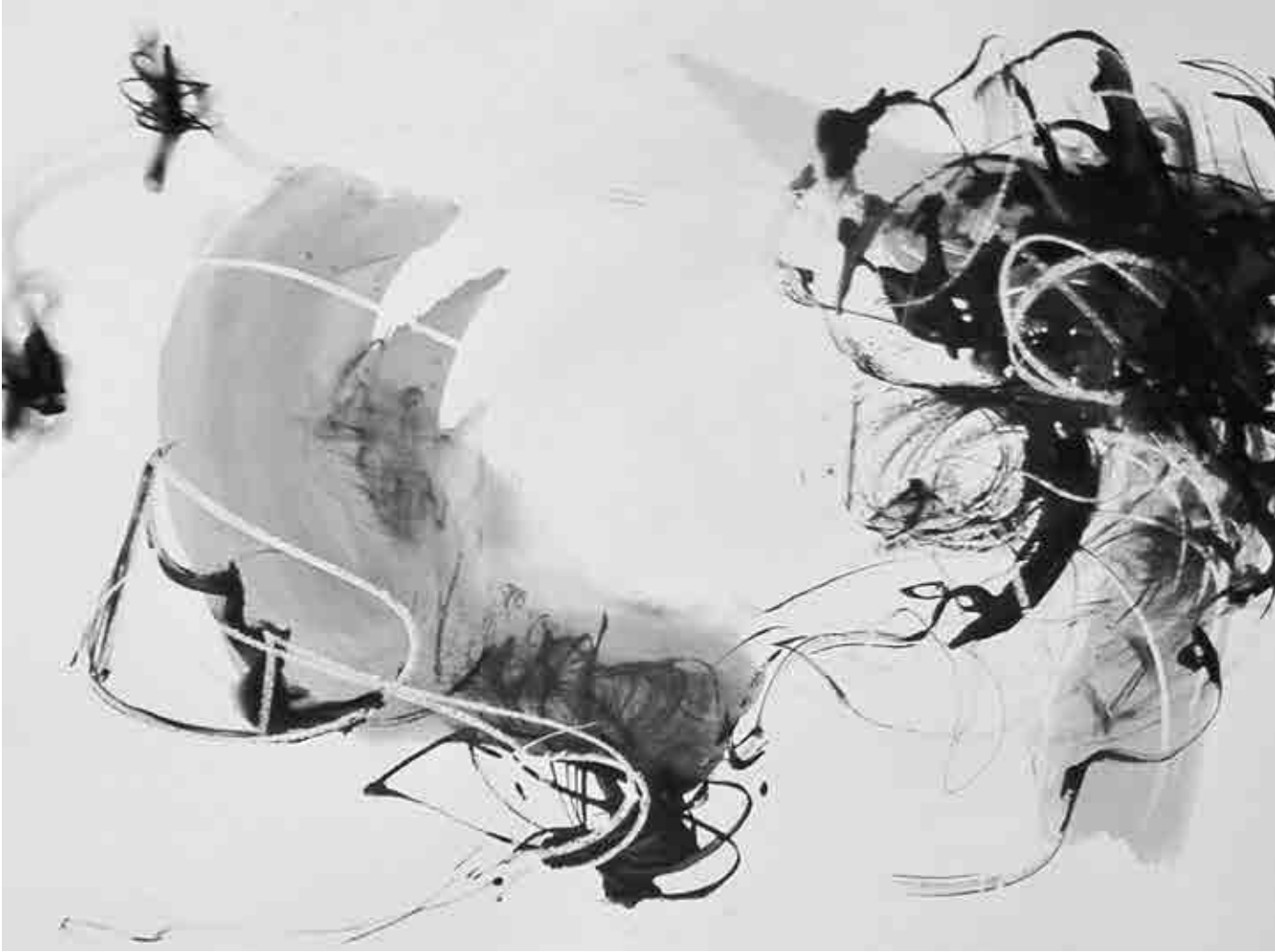
Olvasunk könyveket, és néha ajánljuk őket a barátainknak. Olykor még a szerzőnek – vagy a szerzőről – is írunk, hogy elmondjuk, mit jelentett nekünk a könyve. Még ritkábban elmegyünk valahova azért, amit írtak róla, és utazásunk egyszerre lesz a hálánk kifejezése és egy hiányérzet megszüntetése. Idejönni, az emlékkő mellé ülni és újraolvasni a két esszét, tanúságtétel amellét, ami a legjobb bennünk, mintha saját kezűleg kézbesítenénk a köszönőlevelünket.

Utolsó algíri estémén felkeresem a függetlenségi háborúban elesett millió algériainak emelt Mártírok Emlékművét. Egy olyan magaslaton áll, melyről a várost és a tengert is látni, és sátorszerűen összehajló óriási pálmaleveleket mintáz. A csúcs alatt, a középpontban öröktűz ég, melyet élő szoborként őriz két katona. Körvonaluk látomásszerűen lebeg a lángok melegétől. Kijjebb, a levelek száránál, az FLN gerilláit ábrázoló hatalmas bronzalakok.

Ha van emlékmű, amelynek a nagyot akarástól toronyház jellege lett, akkor ez az. Minden általam látott háborús emlékmű közül ez hatott rám legkevésbé, ez a legkevésbé személyes. Azt sugallja, hogy a vértanúság csak nagysággal kifejezhető. Hogy a mártír óriási dologra vállalkozik, és ennek nyomasztó súlya alatt komoran cselekszik. Nem az önfeláldozásnak állít emléket, hanem saját rendíthetlenségének: a mérnöki tudásnak, a kézzelfoghatóság meggyőző erejének, a beton időállóságának. A városból minden mást túlél majd, kivéve az eget, amely körülveszi. Egyedül ebben közös a Tipasa romjainál halványuló emlékkövel.

*Fordította és jegyzetekkel ellátta:
Szilágyi Mihály*

Halak és emberek

1.

1992 tavaszán, talán a szokásos pénteki utolsó órán másfél órás szemináriumunk volt cseh irodalomból. Bizonyos könyvek jobban tetszettek, mások kevésbé, de annyira egyik sem, hogy mindenki elolvasta volna a majdnem harmincfős csoportból. Pár könyvmoly vitte a szót, mások csak ritkán kapcsolódtak be.

Nem volt kedvünk könyvekről beszélni. Nem lett volna izgalmasabb kártyázni a büfében? Bosszantott minket, hogy ott kell ülni Varsó Służew kerületében egy idomtalan, zöld, hatalmas, többemeletes akváriumra emlékeztető, NDK gyártmányú azbesztlemezekből összerakott épületben, amelyek tartósabbnak bizonyultak, mint az állam, amely előállította őket. Órák hosszat üldögéltünk benne naponta, kitéve a rákkeltő kipárolgásoknak. Nem segített az sem, ha kinyitottuk az ablakokat, egyébként ősszel és télen csak az ÓESZ (ógyházi szláv nyelv) doktora engedte szellőztetni a termet, pontosabban ő kényszerítette ki, mert végére akart érni élete főművének – az ÓESZ szótárának, de évek múltán is csak a D betűnél tartott. Télen kabátban ültünk az óráin.

A legtöbben egyáltalán nem érdeklődtünk a cseh irodalom iránt. Nem a cseh nyelv (ha valami, akkor inkább a cseh sör) szeretete vezetett minket erre a szakra, hanem pusztán az, hogy be kellett menekülni valahova a besorozás elől. Csak ki akartuk ott húzni a telet, hogy nyáron megint megpróbáljunk bekerülni a vágyott angol, olasz, vagy rendező, színész, pszichológia szakra. Sajnáltuk az időt a knédlifejúekre.

Szóval vagy Kundera *Tréfájának* vonatottsága miatt dohogtunk, vagy azért, mert nem tudni, hol kezdődik és hol ér véget Gruša regénye, a *Kérdőív*. De mindenkit felülmúlt Iwona, aki nem volt hajlandó tovább olvasni Škvoreckýtől a *Gyávákat*, miután nagyjából a tizenötödik oldalon olyan jelenet olvasható, melyben a főhős a padlóra rázza a nyálát a szaxofonból.

1992 tavaszán viszont kiderült, hogy mindannyian elolvastuk a *Szép őzek halála* című rövidke könyvet.¹

2.

Az idősebb diákok, akik olvastak szamizdatot és hallgatták a második nyilvánosságban elérhető kazettákat, annyit tudtak a szerzőjéről, amennyi a Moldva-parti lengyel tankokról szóló dalból kiderült: „Milyen joga van nálatok, tesó, / szabadságról a Rudé Právo / mert nem Ota Pavel az utolsó / ettől megbomlott agyú író”. A Rudé Právo volt a Trybuna Ludu cseh változata. De arról, hogy ki volt Pavel, nem tudtunk szinte semmit, csak azt, ami a dalból és a könyv utószavából kiderült: valóban megőrült, és 1973-ban bekövetkezett halála előtt az orvosok biztatására írta meg legboldogabb pillanatait, amelyeket az apjával töltött és „a mamával, akinek a papa volt a férje”, két bátyjával és a család barátjával, a révész Karol Prošekkel, a Berounka folyó melletti horgásztanyán. Meg a háború előtti élményeket, amikor az apja meg a bátyjai még otthon voltak, nem Auschwitzban vagy Mauthausenben.

Igy jött létre ez a könyv, amelyről Magda adta elő a legszebb bírálatot az órán (addig egész évben egyszer sem szólalt meg), mondván, hogy miután elolvasta, életében először kedve támadt horgászni.

3.

Igazság szerint Ota Pavel nem a Berounka partján töltötte a háborút, hanem egy Prága melletti, füstös munkásvárosban, Buštěhradban, ahonnan az apja zsidó felmenői származtak. Az író nagyapjáról csak annyit tudhatunk, hogy 1918-ban vagy 1919-ben széttört egy széket a fia, Leo hátán. Leo Popper (1956-ban változtatta meg a nevét Pavelre) pár hónappal azelőtt tért vissza az első világháborúból – fehér lovon, raktárból lopott osztrák tiszt egyenruhában. A nagyapja attól félt, hogy letartóztatják a csendőrök, de Buštěhradban nem volt semmiféle osztrák csendőr. Egyébként nem volt már osztrák monarchia sem.

A széktöréssel végződő incidens után Leo elszökött otthonról. A zöld határon át jutott el Németországba, letáborozott Hamburgban, örömlányokat látogatott a vigalmi negyedben. Később elvégzett Hannoverben egy három hónapos színésztanfolyamot, és eljátszott egy kisebb szerepet, de további ajánlatok hiányában egy cirkuszhoz szegődött: a tigriseket gondozta és etette. Már gyerekkorában légpuskával lövöldözött minden állatra, horgászott, és mindig arról ábrándozott, hogy egyszer oroszlanra vadászhat. Tudta, hogy Afrikában élnek oroszlanok, és egyetlen módszer ötlött ki arra, hogy oda jusson: jelentkezni kell az idegenlégióba. Így is tett. Csak a hozzá hasonlóan félresiklott életű társak közt, a hajón tudta meg, hogy Marokkóban egyáltalán nincsenek oroszlanok.

¹ A könyv magyar kiadása *A halak jegyében* címmel jelent meg 1976-ban, az Európa Könyvkiadónál.

A légióban napokig gyalogoltak a sivatagban a púpjaikon kosarakat cipelő tevék társaságában. Ezekbe a kosarakba dobálták be a kimerültségtől elhalálozó társaik holttestét. Később hordókban temették el őket a homokkal körülvevett erődben.

Egy évig bírta ezt az életet. Végül rávett egy Zuban nevű boszniai jugoszlávot, hogy szökjenek meg együtt. Nem gyúrta le őket a légió, a skorpiók és a hőség, de elvesztették az irányítót, és Tanger helyett a sivatag belsejébe jutottak. Berberek fogták el az elcsigázott szökevényeket. Csupszra vetkőztették őket, aztán egy fekete turbános sejk megparancsolta, hogy adjanak egy nagy kancsó vizet Zubannak. Miután csillapította a szomját a szerencsétlen jugoszláv, a sejk egy kardcsapással levágta a fejét.

Poppert az mentette meg, hogy körül volt metélve – a berberek maguk közül valónak tekintették.

Hónapokat töltött velük, megismerte az életüket és a szokásaikat. De egyre jobban hiányzott neki Csehország, ahol nyáron esik az eső, télen meg havazik. Számos kitérő után Tetuánon keresztül jutott el Malagába. Ott letartóztatta a rendőrség mint kommunistát – egy tányér paprikalevesre gyűjtött, ezért olvasott fel az újságokból analfabétáknak a kocsmában. Nem tudta, hogy ezek kommunista újságok voltak. A malagai börtönben tanulta meg az *Avanti popolo* című dalt, és mint később emlegette, a cellája előtt ezt énekelve lett kommunistatanonc.

Izstambulon és Románián keresztül tért vissza Csehországba. Prágából gyalog ment Buštěhradba.

Ota Pavel a *Hogyan járta be a papám Afrikát* című elbeszélésében emlékezett meg apja afrikai anabázisáról. Ez az írás már az író halála után került elő a fiókjából. Ki tudja, miért nem került be sem a *Szép őzek halála*, sem a *Hogyan találkoztam halakkal* című kötetekbe. De nem nehéz rájönni, miért nem engedte át a csehszlovák cenzúra a *Futás Prágán át* című elbeszélést. Pavel azt írta le benne, hogy 1952-ben egyszer a Rudé Právo lapjai fölött zokogva találta az apját. A papa vörös krétával keretezett be egy szakaszt, ahol a párt hitszegőinek és árulóinak bandáját leplezte le az újság:

„Rudolf Slánský, zsidó származású,
Bedřich Geminder, zsidó származású,
Ludvík Frejka, zsidó származású,
Bedřich Reicin, zsidó származású,
Rudolf Margolus, zsidó származású...”

Több mint tíz név volt felsorolva.

„Megint ölik a zsidókat. Megint másra kell kenni a bűneiket” – mondta az apja.

Felállt, ököllel az újságra csapott, és ezt kiabálta: „Én megbocsátom a gyilkosságokat. Még a halálbüntetést is. Még a politikai gyilkosságokat is. De ebben az újságban nem lett volna szabad leírniuk azt, hogy zsidó származású!”

Aztán kihozta a baltát a kamrából, és Dávid-csillagot faragott az udvar fakapujába, ahová mindig ötágú csillagot festett május 1-jén.

4.

Közvetlenül a háború után, mihelyt visszatért Auschwitzból, Leo Popper táncolni vitte a feleségét Prágába. Ott táncra kérte egy fess, szőke fiatalember; a férj beleegyezésével ment az asszony a parketra. A fiatalember körüludvarolta: „Ön olyan szép. De mi köti ehhez a zsidóhoz?” „Három gyerek” – felelte a mama, sarkon fordult, és visszament a férjéhez.

Pavel bátyjai 1943-ban kerültek koncentrációs táborba; az apja 1944-ben. Ota az anyjával maradt a háború alatt, tizenhárom éves korában kezdett dolgozni, bányász lett a Kladno melletti Prago bányában. A háború után kereskedelmi iskolában tanult (az apja utazó ügynök volt a háború előtt, azt akarta, hogy a fia is kövesse a példáját). 1949-ben bátyja auschwitzi barátja, Arnošt Lustig – később híres író lett, 1968-ban emigrált az Egyesült Államokba – szerzett neki munkát a cseh rádió sportszerkesztőségében. Futball, hoki, kerékpár – Pavel gyerekkorában arról ábrándozott, hogy sztár lesz e három sportág valamelyikében. Ez nem sikerült, de a sport töltötte ki a következő majdnem húsz évét. A prágai Sparta hokiegyesület serdülőcsapatának edzője volt. A Csehszlovák Katona című hetilap sportrovátát szerkesztette. Harmincévesen tette le az érettségét. Több sporttémájú riportkötetet írt, többek között az Egyesült Államokban, a Szovjetunióban, Nyugat-Európában tett útjai alapján.

Az 1964-es innsbrucki téli olimpián találkozott „egy úrral, az volt az ördög minden kellékével együtt, lópatája volt, szőrzete és százéves odvas fogai”. Aztán fölment „parasztházakat felgyújtani Innsbruck fölé a hegyekbe. Azt akartam, hogy nagy fény gyúljon, és elűzze a ködöt. Miközben kivieztem az istállóból a teheneket meg a lovakat, nehogy megéjjenek, megékezett az osztrák rendőrség. Bilincset raktak a kezemre, és levittek a völgybe. Ordítóztam velük, lerántottam a cipőmet, és mezítláb mentem a hóban, mint egy Krisztus, akit visznek a keresztre.”²

A pszichiáterek bipoláris elme zavart, mániás depressziót állapítottak meg szkizofrén elemekkel. Magyarul – elmebajt.

5.

Nem sokszor fordult elő életemben, hogy halakkal volt dolgom. Sosem vonzottak a vizek. De ha a kedvenc könyveimre gondolok, mindig eszembe jut a *Szép őzek halála*. Valószínűleg csak azért jelenhetett meg ez a könyv Csehszlovákiában 1970-ben, mert elmeógyógyintézetbe zárt szerzőjének esélye sem volt arra, hogy megsértse a kommunista hatalmat. A prágai tavasz eltiprása után a legtöbb kortárs cseh író művei indexre kerültek, a szerzők megszűntek létezni a hivatalos kiadók számára. A sportrajongók kivételével mindenki előtt ismeretlen Pavel elbeszélései, amelyek a lehető legtávolabb álltak a politikától, gond nélkül megjelenhettek nyomtatásban (bár ma már tudjuk, hogy nem mind).

A halakról és a folyónál töltött gyerekkorról szóló könyv – ez marad meg bennünk a *Szép őzek haláláról*. Pedig nem ez az igazság. Milyen családi históriát oszt meg velünk a szerző a címadó elbeszélésben? Az apja a háború kellős közepén letépi a sárga csillagot a ruhájáról, és az életét kockáztatva több tucat kilométerre biciklizik Prágától, hogy friss húst szerezzen. Az expedíció kimeneteléről csak néhány tömör mondatból értesülünk: „A bátyáim, Hugo meg Jirka, tömtek a bendőjüket, hogy kibírják Terezint, Auschwitzot, Mauthausent és a halálmene- teket harmincfokos hidegben és a kőhordást a mauthauseni lépcsőkön harmincfokos meleg- ben, meg a többi szép dolgot, amit a németek előkészítettek nekik.”³

Az őzhús mentette meg az életüket.

6.

Mi történt valójában 1964-ben Innsbruckban? Nyilván mindenki föltette magának ezt a kérdést, aki olvasta Ota Pavel könyveit. Az író születésének hetvenedik évfordulóján megem- lékezett róla egy régi tanítványa, aki a jégkorongcsapatból ismerte.

Jiří Margolius írja: „Ota ezt mondogatta: »Megakadt az agyam, mintha az Alpok minden köde rátelepedett volna«. Pedig csak a német hokidrukkerek jöttek. Üvöltöttek, mint akik meg- vesztek, ahogy csak a németek szoktak a világ minden táján, mert nem is tudnak másképp. Ota mellettük ülve egyszerre meghallotta benne a gestapósok üvöltését, akik rájuk törtek a laká- sukban, a rádióban üvöltöző Hitlert, és meglátta a háború minden borzalmát, ami a családját érte.”

7.

A háború előtti barát, a révész, Karol Prošek segített Leo Poppernek az özvasadászatnál. A *Szép őzek halála* azzal a jelenettel zárul, amikor a révészt eltemetik a háború után. „Elég nagy voltam már ahhoz, hogy tudjam, nemcsak Prošek bácsit temetem, hanem egész gyermekko- romat és mindent, ami összefüggött vele. Abban a koporsóban ott volt a valódi angol futball- labda meg a hideg író is, a hagymás-ecetes hal meg az őzpecsenye is, a Holan kutya, a prágai szafaládé meg a »Tízezer mérföld« is.”

Néhány héttel ezelőtt figyeltem fel erre a részre, amikor felidéztem, mit mondott Piotrek 1992 tavaszán az Ota Pavelről szóló órán. Piotr volt az egyik könyvmoly, aki „aktívan részt vett a szemináriumok munkájában”. Akkor azt mondta Pavelről, hogy egyáltalán nem a halak a legfontosabbak a könyvében, hanem a koncentrációs táborok. Vagy inkább az a meggyő- ződése, hogy csak valami csoda folytán kerülte el a bátyjai sorsát; és ez a sors egyszer még közbeszól.

A kórházban, ahol végül kilencévnyi kinszenvedés után meghalt, belátta, hogy egész életé- ben azok voltak a legfontosabb és legjobb pillanatok, amelyeket a folyónál töltött az apjával, az anyjával és a bátyjaival. És ennél jobb sosem történt vele életében, pedig népszerű sportújsá- gíró lett, megismerkedett a leghíresebb cseh focistákkal, biciklistákkal és futókkal, külföldre járt. Akkor volt a legboldogabb, amikor az apja elvitte horgászni, és arról mesélt, hogyan vadá- szott oroszlánra Afrikában. Pedig igazság szerint csak az állatkertben látott oroszlánt.

„Megtörténhet – mondta Piotrek –, hogy megint koncentrációs táborokat állítanak fel, akár már holnap, még itt, a közelben is. És megint ártatlan embereket zárnak oda, akik csak élni akartak, és életük legnagyobb élvezete a horgászás, a kártya vagy a vasárnapi futballmeccs volt.”

Pár héttel később megkezdődött a boszniai háború. Nyáron a tévében szerb koncentrációs táborok fotóit mutatták.

Mihályi Zsuzsa fordítása

Facies hippocratica

(Tózsér Árpád: Imágók)

Tózsér Árpád 2015-ben megjelent – az 1963-tól 2012-ig tartó időszakot felölelő – életmű-összegző verseskötete (*Erről az Euphorboszról beszélük*) után, annak szerves folytatásaként – Új versek alcímmel – került kiadásra a szerző 2012 óta írt lírai szövegeinek gyűjteménye, mintegy mintát adva abból az egyre sokrétűbb, ezzel együtt furcsamód mind transzparensabb költői világból, amely olvasójának sajátos (bár rendkívüli összetettségre folytán kétségkívül zökkenőmentes) bevezetést nyújthat az irodalomba, illetve betekintést adhat annak határterületeibe is. Tózsér ugyanúgy otthon van a filozófiai hagyományban, a különböző mitológiákban, mint a mindenkori történelemben, valamint az európai kultúrtörténetben, szlovákiai magyarként és közép-európaiként pedig a kisebbségi létet ugyanúgy megélte, mint a politikai-egzisztenciális köztesség életérzését. Kierlelt, sűrű anyagú, tömbszerű szövegformálásának mintha minden mozzanatában, gesztusában benne lenne a mindezzel járó nehézkedés, de az esztétizált – Szilágyi Domokos szavaival élve: „szépségre fordított” – valóságemekhez való érzékeny ragaszkodás, szenvedélyes viszony is.

Legyen szó gyerekkori emléktöredékek összeillesztéséről (1. az első ciklus vonatkozó darabjait), esetleg egy dramatizált pszeudo-történelmi tabló megrajzolásáról (*Fogadó az Utolsó Szóhoz*), a Tózsér-féle – merész képzettársításokkal operáló, egyfajta poétikai metanyelvet használó – önreflexív retorika mindig azonos hő- és hatásfokon működik. Ahogy a szerzői személyiség multiplex megkonstruálása is folyamatos produktivitással ontja azokat az elbeszélői alakzatokat, illetve alteregókat, amelyek egyszerre személytelenítik el és dústítják fel az író imágóját. „Az én legkorábbi imágó / im most itt tolongnak a Nagyjásolban. Mé / regetik egymást gyanakvó szemmel, arcuk / ra van írva, melyik az én képzeletem szüle / menyé, s melyik fagyöngyként rám telepe / dő eszme...” – olvashatjuk az egyik gyerekkori, mitizált helyszínhez kötődő versben (*Platón barlangjában*), melyben az ún. *papíremlékezet* képzete is felmerül, amely ugyanolyan organikus módon szívódik fel a lírai én tudatában, mint például a felidézett gyermekkorban szerzett zsigeri tapasztalatok. Nyilván nem pusztán az olvasmányélményekből kialakuló fantazmagóriákhoz köthetők a „papírélmények”, hanem ahhoz a meglevenítő mozzanathoz is, amely az emberi szellem életlehetőségeit kiterjesztve, alkotó módon kapcsolódik a szövegek mögötti arcformaláshoz; hol visszairva saját múltjába az elbeszélőt, hol egy-egy fikció keretében bontakoztatva ki a költő valamely alakmását.

Az ily módon megközelített személyes-kollektív múltat – a kötet *Heródiásról, a befejezések lehetetlenségéről és Mallarmé kockás sáljáról* című verséhez hűen – valóban képzelenség befejezni, ahogyan *az idő teljében, a képzelet minden irányában* megfürdetett imágók felvételét sem lehetséges állandó személyiség(té)vesztés nélkül megélni. „Az Emlülésre nincs magyarázat, / kudarcaival még próbálkozhatom. / S közelíthetem azt a Magamat, / mely az Én s Nem-Én mellett valami / külön minőség, Harmadik Anyag.” (*Én és Nem-Én*) Tózsér költői arcmása szemléletes példát szolgáltat arra a korszakok határán álló, identitásválságban szenvedő embertípusra, amely többek közt a fentebb idézett – romániai magyarként a kisebbségi létet szintén megélt – Szilágyi Domokos tragikus életének, rejtélyes öngyilkosságának és lezáratlanágában is teljesnek tetsző művének középpontját képezi. Ő, aki a *legmélyebb és legmagasabb huszadik század emeleteit* járva, föl-alá ingázva kutatta rendeltetésének értelmét, folyamatos lázban égve kereste létének megváltó mozzanatát, végül képtelen volt feloldani a benne és körülötte feszülő kibékíthetetlen ellentmondásokat. Tózsér mintha ezen ellentmondások komplementerré tételét tűzné ki célul, anélkül, hogy feloldhatóságuk bármiféle látszatával kecsegtetné az olvasót, hiszen csak a *valószínűségi változók* billentik ki időről időre, erre-arra az ember *földkori* anomáliáinak állandó, cáfolhatatlanul romboló tényezőit.

Tematikusan jól csoportosítható a kötet történelmi vonatkozású, többnyire közvetlenül vagy közvetetten megélt

eseményhalmaza, melyben leginkább a második világháború utáni szlovákiai magyarság traumái kerülnek előtérbe. Ezzel párhuzamosan – parafrázisok, hommage-versek, ekfrázisok, palimpszesztek, intertextuális utalások és egyéb rájátszások mentén – körbejárható Tózsér beláthatatlannak tűnő szellemi holdudvara is, legalábbis annak egy-egy szelete, a klasszikus versformákon és szabadabb (próza, drámai, esszézerű) kísérleteken keresztül pedig körvonalazható az a szintetizált (magyar és világirodalmi) poétikai műveltség, amely a posztmodern blöfföket és anakronisztikus megnyilvánulásokat elkerülve artikulálódik. Stílusában – a szonettől a villanelláig – akár eklektikusnak is mondhatóak a versek, az alaphangütés azonban ugyanaz marad – a sorok archaikus akusztikájában vagy modern felhangjaiban, ironikus, szarkasztikus vagy parodisztikus szólamaiban egyaránt. „Nin / csenek végességei világomnak, amelyekkel hosszú életem során poétikai viszonyt ne kezdtem volna (...) Most, vénen, a nagy- és végelszámolások idején zárójelentések / kel és kommentárokkal próbálkozom hát.” A személyes számadás, a tágabban értelmezett társadalmi lét sommája, valamint a különleges kulturális közvetítős szerep mérlegre tétele észrevétlenül fonódik egybe Tózsérnél, aki a költészet totalitására törekedve életformává, *alapfokú lété* avatja az írást, túllépve az alanyi/tárgyas/képviselési stb. líra korlátain, kísérletet téve egy olyan átfogó kulturális aktivitásra, amely képes lehet egybelátni a történelmi-személyes-irodalmi idő egészét, és saját óramutatóját ehhez igazítva közlekedni korszakokon, évszázadokon, évezredekken át.

„Kaptatok, reménytelenül, nézvéen a tájat, az idő tájait, és amit látok, megpróbálom / lefordítani szépséggé. / Nincs irgalom, nincs irgalom. / Megyünk – kísért a bánat: örülnék, mert állhatatlan. / Megyünk – kísért az öröm, az állhatatlan. / S észrevétlen lépdél nyomunkban, ami megmarad.” – írja Szilágyi Domokos az *Emeletek avagy A láz enciklopédiája* című hosszúversében. A kötet egyik legösszetettebb művében, a már említett *Fogadó az utolsó Szóhoz* című dramatizált poémában ugyanez a teleologikusságot tagadó, mindenestre megkérdőjelező szemlélet mutatkozik meg: Odüsszeuszról Sztálinig számos letűnt istenség és historikus figura tűnik fel a purgatóriumszerű boschi díszletek között, összemosva megannyi tér- és időbeli síkot. „S néked a szerzőnek az a dolgod, a Léthen / még innen, hogy e sok dúlt árnyat pontos / mítoszainknak a szerkezetébe helyezzed!” Vagyis mintha minden csak a megfelelő metastruktúrán múlna. Az emberiség elfeledett, mégis mélyben hordozott mitikus toposzai, történelemfeletti narratívái Tózsér számára olyan alapvetések, amelyek a lassan teljesen átalakuló Gutenberg-galaxis kavargásában újra meg újra megerősítik bizonyos sorsvázlatok, társadalmi folyamatok, korszakok visszatérésének lehetőségét, miközben kiállják újrajrásuk, vagy akár visszajára fordításuk próbáját is.

Így az *Imágók* által is leképezett determinisztikus, madáchi látásmódú – már-már eposzi igényű – magánmitológiában is bármi megtörténhet, természetesen azon törvényszerűségek szerint, amelyek mind a történelmet, mind a társadalmi folyamatokat, mind az egyéni létet, mindezzel együtt pedig a korokon átívelő költészeti tradíciót is a kezdetek kezdete óta meghatározták. Míg a szerző ki nem lép a képből, a színpad szélére nem áll, és az utolsó szó jogán el nem hallgat... „Végül a mesélő is tárggyá öregszik, elhagyják képzelet / s képzelete is. Az ének – akarat akaró nélkül – lebeg, / leülepszik, imává csiszolódik, baljós mítosszá aszalódik...” (*Utóének 2015-ből*) Vajon mit fog tükrözni Tózsér Árpád életművének – maszkokon túli – végső, hallgatag tekintete, a *facies hippocratica*? „Hagyjuk, készüljünk inkább Szilveszter estéjére! (...) 2014 kapujába immár így is, úgy is eljutunk, de addig (2013 gödrének szélén állva) gyanakvón nézzük egymást: honnan (kiből) bújjik elő Gavriló Princip, ki lesz új századunkban Ferenc Ferdinánd, és ki Vilmos császár.” (*Ricorso*) Vagy próbáljunk egy-egy imágó lefejtésével közelebb kerülni a Léthe vizében tükröződő, egymásba mosdó arcunkhoz.

(Kalligram, 2016)

Papp Máté

Az idő érzéki hálózataiban

(Tóth Krisztina: Világadapter)

*Az elveszítetlent markolássza!
(Pilinszky János)*

*csak egy mackó, ami a tiéd volt egyszer,
és amit aztán beledobtál a hömpölygő Dunába.
(Kántor Péter)*

Sorolni lehetne a szöveghelyeket, melyek egy tárgyon keresztül látnak rá az elvesztés ős-örök témakörére. A motóul választott két idézet mégis egy ponton, a gyermekkor megidézésében összeér, itt tetelezi az elvesztés mögött dolgozó szenvedélyes birtoklás alapalakjait. Tóth Krisztina *Világadapter* című költeménye is egy elvesztés, pontosabban egy elszalasztás költői megidézése, melyben világosan átlátható történet és gazdagon metaforizálható cím kerül egyértelmű kapcsolatba: „Kétezer-kettő esős tavaszán, / több mint tíz éve ennek, / a Charing Cross megállónál a Bootsban / láttam egy fehér apró adaptert. Nyolc és fél fontot kértek érte. A kosárba raktam, / aztán mégiscsak visszavittem, mert a pénztárig érve / átszámoltam az árát, és sokalltam. / Helyette vásároltam egy színes, / arannyal átszótt, könnyű sálát.” Vagy mégsem olyan egyértelmű ez az összeillesztés? Nem lehetne megfordítani a képletet? Hisz ez a technikai, idegenségében vonzóan feltűnő használati eszköz mégiscsak a leginkább kitett az idő múlásának, s a század útéseit és kopásait (Pilinszky) is kevésbé őrzi, épp emiatt. A technikai eszköz kicserélése elidegeníthetetlen jellemzője önnön valóságának, ellenben egy sál, egy ruhadarab, melylyel a versben szövegszerű ellentétbe kerül, őszintébben és testközelién beszélheti el viselője egyéni történetét, miként érzékekkel megragadható jelenvalósága saját minőségének megkopása után is hordozhatja az elmúlt idő lenyomatát. Az elveszítetlenség témaköre ezért inkább az időt idézi meg a költeményben, az idővel áll szemközt, a valóság megjelenítése helyett az élmény valóságának eredetére helyezve a fókuszot.

Amennyiben pedig már az élmény eredetére és kiindulópontjára figyel a költői tekintet, benne az ismerős, otthonos és idegen a különös témakörében összefüggő rendszert terem. A négy ciklusba rendezett kötet, melynek darabjai javarészt valamilyen tematikusan megjelölhető motívum mentén létesítenek egymással kapcsolatot, az idegenség tapasztalatában alkotja újra önmagát, ahol pedig felfedezhető ez az alapézés, ott különös meglátásokat is tartogat. Jól jellemzi mindezt a költemények vizuálitása, mely nem ritkán egy távoli, szinte űrbeli perspektívából figyel a jelen aktuális eseményeit. „Kering a Föld, álmában nem érti meg a végtelent”, szól a *Felejtő* című versben, miként a *Hosszúalvó* című versben is előfordul, a címben megidézett személyt szólólagva: „Hosszúalvó, / hány úron át haladsz, hogy lesz a titkos pillanattól ajtó”.

Ebből a végtelenített távlatból válik az idő témaköre egyenesen hálózattá, melyben szinte minden vers közös hangot talál, vagyis égi perspektívából, az ismerőst is idegenné távolítva tekint egy meghatározott pillanatban vagy történetben, formában vagy alakzatban a választott jelenségre – hogy ez mennyire tudatos eljárás, azt a szó gyakori hangsúlyos előfordulásából lehet lemérni –, s az ábrázolt vizuális jelenségek időn keresztül való újralfedezéséhez érkezik el. A *Világadapter* az idővel feleselő költemények azon sorába tartozik, mely narrativitásával száll szembe vele, a történet megőrzésével tartja emlékezetben és ezzel életben. A méricskélés, latolgatás („Mi az a nyolc és fél font, édes Istenem!”, „Hová foszlott már az a sál?”) a cím jelentéséből előálló rezgőmozgást kapcsolja az újdonság rabul ejtő árnyalatához, ezáltal pedig a verstörténet és a sokoldalú metafora (mint talált szó) billenékeny egyensúlyt teremt meg. A szép mulhatatlanságát keresi beszélője, s mint egy megkapó helyzetek vagy anekdotikusan csattanó tárcanovella, a történetben talál rá a világadapter (az univerzális konnektor-átalakító adapter) szó váratlan érzéki

jelenlétére, itt alkotja újra az áramlások és átalakítások zökkenőmentes megvalósításához szükséges élményanyagot: „A világ közben áramlik észrevétlen / át a testen, bármikor zárlatot, / túlfeszültséget keltve, nem beszélve / ingadozásról, hevülésről.” Ami hiányzik tehát, az az alkalmazkodás hiánya, az átalakítani tudásé, s ez a transzformáció különféle összetételeket emel az értelmezés eleven terébe, így formálja egyetemessé a technikai tapasztalatot.

Az időközben készülő tárcanovellák (melyek hamarosan megjelennek a *Párducpompa* című kötetben) közéleti érzékenységével létesít finomhangolást a *Hosszúalvó* című vers, mely a környezetre, környezeti katasztrófákra lát rá magaslati látószögéből. A záró ciklus címét is adó, eredetileg a kötet címadójaként elgondolt költemény már az időfeletti látványt, a tér magaslatából nyíló perspektívát hozza működésbe, a rálátás súlyában lesz mérőföldkő (sokkal szembetűnőbben, mint az inkább a meglelt szó jelentéstartományában izgalmas *Világadapter*). Itt ismét versalkotó tényezőként tűnik elő egy különös távlatokat rejtő megnevezés, a *Hosszúalvó*, annak mitizáló megidézése, s a megnevezésből végtelenítő eljárás és mondattechnika áll elő, belőle eredeztethető a kérdésből átforduló felszólítás. A vers a születést megelőző közös létezés, a lélek alvó és elidőző mozgását tetelezve tágabb jelentésmezőket mozdit meg, a világ és világegyetem, az elemző tétlenség és tevőleges rombolás szakadékaikat latolgatva felszólító erejű kérdéseiben: „Hol jártál, Hosszúalvó, meséld csak el (...) lesüllyed-e a lélek majd a fenti mélybe, / vagy lebeg és forog, fényhólyag, mit sem érve, / áttetszően, vakon, sohase bomló, gyilkos holmi, / üres pillepalack, folyton az ég színén fog vándorolni?” A vers felütése ráadásul összekapcsolódik az első ciklus kezdő költeményével, a *Hogy vagytok?* cíművel, így a kötet az idő körforgásában, azt több aspektusból megidézve halad felütésétől zárlatáig. Világidő, generációk egymásra következése és a múlt percek egyaránt hangot és kifejezést nyerne: „Hogy vagytok? – kérdez, miközben / morajlik valami a kanyarodó buszok, / a zúgó vezetékek, a föld alatt futó / metró hangján. És egyre hangosabban / mondogatjátok: össze kéne már jönni egyszer, / aztán a túlkiabált zajban egyikőtök / előbb-utóbb az órájára néz.” Az idő az idegenné válás folyamatát tükrözi, mitikus tér-időből az idegenség terévé alakítja a találkozást. Vagy inkább megfordítva: az idegenség teréből nő ki a mitikus tér, mely a vers felütését inspirálja egy későbbi, távlatos rálátásból, a *Száz év magány* létállapotának és eleven elszigeteltségének költséti adaptációjával: „Ahogy a családban a hetedik, / gyanútlan nemzedék világra hozza / az oroslánarcú, foltos csecsemőt” (*Hogy vagytok?*). Az eltávolodás tapasztalatát hozza a halálhoz köthető versek csoportja is, így a *Homokóra*, melyben az elhunyt személy használati tárgya, mely egyben a halál tere is, részese az örök körforgás változékonyságában, s a halál és születés végpontjai kapcsolódnak az ágy tárgyi világának közegében: „Albérletekbe, szűk padlásszobába / utaznak gumipókkal leköttözve / az ágyak, aztán új életre kelnek, / és bennük újabb élőt nemzenek.” A haldokló újjászülése helyett azonban a figyelem a használati tárgyra kerül, az ágy csak a halál emlékét, vele a halott személy történetét őrzi. Tóth Krisztina tárgyias szemléletmódú költészetében így a tárgyak megnevezései, használatuk forgandósága az idő feloldást nem hozó múlását rögzíti.

A halál tere meghatározóan az idegenség alkotóeleme – az apa halála több költeményben megidézett alapélmény. Misképp rálátni, a nem szépíthetőt, a tabut kimondani – Tóth Krisztina lírájának sürgetését jelzi mindkét eltökéltség, talán a fellélegzés és az élet továbbgördülésének reményét szóhoz juttatva. A fájdalom látványának kitett tekintet a szenvedővel való együttérzés képei helyett a távolságot tartó védekezést fedi fel – ahogy az elégikus hangvételű, Kosztolányit és Walter von der Vogelweidét is megidéző *Memóriakártya* című vers, mely a hiányállapotokat az elhunyt barátok telefonszámaihoz köti: „Halott nevek a mobilomban, / egyre többen: már hallhatatlanok, / de a jegyzékben számuk ott van, / ameddig én még itt vagyok.” Tárgyak neveit elvesztett személyek nevei cserélik fel, ezáltal válnak hozzájuk tartozó hálózataikkal, elérési lehetőségeikkel az elégikus hangvételű megidézett múlt hiánydarabkáivá.

A kötet verseinek jelentős része a fentiekből következően természetszerűleg lesz elégia. Az elégiák a hiányállapotokat járják körül, a veszteséget a beváltatlan lehetőség vagy ígéret élettémáiban tételezve – legyen szó akár egy metaforikusan is körüljárható tárgy, a világadapter visszavonhatatlan, mégsem életbevágóan tragikus elszalasztásáról, akár egy gyengéd érzelem már létbevágó komorságot magával hozó történetének megsejtetéséről, helyenként nyílt megfogalmazásáról. A veszteség általi szorongatottság a négy ciklusban négy alaptónust talál ezek kifejezésére, összefüggésre törekvő témakörrel elfedve vagy kitakarva a veszteség érzelmi alapját, amely a kitartott ellenpont szerepét ölti a tematikus-poétikai variációkban, egy-egy verstörténet esetleírásában. A témák változatossága a barátságok lehetőségétől (*Memóriakártya*) az érzelmi középponton át („mint aki / mellőled emlékébe itt maradt” *Csillag*) a családi veszteségéig („azt, aki nincs már, mintha látnám: mindegyik ő.” *Hideg idő*) öleli fel a líra örök nagy témáit.

A kötet verseit apró megfigyelések fémjelzik: a talált tárgyak, meglelt szavak mellett újraírt idézetek sorakoznak. Hosszasan lehetne sorolni a névvel vagy verssorról, nyelvükben vagy jellegzetes témájukban megidézett költőket, akik mind helyet találnak egy-egy vers erejéig. Jelentkezésük mégsem üt el a kötet egészének lírai beszédmódjától, akkor sem, ha elevenen idéz fel egy több száz éves hagyományt, mint Balassi Bálint esetében: „Adj már csendességet, leljem meg békémet, ugyan ha van.” (*Adj már csendességet*). Hisz a kötet öniróniája és esendő én-konstrukciója elteveszthetetlenül idézi maga köré a témájukban és idézettechnikájukban összefüggő hálózatoként kapcsolódó verseket. De említhető *A koravén cigány* című vers is, melyben a jellegzetes magaslati perspektíva már a költemény felütésében szoros kapcsolatot létesít a *Világadapter* költeményeivel: „Dülőutak hegetől szabdalt / sötét bőrű, csapzott anyaföldem! / Ügyetlen plázákat tetováltál lapockáidra, / a kezed ökölben. Mindig így volt a világi élet: / először fáj, de utána szép lett.”

Az időnek való kitettség szólaltatja meg a kései Pilinszkyt idéző *Zápor* című verset is, mely a gyermeki figyelem mitizáló elképzeléseit az űr perspektívájából, a végtelenből megnyíló önmegfigyelő tekintettel mozgatja: „Gyerekkoromban / aszfaltkrétával írtam az útra. / Azt hittem, látni lehet majd / az űrből is azt a mondatot.” A beszélő visszaemlékezve újra maga előtt látja, vizuálisan is felidézi a történeteket, s az új rálátás újraértékelést hoz magával. A történetben az érzéki szép múlt foszlékonyasága, melyet a *Világadapter* című vers a sál anyagában jelenet, itt elemibb erővel csattan. Így oldódik az üzenet felismerhetetlenné és lesz olvashatatlan, ám a csíkokra és cseppfoltokra osztódó és foszló én áthatja a világot: „Már csak a / zápor szeretnék lenni. / Az a zápor, / abban a régi pillanatban, / ahogy a betonra ér és színesen / visszafröccsen.” Az üzenet metaforizálódása elszigeteli az érzelmetől és ismét távlati perspektívában ragadja meg a felejtés pillanatát sűrített eseményét.

Ebből láthatóan az elégius hangvételű, fojtott érzelem hatással lesz az én konstrukciójára is: az én szétszóródik a versekben. Ezért a Kosztolányit megidéző költemény sorát („Idegen életekbe belenősz”) a kötet egészének alanyiságára is ki lehet terjeszteni, hisz az én folytatólagosan új és új formákban, tárgyokban, történetekben, megtalált szavak érzéki jelenvalóságában ölt testet. „Osztódtam, szorzódtam” – ismétlődik a *Példa* című költeményben, s ha az én (leginkább az elvesztések következtében) ennyire átjárható, ilyen amorf és bizonytalan, akkor fokozottan lesz szükség ellenpontjára. Épp ennek következtében a líra a megtalált alakzatokban és pillanatokban kap erőt, megtalált tárgyokban lát rá önmagára és keres kivezető lehetőségeket az idővel való kiegyezéshez.

Tóth Krisztina költeményeiben tehát a formák és alakzatok a szétszóródott én állapotainak ellenpontjait jelenítik meg. De nem csupán ellenpontról lehet szó, hanem egy-egy szó vagy szövegegység vissza-visszatérő, nyomatékosító jelenlétéről, több vers retorikai megformáltságáról is. A példák feltűnően sorakoznak a *Turista* ciklusban, melynek darabjai a végtelenített elhagyatottság témakörében létesítenek szövegszerű kapcsolatot egymással, de a *Hosszúalvó* ciklus

is bőségesen él vele, akár a *Magnak jó lesz* vers konok ismétlődéseit, akár az egyetlen hosszú mondat hullámszerű imitáló, kötetzáró *Hosszúalvó* c. költemény retorikájának visszatérő variációit olvassuk. Az ismétlés, ismétlődő szerkezetek körülírják, részletekkel gazdagítják és eseményekkel közelítik a jelenségeket, a sűrítettéget oldják a kimondás visszatérő, ismétlődő nekifutásaiban.

A *Ház* című költeményben az épület alatt a természet minden alkotóeleme étellel teli, *csicsereg, dalol*, miközben az épület titkos némaságában is magán viseli elhagyatottságát: „Odalent viszont egy titkos, hideg medence hallgat”, testével és anyagi létével allegorikusan juttatva el az érzékelést a végkövetkeztetéshez, a természet feltartóztathatatlan rombolómunkájának kitett épület felszámolódását: „Mi szükség van erre a házra.” Ennek a tárgyakkal és személyekkel bensőséges kapcsolatot létesítő költészetnek különös darabja az *Üzenet* című költemény, melyben az idegenség a ráismerés élményével egyesül, ugyanakkor a már megtörtént esemény kísérteties érzetével el is szigeteli a felismerést: „– Fogalmad sincs, hogy ki vagyok, ugye? / Valamit válaszolnál, de leszállt, / nincs a zebra és nincs a peronon se.” A kísérteties ismétlődésekkel változó világban minden azonos önmagával. Minden csupán az, ami belőle első látásra is szembeüt, nem utal további összetevőkre: a felismerés csak felismerés, a találkozás csak találkozás, nem pedig egy mélyebb jelentést összefogó kép vagy nyelvi jel, így az üzenet a földi és egyértelmű jelentés melletti kiállás lesz, mely szépségét rendre a megjelenített pillanat érzéki jelenlétében éri el, a pillanat égi szemszögéből az összetett látványra tekintve. Vizuális alakzatok, együttállások rajzolódnak ki, s a hálózatok átlátása, a formák felmutatása válik a líra törekvésévé.

A kötet másik domináns műfaja a dal, mely összefügg a versek tudatos távolságkeresésével, melyet vagy iróniával (mint a Balassi-átiratban), vagy más stilisztikai eszközzel (az ismétlés retorikájával a *Dal a titkos életről* költeményben) valószínűsít meg. A lírai beszéd azonban érzékelhetően igyekszik távolságot tartani az erős érzelmkitörés omladékonny és csuszamlós vidékeitől. Ennek hatására a kötet darabjait egy visszafogott, fojtott hang uralja, mely helyenként robbanékony indulatissággal vegyül. Ez a jellegzetesség még szorosabban megfigyelhető az időközben keletkezett tárcanovellákban, de akár a versek felületén is nyomot hagy, erőteljesen a *Tiszlók* József Attila parafrázisában. Távolság, szentvelenség, tárgyilagosság lehetne a kötet poétikájának alapköve – kapcsolódva a magaslati perspektívához –, hisz a versek szentelen alanyi beszédmódjukkal, közeli szemrevételezésükkel is tompítják az elvesztés melodramai súlyát. Minden egyes szakasz a meglepetés erejével takarja ki az eufemisztikus fedettséghez szokott történetek középpontját.

A versek nem félnek kitakarni az elrejtett valósággrésztet – a kimondásnál még elementárisabb a vizuális megmutatás, a kommentár nélküli ábrázolás. Képek vagy történetek beszélnek, az alanyi közlés belső, vallomásos karaktere helyett a vizuális és narratív regisztert hasznosítja a versek jelentős része. Szikárság, egyértelműség, a tömörség nélküli rájátszások már épp a veszteségek feszültségének hiányáról árulkodnak, ezáltal juttatva a versnyelvet a prózához közeli életképek vonzáskörzetébe. Az életképek mutatják fel a történetek drámaiságát is: a mindent kimondani akaró történetek szikár vázában rejlő feszültséget épp ez zárja önmagába, a motívumot egy mélyebb poétikai rétegbe terelve vagy egy éles váltással, csattanóval felmutatva. Az ebből előálló robbanékonyaság, mely jellemzően a tárcanovellák sajátja, a versekben is megszólal, például József Attila-átiratban, feltűnően az anyaöl jelentésrétegeinek egybe- és különírásakor előálló jelentésmódosulások felvillantásával, majd ennek az eljárásnak a megismétlésével, melyet a sír szó jelentésmódosító játéka emel ki: „fel / nőtt bennem aki öl üssön / vissza aki bír anya / öl és anya sír” (*Tiszlók*).

Zápor, heg, lék – a metaforizálódó főnevek a költeményekben ürességformákat, negatív alakzatokat jelölnek. Az alanyi költészet nem csupán tárgyakat keres az érzelem vagy élmény felmutatására, de a szétszórótt létezés nyelvi és élményi tapasztalataiban és költői nyelvek sorozatában is megjelenik, hiányalakzatokban is tükröződni képes. A kötet

poétikai törekvéseinek szálanként megragadható, hálózatokban formálódó tapasztalatait foglalja össze a *Lék* című vers, azokat a természeti katasztrófák vádlói, mindig az ártatlant találó halálképzeteivel rokonítva. A vers ekként lesz egyúttal tett, a kimondás és a felmutatás belső sürgetése, és negatív forma, az én teljes felszámolódása: „Utolsó pillantás a partra. / Legyenek szürke fák is, / ha a vers azt akarja. / Végig én legyek ő. / Legyen a vers nyitott szem, / vízzel telő tüdő.”

A 2014-es megjelenésű *Pillanatragasztó* kötet novelláinak erős vizuális hálózatszerűsége a 2016-os *Világadapter* kötet költeményeiben sűrítettebb beszédfolyamban, áttételesebben kap teret. A versek a megjelenített személyek és tárgyak világában járják át a nyomasztó hiányállapotokat, fojtó tüneteket, keresve a megnevezés maradék lehetőségeit, talán hogy szavakkal átszellőztetve a kötet révén lélegzethez jusson minden porcikája elrejtettnek és nyilvánvalónak, miközben kimondás és felszámolódás, az élet jeleneinek és a halál terének folytatólagos megidézése érzékletes ellentéteket teremt a kötetben.

(Magvető Kiadó, 2016)
Szalagyi Csilla

Költészet ellenfényben

(Gál Ferenc: Az élet sűrűjében)

„Ha pedig a fürdőmestert kérdem,
előkészítette-e a kádat, azt fogja mondani:
szerintem a Fiú a semmiből teremtett.”

Gál Ferenc *Az élet sűrűjében* című kötetének különös motója a könyv egészét uraló poétikai konstrukció tömör és határozott felmutatása. Hangulatában megragadó, jelentésében meghökkentő és sokat ígérő. Egyrészt a hangsúlyozott idézőjelezés ellenére nem adja meg a szövegrész forráshelyét, s ezzel egy olyan kontextus létét előlegzi, amelynek hiánya a kötet egészén át kísérti a szövegek olvasóját. A mottóban kijelölt univerzum így a látható és a láthatatlan textuális viszonylatrendszerét egyszerre/együtt teremtve bontakozik ki, pontosabban ez a kibontakozási folyamat valójában a megteremtett költői világ sötét helyeibe, fekete lyukaiba történő folyamatos visszagyűrődésként valósul meg. Másrészt a mottó nyelvi története a szemantikai konverzió alakzatát ölti, amennyiben az izotópiatorés a szemantikai egységeket szembefordítja egymással. A két izotópiatorés (fürdőmester, kád – fiú, semmi) radikális elkülönböztödése egyszerre teszi enigmatikussá, ironikussá és excentrikussá a szövegmozgatókat. Ennek következtében azonnal megteremtődik, és a kötet egészén keresztül érvényesül az egymásra olvashatóság poétikai problémája, Gál Ferenc költészetének az az inherens sajátossága, hogy a kötet verseiben a metonimikus sorok csak formaként rajzolódnak elő. A két megszólalás egymáshoz való viszonya csak grammatikailag-retorikailag térképezhető fel. Az evangélium motívumhálózatát „belengető” blaszfémiával tulajdonképpen az a kísértetjárás kezdődik meg, amely Gál Ferenc kötetének legfőbb poétikai története.

Ha kísértetjárás alapvetően valami időben történő tevelégést értünk, az időkorök végzetes megzavarodását, melynek során egy Itt és Most-ban az Ott és Egykor-i lép életbe, akkor már az is megragadhatja az olvasó figyelmét, hogy a könyv belső címlapja szerint a kötet versei 2004–2010 között keletkeztek. Ez a 2015-ös megjelenés szempontjából azt jelenti, hogy egy tízéves időszak alkotótörténete úgy koncentráldódik a kötetben, hogy a második öt évből „nem érkeztek” versek.

A Gál Ferenc-köteteket bemutató és értelmező szövegek szerzői (Szénási Zoltán, Visy Beatrix, Pollágh Péter) szinte konszenzuálisan hangsúlyozzák, hogy ebben a versbeszéd-

ben a szerzői személyesség érzékelhetetlen, hiszen versről versre más-más szerepek és maszkok mögül hangzik fel a beszéd. A *Kiállítás* című versben maga a kötet is megerősíti a közvetítettségen keresztül tárgyiasított hang jelenlétét: „*hattyúdalt majd írjanak / a korcsok, én szereplírámban / tombolok tovább*”. A versbeszéd valóban törekszik a beszélői pozíció minden személyes paraméterének az eltüntetésére, hogy ezen keresztül mintegy neutralizálja, sőt sterilizálja saját arcát és hangját. Ugyanakkor fontos azt is érzékelni, hogy konfeszionális vagy önreflexív én-alakzat eltüntetése után nem (vagy csak nagyon ritkán) képződik meg a maszk vagy a szerepként vállalt másik arc, mely bármiféle szereplírának az identikusságát biztosítja. Tehát nem pusztán a beszélő arcát számolja fel a versbeszéd, hanem olyan radikális arcrombolást hajt végre, amely egy valójában láthatatlan alakzathoz rendeli a hangot. Így az egyes szám első személyként retorizált lírai én „tobzódása” inkább olyan inkognitóként realizálódik, amely a versvilág tényeiben, az élet sűrűjében folyamatosan felszámolja saját nyomait. A versben inkognitóban tartózkodó én megvalósulásában közrejátszik az a gyakran visszatérő retorikai séma, amelyben a versbeszélő pusztán mások beszédét hallgató fülként van jelen, olyan alakzatként, ami/aki szinte láthatatlanul és érzékelhetetlenül hallgatja ki a körülötte sürgő, zajló világ beszédeit: „*A hanyatlás, beszélük, / ezúttal megállíthatatlan. / Valami intelligens fémmel / kivonják az ezüstöt a pénzből, / a flottát eladták, és a kegyencek / már külön páholsorban búgnak.*” (*Rokon lélek*) A kihallgatott szövegek azonban nem agyazódnak be az egyes szám első személyű én tudatába, pusztán mint felhangzó és elhangzó beszédtrémelék takarják el a vers elsődleges alanyát. Gál Ferenc versbeszélője úgy hagyja maga mögött a lírai hagyomány sztenderdjeit, hogy szövegeiben az epikus művek világot teremtő narráló hangján szólal meg. A vers – gondosan felszámolva az elbeszélő és az elbeszélő alakok közti ontológiai különbséget – így mint narratív természetű szöveg szólal meg. „*A történetben korábban saját hangjukat hallatták az alakok, szemlélődtek, monológokat mondtak, párbeszédet kezdeményeztek egymással. A szövegek lassan felerősödtek, önállósdoktak, míg nem a többszólamiság elnyomta, majd végérvényesen elhallgattatta a szerzői szöveget. A nézőpontok, hangforrások számának növekedésével együtt elhomályosult a beszélők identitása, elbizonytalanodtak eredetük és útjaik irányai.*”¹ A beszélő hang eredetének elhomályosulása Gál Ferenc költészetében a narratív hang dominánssá válásával jár. A szövegek narratív karakterét erősíti az a poétikai sajátosság is, amely a fabularitás, a történetyszerűség hangsúlyos szerepéből fakad. Gál Ferenc verseinek szituativitása alapvetően narratív, s a verstörténés többnyire mint eseménysorozat realizálódik. „*A felhajtás bajnokokhoz méltó. / A klánok zászlai a csarnokot bevonják, / az első sorokban ékkövek marokszám / és túlzás nélkül tökéletes testek. / Illatuk a lámpahóval árad, / ahogy az arénában vicсорító küzdőket / városunk előkelői után bemutatják.*” (*Gála*)

A líra itt kockára van téve az események présésében, a történetek rétegei között. A gyakran nagyon látványos, a couleur locale intenzitásában megvilágított cselekménytöredékek különös világot sejtetnek. Többek között kutyapárviadal, vadászat, cirkuszi játék, szoborkorbácsolás, ünnepi díszfelvonulás ceremoniális mozzanatai alkotják meg ennek a sűrű világnak az eseménymenetét. Az ősi, szinte atavisztikus szertartások nyomasztóan fenséges díszletezésében egy színpadias versvilággal találkozik az olvasó. Egy greenway-i módon komponált barokkos képi világ elevekedik meg a jelenetek sorozatában. „*Megint egy hivatalos ünnep. / A jóslat és a pontonhíd a mániájuk, / a madárember páholyuknál fordul. / Ahogy a kupolák mögé ér, / ajándékot kap az isten és a nép is, / a palota szakácsa külön alkotással / közelít a kóbor állatokhoz. / Pontosan úgy, mint holnapután, / amikor az ősképek kivetítőn / halad át a városban nyugatnak.*” (*Alapjázat*) Az árnyak, fények, színek, kellekek

1 Thomka Beáta: *Beszél egy hang. Elbeszélők, poétikák*. Kijárat Kiadó, Budapest. 2001. 7. o.

pazar egysége, harmóniája és diszharmóniája szinte elkápráztatja az olvasót. Ugyanakkor az aprólékosan megrendezett, hivatalos szertartások, kultuszeseemények zavarba ejtő gyűrődésekkel, szakadásokkal teli szövekként terülnek szét. Gál Ferenc poétikai univerzuma úgy ejti csapdába az olvasót, mint egy labirintuszrendszer, amelynek egyes szakaszait már látottként ismeri fel a benne tévelygő, ám a rendszer egésze és határai tekintetében marad a teljes bizonytalanság és megismerhetetlenség érzése. Ennek következtében az egyedi azonosíthatóságok maguk is kísértetiesek válnak, akár a mítoszok világának alakjai, akik egy ködös, homályos és képlékeny tér-időben hajtják végre azokat a tetteket, melyek maguk sem állnak össze egy cselekvéssor praxisává, hanem beleroskadnak saját közejük bizonytalanságába. Gál Ferenc versvilágának cselekvői (képrombolók, rézmetszők, a föld alatti város kis növésű népe, udvari bolondok, testépítők, ösztönlények) olyan köztes alakzatok, melyek zavartalanul járhatnak a különböző térszintek, térformák és időrétegek között. Az így megképződő, többszörösen párhuzamos valóság azonban mégis felismerhetően a mi valóságunk. Valószínűleg ez a lírai varázslat az aranyfedezete Gál Ferenc költői munkásságának. A nagyon is autonóm, szuverén versuniverzum, bár hangsúlyosan leválik az „irodalmi posvány” (*Műfaji keretekről*) felületéről, és bezárkózik saját tudati terének falai közé, finom áthallásokon, allúziókon keresztül begyökereztetni magát a XXI. század posztmodern létvalóságába. Minél jobban különbözik tőle, annál jobban idomul hozzá, azaz identikussága éppen az elkülönítődés folyamatában és gesztusaiban válik valóságossá. Néhány szövegmozzanat meghökkentő élességgel mutat ki a fikcionált téridőből mindennapi valóságunkba. „*az elektromos / viharban az ösztönlény is nekivág / az útnak kapucnis pólójában, / és a képfal jelenetsorának folytatói / rögtönöznek.*” (*Hozott anyagból*) Az olvasó számára nem nehéz feladat az idézetben szereplő, a fogyasztói társadalom által elsődlegesen megcélzott kapucnis ösztönlényben a referenciák megtelelése. Ugyanakkor az értelmezői bizonytalanság izgalma kelthetik az olyan képek, mint „*az asztalhoz tegnap / képrombolók ültek. Fészkelődtek még, / mikor kibuggyant belőlük: / csak ez a megosztottság ne volna. / Csak ez a kócos állapot engedné már el / a zsákmányt címerünkön.*” (*Részben tényérből*) Ebben az esetben az olvasó könnyen kísértésbe eshet, hogy a szöveg értelmi horizontjába ágyazza a figuratív-nonfiguratív festészet esztétikája mentén megképződött törésvonalak mindmáig romboló feudális hagyományát. Ebből a szempontból a kötet legjobban sikerült költői teremtményei azok, amelyekben valamiféle antropológiai lényeg úgy jelenik meg, hogy nem lesz kimondottá, és nem is rögzít semmit: „*Elszoktunk ettől a trappolástól. / Ahogy a legrövidebb éjszaka / meghasad a dombhajlatban, / levántjuk a nyirkos állatmaszkot. / Heverünk a cserjék közé tűző napon, / és zihálva gondolunk a máglya körül / hurkolódó táncra.*” (*Napforduló*) A többes szám első személyű alak (egyébként ritka) használata maga is utalás valami közös, ősi alapra, egy olyan elementáris tapasztalatra, ami ellenáll a kultúrtörténeti idő formáló munkájának, és az ősit, mint jelenlevőt mutatja fel. Maga az alakzat megfejthetetlen, idegen, mégis ismerős.

A műfaji hagyomány irányába neutralizált versbeszédben néha meghökkentően direkt ars poétikai definíciók vezérlik el/tovább az olvasót. A *Műfaji keretekről* című szöveg hangsúlyosan ezek közé tartozik. Pozicionálja a teremtődő költői világot, természetesen, azzal az ironikus feltűggesztéssel, ami ennek a költészetnek kiküszöbölhetetlen sajátossága. „*Elférsz te is, / ezek tájleíró költemények. / Itt foghatod a füledt délutánra, / ha régóta halasztott vallo-másból / annyit les, hogy eltűntek a legyek / tegnap óta.*” (*Műfaji keretekről*) A tájleíró költészet a magyar lírai kánon egyik legtradicionálisabb, és a lírai olvasóközönségbe (elsősorban Petőfinek köszönhetően) beágyazott szövegtípusa és valósággrétege. Mimetikus természetének köszönhetően a klasszikus tájleírás a realizmust és a belletrizmust egyszerre tudja felmutatni az olvasók tetszésére. Gál Ferenc versei (versei) rájátszanak és kibillentenek ebből a műfaji hagyományból. Az, hogy „eltűntek a legyek tegnap óta” egyrészt

ténylegesen tájleíró mozzanat, másrészt a sorban megjelenik a versek tereinek tisztán imaginárius, szürrealista valósága, ami a mimézist eleve érvénytelenné teszi. Gál Ferenc tájai, terei, térközei nem leírhatók, sokkal inkább maguk a leírások leíródásai *valaminek*, ami nem térszerű. Ez a sajátos reprezentáció, véleményünk szerint, hasonló funkciót tölt be, mint a lélek strukturáltságát ábrázolni akaró Freud számára Róma archeológiai rétegeinek, vertikális és aktuális valóságának horizontális egymásra épülése. „*Tegyük meg azt a fantasztikus feltételezést, hogy Róma nem emberi lakóhely, hanem pszichés lény, hasonló hosszú és tartalmas múlttal, amiben tehát semmi sem pusztult el, ami egyszer létrejött, amelyben az utolsó fejlődési fázisok mellett mind a korábbi többiek is még tovább léteznek.*”² Freud a lelki valóság kísérteties dinamikáját olyan térfogalomon keresztül modellellja, melyet az időrétegek osztott, de együttes jelenléte alkot meg. Valami hasonló történik e tekintetben Gál Ferenc verseiben is. A szövegek „kettéosztott városa”, a „ciszternák gumitalpú népe”, „a föld alatti járatok” olyan felszín alatti rétegek, amik a lét mélységeit pásztázzák és térképezik fel. Az eredet, a születés és a halál mint tét és egymásra rakódó rétegzettség jelenik meg bennük. Azt is mondhatnánk, hogy Gál Ferenc számára a táj az a mezítelen valóság, amelyre (és amelybe) a reflektáló ember, mint számára adott környezet-reveti tekintetét kíméletlen kitartással és komolysággal úgy, hogy a pillantása azokba a mélyrétegekbe is behatol, melyek a szem számára már láthatatlanok és érzékelhetetlenek. Ez a figyelem tehát egyszerre kitartó és mozdulatlan, s már Platon óta némán pásztázza a világot. „*Kezünket lekötve, egy irányba ülve / szemléljük a nem egészen néma / mindenséget, / olykor félrenézünk.*” (*Törzsasztal*) Ez a pozicionálás tulajdonképpen a reflexió, a költészet archaikus küldetésének emblémáját alkotja meg, s jelzi Gál Ferenc költészetének egzisztenciális dimenzionalitását.

A kötet centrális motívuma az „urunk”-ként bemutatott, tárgyiasított versalkotó tényező. A könyv mindhárom ciklusában megidéződik, s megképződik az események olyan ágensként, aki mindig csak reprezentációiban (képen, szobron) tűnik fel, maga nem jelenik meg soha: „*a zuhanyhíradóban ismétlik, / hogy urunk kisebb lett a képen, / és az égi kö is hiányzik füléből.*” (*Elefántcsont*), másutt: „*Az asztal langyos volt a naptól, / kúrára érkezők csoszogtak, / és a visszaállított szobrok vésetét: / silány edények vagyunk, uram, / meg három pont a szomjúhozó / képzeteknek, vattával pucolták.*” (*Szoktatás*) Az „urunk”-alakzat és a köréje rendeződő attribúciók egy olyan túlhatalom által átjárt valóságot szituálnak, ami nem köthető konkrét társadalmi és hatalmi formációkhoz, másfelől minden hatalmi formáció ironikus rajzolatoként is érthető. A versvilágban megteremtett idő strukturális sajátosságai megengedik a keleti despotizmusok, a 20. századi diktatúrák és a 21. századi politikai formációk totális hatalmi önérvényesítésének referenciális mozgásba lendítését is. Véleményünk szerint Gál Ferenc versei fenntartanak egy olyan politikai olvasatot is, amiben a politikum mindenkor konsztansai válnak verstárggyá. Az „urunk” versfigurának a központi szerepe abban is megnyilvánul, hogy általa teremtődik meg az Ő–Mi viszonylat, tehát egy olyan közösség, melyben az úrral szembeni alávetettség minden alakot és figurát egy közös tapasztalat, a függőség, kiszolgáltatottság, a kényszeres hódolat részesévé tesz. Ebben a közös viszonylatban nyer értelmet a versbeszédnek a kihallgatáskaraktere, a mások beszédeire való folyamatos odafigyelés kényszere, egyáltalán a gyanú és a félelem folyamatos atmoszférikus jelenléte. A kötet konstrukciójában ez az inherencia úgy poétizálódik, hogy a szövegek maguk is számolnak ki- és lehallgatásokkal. Ebből fakad egyrészt a felhangzó beszéd fojtottsága, másrészt a költői hang „túlvezéreltsége” is. Az a grammatikai-retorikai sajátosság, amit fentebb az izotópiatörés fogalmával igyekeztünk megragadni, újabb poétikai motivációkra lelhet ezen olvasaton keresztül. „*a másoló figyelme is elillan / időről időre, a szövegbe meg olyan / részletek kerülnek, hogy a foltok / le-*

2 Freud, Sigmund: *Rossz közérzet a kultúrában*. (Ford. Linczenyi Adorján) In: *Esszék*. Gondolat Kiadó. Bp. 1982. 334. o.

nőnek körmeinkről.” (Törzsasztal) Az „olyan részletek, hogy a foltok lenőnek körmeinkről”, voltaképpen deixisek, melyek a szövegek önkódoló mechanizmusába avat(hat)ják be az olvasót. A jelentés elrejtése vagy szétszórása, disszeminációja a szövegek védekezési stratégiája a jelentéseket kisajátító értelmezésekkel szemben. Gál Ferenc számára a vers kockázati faktora egy időben tulajdonképpen nem változó faktor. „Az adók bérloje kerülget. / Csak mert azt írtam, / hogy a költő kertjében a páva / uszálya strófkaként kibomlik. / Azt bezzeg nem idézik dőlt betűvel, / elütéssel fűszerezve, hogy marék-számra / áztatok le bélyeget, és a megfelelő / címleteket újra felragasztom. (Kiállítás) Az idézet kulcsmózzanata, „a költő kertjében a páva uszálya strófkaként kibomlik.” tekinthető egy olyan myse en abymként, melyen keresztül a poétikai transzformáció – minden lényegi költészet elidegeníthetetlen része – eseménytörténetként rögzül. Gál Ferenc költészete ilyen módon értett kibomlás, metamorphosis, s ilyen létformaként a világ elé kitett megmutatkozás. Része annak a valóságnak, melyben maga is megvalósul. Alkotja, formálja azt, hiszen beszédének tárgyává válik: „Csócsálhatják / borukat kóstoló-pohárból, / kacsintva, hogy urunk / a művészet barátja. / Már nem is legyintek.” (Hölgysorozat)

A jelentéskisajátítás hatalmi gyakorlata minden költészet ellenében hat. Gál Ferenc – Krusovszky Dénes által is felismert – lírai szabadságesszéményével ezen hatalommal áll szemben a maga radikalitásában. S ezt úgy értjük, hogy poétikája a kor textuális szövegtengerével, azaz mindennel szemben a líra önvédelmének jegyében szerveződik. „amikor a csíkok elmosódnak, / átvedleni, megszállt, úgymond, / éjszakai lényé. Ami útvonalát alig / változtatja, a városmag vonzásában / hívásokra mozdul néhány fős / csapatban, örök ellenfényben / immár.” (Műfaji keretéről) Ez a költészet minden gesztusával arra tör, hogy ellenfényben álljon. A lassan gyarapodó Gál Ferenc-kötetekben a költészet útvonala alig változik, s csak annyira, hogy a kimozzgatási kísérletekkel szemben ismét ellenfényben maradjon.

(Palimpszeszt+Prae Kiadó, 2015)
Komálovics Zoltán

Stúdió és élő hang

(Fenyvesi Ottó: MINIMUM Rock & Roll –
versek, kalózszovegek)

Fenyvesi Ottó *MINIMUM Rock & Roll* című prózaverskötete benne megszólaló sok(féle) hang ellenére is egységes, és a tematikai sokszínűség is – a kötet szerkesztettségének köszönhetően – ugyanezt az egységet erősíti. A versek szerzői ösztönösségre és tudatos írói koncepcióra, tervezettségére egyaránt mutatnak. Ahhoz, hogy a látszólag egymás ellen ható írói megoldások mégis ilyen mértékben kiegészítsék egymást egy kimondottan izgalmas és élvezhető kötetegységet eredményezve, egy magabiztos, végtelenül higgadt „vershangmérnöki” érzék szükségeltetett. Fenyvesi Ottóban ez meg is van.

A vajdasági származású szerző a magyar kortárs költészet egyik, ha nem rögtön a leglazább alakja. Ez a lazaság pedig nem költői-szakmai deficitet vagy hozzá nem értést leplez slendrián és felszínes kidolgozottságban tükröződve, hanem épp a pontos szakértelem az alapja. A kötetet jellemző „coolság” nemcsak a verseket olvasva érződik ki, de már a színes graffitiket mutató borítóról is ez sugárzik. Ahogy a képen a falfrókák egymásra rétegződnek, úgy a *MINIMUM Rock & Roll* versei is egymásra íródnak. Sőt, hasonlóképpen mutatkozik meg a szerző sokoldalúsága is. Fenyvesi rendkívül kreatív művész, aki többféleképpen is képes élvezhetően és hitelesen kifejezni magát: képzőművészeti kollázsainak, zeneszerkesztői-rádiós munkáinak és eddigi köteteinek tapasztalatai egyaránt formálják mostani kötetét. A különböző

művészi kifejezési formák egymásban tükröződve jelennek meg a versgyűjteményben.

Hogy a zenének komoly szerep jut Fenyvesi Ottó legújabb összeállításában, azt már a kötet cím is jó előre elárulja. A versekben rendkívül sok, magyar és angol nyelvű zenei idézet szerepel, az egész könyvet átjáró nosztalgikus hangvételt a zenekarokhoz és dalokhoz rögzült emlékek erősítik. A konkrét dalcímek és -részletek feltüntetése mellett a különböző zajok, hanghatások kiemelése is alapvetően jellemzi és meghatározza a *MINIMUM Rock & Roll* világát. „Hajnali órán cinkét és / fekete rigót hallgattam. / A rozsdafarkú tavasznyitó énekét. / Szerettem a naiv ritmusokat, / a bárgyú refréneket, a tündérkrónikákat.” (15.) A természet és az élet zajai mellett a dal és az énekes is sokszor említődnek. Ezek – hacsak nem egy zenekar szerzeményéről van szó, mely esetben a dal címe rendre fel van tüntetve – többnyire családi vonatkozású emlékekben szerepelnek, úgy mint például az anya éneke a gyermek lírai elbeszélőhöz. Főként az első ciklusban lehet olvasni a megszólaló családi hátteréről, ám itt is meglehetősen szűk kör említődik: leginkább csak a szülők szerepelnek egy-egy versben. A rájuk való hivatkozás rendre együtt jár irodalmi (h)ősökre történő utalással is, ahogy például ebben a Sütő Andrást megidéző költeményben is: „Anyám könnyű álmot ígért, / apám a vasról álmodott.” (11.)

A természet nemcsak mint hangzóközeg alakítja Fenyvesi művének világát, vagy legalábbis annak egy rétegét, hanem a kötet szerkezetét is ez határozza meg. A *MINIMUM Rock & Roll* versei négy ciklusba rendezve követik egymást, s ez a négy ciklus a négy évszak nevét viseli. A részeket egy-egy fekete-fehér kép vezeti be, melyeken az adott ciklus nevének megfelelő magyar kártyalap szerepel. A négy blokkba témák szerint az évszakokhoz köthető legalapvetőbb, már-már közhelyes gondolatok mentén sorolódtak a költemények: az első, *tavaszi* ciklusban a kezdet tematizálódik a természeti képeken keresztül. Az első versek „az idő kezdetén” (8.) történeteket mesélik, *előkézsületekről* szólnak. Még mielőtt azonban az olvasó teljesen belevonódna ebbe a tavaszi születő-zsibongó környezetbe és Fenyvesi kötetének világába, a legelső verssel mintegy használati utasítást is kap a szerzőtől. A kötet legelső szava a *semmi*. „Semmi, mielőtt bármit mondanál, / semmi. Csak egy könnyű fuvalat. / [...] / Mielőtt bármit mondanál, / nézz körül a kezdet kezdetén. / Semmi. Csak egy könnyű fuvalat. / Tanulj meg a sorok közt olvasni!” (7.) A sorok között olvasás a *MINIMUM Rock & Roll* című kötet esetében leginkább a szöveg sokrétűségére vonatkozik: Fenyvesi minden verssorról, minden megidézett dalszöveggel és megemlíttet zenekarral egyszerre kontextualizál (kulturális) térben és időben, indít el egy hosszabb-rövidebb emlékfolyamot, és építi föl a saját adott versszövegét.

A versekben a természeti képeknek és a felidézett emlékek némelyikének köszönhetően is erősen jelenlévő vidéki hangulat, a jó értelemben vett vidékiséggel izgalmas feszültségbe kerül a főként az első ciklusban erősebb hanggal, mely minden kétséget kizáróan az irodalomtudósé. Fenyvesi Ottó meglehetősen élesen bírálja, már-már cinikus magabiztossággal (helyenként megcsillanó öniróniával) gúnyolja a különböző irodalomelméleti iskolák tételeit. „Pácban a hermeneutika! / Véletlenül bedobtam a moslékba. / A disznók majd jól bekajálják. / De az is lehet, valamit / nagyon félreértettem. / Még jó, hogy aranyszínű a háttér. / Az a legjobb az összes közül. / Tanulság: semmi.” (46.) Pár verssel később, még ugyanúgy a *tavaszi* ciklusban olvasható az is, hogy „Különbön figyelj, / ha még egyszer olyant szólok, / hogy paradigmaváltás, vagy valami hasonló, / úgy rúgok alá, hogy visszaszáll az anyádba! / Az édes anyanyelvembe, hallod-e? / Te posztmodern köcsög!” (52.) A második idézetből is jól látszik, hogy Fenyvesi nem a nyelvi norma szerint fogalmaz. Noha irodalomtörténeti és -elméleti kérdéseket, kifejezéseket említ, az igeragozásában szándékolt nyelvrontás figyelhető meg. A szándékoltagságot a kötet többi verse leplezi le: a szerző pontosan tudatában van a nyelvi lehetőségeknek, s ezekkel el is játszik. „Nyomok neked egy mód- / és egy helyhatározót.” (50.) A költői és a jobb híján most hétköznapi nevezett nyelvhasználat közti különbség, s előbbinek

a nehézsége ugyancsak artikulálódik Fenyvesi több költeményében is. Mindez abból a szempontból is izgalmas, hogy tudniillik a *MINIMUM Rock & Roll* csakis prózaverseket tartalmaz, vagyis eleve sok olyan írói megoldást nélkülöznek ezek a szövegek, amelyek pedig klasszikus értelemben a *vers* sajátjai lennének. „Már foglaltak a szavak, / bekebelezte őket a költészet.” (126.) Az itt említett terheltség lehet az oka annak, hogy Fenyvesi Ottó sokkal szikárabb módon fogalmaz, mind a nyelv képességét, mind a nyelvtani szerkezetek bonyolultságát tekintve. „Tömondatokba sűríttem / a költészet lényegét.” (209.) Ha felmerülne a gyanú, hogy a rövidebb formába való sűrítés épp csak fokozza egy-egy kifejezés összetettségét, a szerző nem hagy kétséget afelől, hogy ebben a kötetben – vagy legalábbis több versben expliciten is – valóban egy olyan nyelvhasználat megvalósítása a cél, amely egyszerűsége törekszik, legyen szó a kifejezendő tartalomról, vagy a kifejező formáról.

A konvencionális nyelvhasználat elleni, a kötetben szintén a *rock & roll*-hoz köthető lázadás egészen nyelvrontásig vezet a lírai megszólalót. „Nincs szükség grammatikára.” (80.) A vajdasági irodalom kontextusában, legyen szó költészetről, vagy prózáról, ha a nyelvrontás kerül szóba és tematizálódik, megkerülhetetlen, megmohásodott sziklatömbbe vésett öszövegként bukkan föl Domonkos István *Kormányeltörésben* című nagykölteménye. (Ennek a jelenségnek az egyre kevésbé üdvös és egyre inkább átkos voltára most ebben a kritikában nincs lehetőség kitérni.) Fenyvesi Ottó is utal erre a műre: „A szórend mindenestül / menni pokolba.” (145.) A Domonkos-költemény nyelvi megoldásait idézve a popkultúra angol nyelvi fölényét is érzékelteti a szerző. Hogy a magyar vajdasági irodalom egyik legnagyobb jelentőséggel bíró folyóiratának, az *Új Szimposium*nak az írógárdáját megidézi Fenyvesi, aligha csodálni való gesztus, tekintve, hogy az ő művészi működésének is jelentős időszaka kötődik ehhez az orgánumhoz. A kezdetet szintén a *tavaszi* ciklusban ekként idézi fel a szerző: „Újvidéken, a Buleváron, / szemben a báni palotával, / a kis albán cukrászdában, / Tolnai bózát itatott velünk. / A költőfejedelem így tette próbára / a fiatal versírókat.” (33.) A *MINIMUM Rock & Roll*nak a már említettek mellett szereplőjévé válik például Ladik Katalin is, és a vajdasági szerzőkkel egy időben és hasonló szellemiséggel, ám Magyarországon alkotó (de az *Új Szimposium*nak szerzői), a magyar irodalomtörténetnek máig nehezen (és éppen ezért valóban értően kevesek által) értelmezett szerzői is, mint például Petri, vagy Tandori. „Versebe töltöttük a veresborokat / a János pince félhomályában, Petrivelem.” (44.) A jelentős kortársak mellett a szintén kihagyhatatlannak tűnő irodalmi ős is felbukkan: a szabadkai születésű Kosztolányi személyében és művei révén is megidéződik Fenyvesi több költeményében is. A kezdeteket tematizáló első ciklusban például ekképpen: „Kóstolgattam a szavakat. / Láng, gyöngy, anya, ősz, szűz, / kard, csók, vér, szív, sír – / ismétellem Kosztolányi szavait.” (22.) A harmadik, *ősz* ciklusban pedig egy csendélet megmutatásával kezdődő versben Kosztolányi *Ősz* című verse juthat az olvasó eszébe, amely valóban egy őszi csendélet lefestése.

A *nyár* ciklusban még folytatódik a *tavaszi*ban indított nyelvvel való küzdelem, de már jóval kisebb hangsúllyal. A kritika elején már dicsért, a sokféleség ellenére is tagadhatatlan és stabil kötetegységet Fenyvesi Ottó részben két, kimondottan sokszor, és pár további, ritkábban ismételt kvázi versrovattal alakítja ki. A *MINIMUM Rock & Roll* darabjainak nincs címük, így ezeknek az újra és újra felbukkanó részeknek az összetartozását az első sorok ismétlésével tudja érzékeltetni a szerző. Ilyen visszatérő harmónia (hogy ne szakadjak el a kötet zenei párhuzamaitól) a „Vadnak születtünk” kezdetű, mely sorral tizennyolc írás indul a kötetben. Az ismételt sor a Steppenwolf *Born to be wild* című dalát idézi. A kötetnek hasonló „refrénje” a „Sorokat találtam benne aláhúzva:” kezdetű, amely mintha egy tizennyolc (ennyi variáció található a kötetben) mottóból álló sorozat lenne, az első sort záró kettőspontot követően ugyanis idézetek olvashatók különböző magyar és nemzetközi íróktól, művészekről. Feltűnően kevesesbbszer és az első sorában is variálódó ismétlések a „Töröm az angolt.”, illetve „Töröm a magyart.” kezdetűek, melyek a korábban már emlegetett nyelvromlást, nyelvrontást tematizálják és árnyalják tovább.

A zene Fenyvesi Ottó kötetében megjelenik tehát emlegetett zenekarok és dalszövegek révén, valamint egyes költemények írásmódjában és a kötet szerkesztettségében is. A szerző több művében is összemossa a zenélés és a versírás műveletét. „Tartjuk a koncepciót. / A költő belebonyolódik, / majd kihátrál egy dobszólóból.” (42.) Természetesen annak kiemelt jelentősége van, hogy már a címben is a rock & roll szerepel minden egyéb zenei stílus helyett. Nem is csak a zeneiség miatt fontos ez, hanem a hozzá kapcsolódó életérzés és korszak miatt: a *lázas*, a *szabadság* fogalmai a magyar(országi) kultúrtörténetben nemcsak a Fenyvesi által megidézett zenei stílushoz kötődnek, de ahhoz a térséghez is, amelytől a költő maga is elválaszthatatlan: az egykori Jugoszláviához, amely az akkori Magyarországról nézve (kultur)politikailag egy sokkal nyitottabb és szabadabb világnak tűnt. Olyannak, ahova a nyugati termékek (legyen szó irodalomelméleti fejleményekről, zenéről, ruhákról stb.) eljuthattak, szemben a sokkal zártabb Magyarországgal.

Fenyvesi Ottó *MINIMUM Rock & Roll* című köteté egy nagyon izgalmas egyvelege mindannak, amit Fenyvesi ösztönművészetéből eddig megismerhetett a közönség. A kimondottan élvezetes olvasmányt jelentő összeállítás sokrétű és gazdag, hangvétele könnyed, és jótékony (ön)íroniájának köszönhetően intelligens humor jellemzi. A címben csupa nagybetűvel szedett „minimum” nem egy meg mutatott potenciális maximumhoz képest érzékelhető csökkenést sugall (tudható, hogy a kötet több darabja korábban *Maximum Rock & Roll* cím alatt jelent meg különböző folyóiratokban). A Tiszatáj Könyvek című sorozatban megjelent új kötet azt az elengedhetetlenül szükséges *alapot* adja, amelyre egyáltalán érdemes felépíteni egy világot. Fenyvesi verseit olvasva pusztán formai és semmiképp sem minőségbeli különbség érződik a szakmai-költői felkészültséget megmutató, valamint a lazább, inkább az ösztönösséget hangsúlyozó költemények között. A *MINIMUM Rock & Roll* darabjai kiegyensúlyozott, magabiztos hangon szólnak, legyenek akár szerkesztett, akár élő hangfelvételek. Fenyvesi Ottó költői hangja minden esetben stúdiókész.

(Tiszatáj Könyvek, 2015)
Szarvas Melinda

Rejt, felfed, kitár

(Thimár Attila: Időszilánk)

Nagyon rokonszenves, de kissé zavarba ejtő is Thimár Attila költői világa. Egy olyan alkotói hagyományhoz csatlakozott, amely ugyan nagy lírai fogékonyságot tanúsít a pillanatnyi benyomások – hangulatok, ráismerések – rögzítése iránt, a megnyilatkozásban mégis legfőbb poétikai alapelve a nyelvi és alanyi jelenlét koncentráltasága, visszafogottsága. Alkattal is hiteles, jó választás számára a haikuköltészet, melynek nemcsak formai redukáltságához hú. Tudja, hogy e műfaj művelése a megszólalás gyakoriságára nézve is a tudatos kevésszavúságot tekint klasszikus értéknek. Azt nem tudjuk ugyan, hogy első köteté (*Lélekkönyv*, 2007) hány esztendőnyi alkotófolymatnak lett a lenyomata, de az újabb haikugyűjtemény évtizeddel későbbi megjelenése ugyanúgy mindössze 36 opust avat az életmű részévé. S miközben az olvasó elismeréssel tekint e következetességre, azonosul a poétikai háttérben felismerhető minőségével, tiszteli az alkotó karakterhűségét, mégis felbred benne a kíváncsiság: miképp fegyvermezhető ilyen mértékben a megszólalásra inspiráltság, s vajon miképpen gazdagítaná az életművet, illetve többszínű, többszólamú, komplexebb szerzői világgép-szemléltetést kereszttel a befogadó világlátását szerzőnk szabadabb – vagy más hagyományhoz is kapcsolódó – lírai beszédmódja, mondandója.

Az elmondottakból következik, hogy nehéz lenne nem egyben szemlélni Thimár Attila két kötetének költői világát,

nem árnyalni az egységes benyomást keltő, mégis összetetést indukáló immanens szólamokat, versvonulatot az árnyalatok feltárásával.

Már a *Lélekkönyv* első darabjainak olvasásakor kiderül, hogy költőnk a témaválasztás, a motívumfelhasználás és a hangnem intonálása szempontjából folytathatónak és folytatandónak tartja a klasszikus japán hagyományt. Az impressziós bölcséleti közelítésmód olyan kulcsszavak használatát is magával hozza, melyek arra utalnak, hogy Thimár világszemléletileg is ráhangolódik a keleti látásmódra (Sákjamuni, szatori), többlete vagy újítása azonban, hogy ezt vallomásosan, megszólításos formában hangoztatja is (l. *Lélekkönyv* 6., *Időszilánk* 7.), mintha segíteni akarná olvasóját, hogy az a versek gondolatiságán, utalásrendszerén innen is betajolhassa a bölcséleti viszonyítási pontokat. Sokszor szerepelnek itt a japáni évszakszimbolikához tartozó motívumok, melyek mégis inkább kiegészítő elemei költőnk időn kívüli, időközön felüli megéltései-impresszióinak (nád, bambusz, fűz, cseresznyevirág, kakukk, hold, köd, tea). Az időproblemátika szemléltetésében a napszak- és évszakszavak használata részben talán már az életkori aktualitáshoz köthető (alkony, nyárutó, ősz), melyben egyféle rezignált, általános szemléleti síkon meglévő elmúlásképzet is szerephez jut, ezt azonban felülírni látszik annak belátása, hogy a változásában, periodicitásában megélt idő – akárcsak személyiségünk szerepként való magunkra vétele az emberi képességekre korlátozódó tapasztalati valóságban – csupán illuzórius módon engedi látni és érteni a világot (vö.: *Időszilánk* 21, 35.). Maga az új kötetünk is arra utalhat, hogy az időből, az idő teljességéből, az Egészből csak kis töredékek erejéig részesülünk, s ezek – emlékeink, tapasztalataink – talán csak a felületi érintkezést teszik lehetővé, de mégis szükségesek ahhoz, hogy rajtuk keresztül az intuitív, revelatív ráismerések bekövetkezessenek. Ars poetikus értelemben ez a vers, a haiku lényege is: a felületen a kis üzenet rejt és sejtet, hiszen elhallgat, nem mond ki – mégis szemléltetőbbé teszi az impresszió túlát, a szavak mögöttit, azaz „Rejt, felfed, kitar” (*Időszilánk* 22.).

Thimár Attila haikuinak nyelvi sajátága, hogy a keleti tradíciótól eltérően a nominális, leíró-felmutató stílust csak lehetőségként kezeli, s cseppet sem idegenkedik az igék, az igei dinamika, néhol a felszólító nexus használatától, miközben látásmódja mégis szinkronban marad a hagyományossal. Egyedi vonás nála az is, hogy a szerző szokásos háttérben maradásával ellentétben olykor kifejezetten hangsúlyossá válik a megszólalói jelenlét. A hagyományhoz viszonyítva ez a metódus sem tűnik provokatívnak vagy disszonánsnak, mivel – ismét a szemléleti alapok stabilitásának köszönhetően – emellett, illetve ennek ellenére is nyilvánvaló és sikeres a személyesség, a partikularitáson való túllépés alkotói pozíciója. Az már viszont inkább az európai verskultúrához közelíti ezt a nyelvhasználatot, hogy az egyes szám 2. személyű aposztrifikusság mennyire gyakori. Ez többnyire az általános alany használati értékével – vagy önmegszólításként – van jelen (a két kötet verseinek közel felében), de néhányszor a „címezett” azonosíthatósága is társul hozzá. (Kevésbé tűnik szerencsésnek, hogy a többes szám 1. személy, illetve az egyes szám 1. és 2. személy együttes használatába inzertált párkapcsolati intimitás is része lett ennek az alanyiságra is fókuszáló közelítésmódnak – l.: *Időszilánk* 11, 14, 20, 26.). Az általános alanyiság egyik kísérő eleme Thimárnál a szentenciós versbeszéd, mely a bölcséleti szemlélet hangsúlya révén hagyományközeli gesztus, de talán inkább a Fodor Akos-féle haikuváltozat, az epigrammaszerű rövidversmodell érintőleges hatását mutatja (vö.: „Isten játékait / ha már láttad, nem feledd: / te is lehetsz az.”, „Sorsod homokba, / elméd szálljon az égbe: / szíved kitarul.” – *Lélekkönyv* 24, 29; „Egy ujj több, mint száz / torok, ha jelet rajzol / alkonyi égre.”, „Gondolatodra / nem fagy rá a hó, ha a / békéd-del fűtöd”. – *Időszilánk* 18, 31.). Az egyes szám 1. személyű alany hangsúlyossága szintén egyedi jegy, ráadásul ennek aránya az új kötetben megduplázódik, valamint szerepét tovább erősíti, hogy a nyitó- és záróvers egyaránt ilyen hangoltságú – mintha csak szerzőnk a vele közös úton járókra vonatkoztatott ajánlason túl mégis fontosnak tartaná annak jelzését, hogy e versekkel szemléltetett útbejárás a bölcséleti sajátút-találás, sajátút-járás metaforája is egyben.

Mindezek mellett egy újabb érdekes aspektusa is van Thimár Attila költészetében az identikus személyesség gesztus szintű jelenlétéhez való viszonyulásnak, ugyanis alkotói kilétére a kötelező könyvészeti utalásokon túl semmi „szabadon választható” jelzés nem utal: nincs fűlészöveg, a fülon nincs szerzői portré vagy biografikus adatok, csupán az első kötet záróján találunk annyi személyes megjegyzést, hogy „A haiku nem versforma, hanem világszemlélet. Hatalmas hit szükséges ahhoz, hogy ilyen parányi helyen kifejezzük, ami a világból fontos.” – ez pedig (tipikus szűkszavúsággal, mely a mélyebb feltárára majd az olvasót készítheti) elsősorban szemléletre, ars poeticára vonatkozó alapvetésnek tekinthető. Úgy hiszem, e sajátos távolító tendencia jegyében történik az is, hogy az oldalszámozás, a verscímadás és a tartalomjegyzékbe sorolás együttes elmaradása az egyes opusok identifikálásának hagyományát is mellőzi, mintegy azt szemléltetve, hogy a már említett sajátút-járásnak e 36/72 ihletpillanata, időszilánk-jele egyetlen közös áradat vagy mozaik (thimári metaforával: „nagy mantra-gobelin”) immanens, beolvadt eleme.

Már a *Lélekkönyv*ben is meghatározó toposzként tűnt fel az út-motívum, melynek szerepe az *Időszilánk* versfolyamában – nemcsak a keretszerű előfordulás miatt – megnövekszik. Nyilvánvaló, hogy itt, ha jelképesen is, ha külső természeti képekhez, élethelyzetekhez köve is, de a megvilágosodás belső útjáról van szó, melynek kontemplatív szituáltsága újabb hagyományhű elem, de összefügg a költőnk habitusához és életkorához is köthető bölcséleti készenlét. Az első kötetben projektált benső végélőhoz-érés képzetére több útonlét-impresszió rögzítésével reflektál az új gyűjtemény (*Időszilánk* 1, 3, 8, 10.), míg aztán a két cikluszáró opus az énszerep-elhagyó mindenség-részé-válás, illetve a világiasságról való lemondás emelkedett, mégis elégikusnak tűnő stádiumáról ad jelentést: „Szegre akasztod / szereped. Fakult köpeny / a hóesésben.”; „Leesett a hó. / Az út folytatódik, én / már nem indulok.” (Erdekes, hogy amíg sok irodalmi előzményben fellelhető az ég látványába belefeledkező megvilágosodás visszafogottan is emelkedett, vagy éppen extatikus állapotának rajza, addig a 10. időszilánk egyfajta illúzióvesztő revalatív élményről tudósít: „Fekszem a földön. / Bambuszerdő hasítja / ronggyá az eget.”)

Ha az utolsó mondat ars poetikus tartalmát latolgajuk, egyrészt félt, hogy ez a költői továbbhaladásról való lemondást is jelentheti, másrészt reményt adhat arra, hogy az alkotói inspiráció továbbéléséből mégis származnak majd olyan művek, melyek nemcsak a beavatottság jelzései, hanem a beavatás eszközeivé is válhatnak. Hiszen a 7. haiku maga is bizonyítja, hogy a megvilágosodást segítő szavakra, mesterek közvetítő szerepére mindig szükség van, ami nem mond ellent annak, hogy az úton lét és a megérkezetttség stációi is a csend, a benső nyugalom állapotára épülnek, mint ahogy a tradicionális haikuköltészet maga is egyféle csendélet-műfajiság megnyilatkozása általában. Thimár Attila bizonyára nemcsak abba avatja majd be eztán olvasóit, hogy a zajos valóságon túl az örök természeti jelenségek miképpen foglalják magukban a mélyebb megértés tartományait („Szólánccal elzárt / liget, a hangkerítés / mögött néma fák.”; „Mélyre, mélyebbre, / a kút fenekén ragyog / az ég. Nyárutó.”), szövegfolyama a metaforikus séta-folyam szemléltetésén túl további intuíciónkat közvetíthet a változó idő illúzióját elhagyó örökidő-fluidum képzetének szemléltetéséhez (vö.: „Az illúzió / leple sosem szakad fel: / nyár, ősz, tél, tavasz.”). Versfolyamában, mantramozaikjában a szövegek és tusrajzok óhatatlan szeparáltsága is inkább a nagy egészbe szervesülésben oldódik fel, melyet az sem gyengít, hogy az illusztrációk sokkal markánsabbak, kontrasztosabbak az első kötet „vizuális effektjeinél”, hiszen teljesen harmonizálnak a szövegekkel, illetve azok tonikus finomhangoltságával. Szöveg és grafika nívós, keleties puritánsága fontos értéke e kötetnek, amely nem sérül igazán, ha olykor egy vers motívumhasználatában a japános „túlhangoltság” is felismerhető.

(Ráció Kiadó, 2016)
Juhász Attila

Itt és Ott

(Tóth Imre: Exit)

A lélek nulla foka megjelenését követően elmúlt hét esztendő érlelte meg Tóth Imre újabb verseskötényét. A Pannon Tükör Könyvek sorozatában napvilágot látott *Exitet* – a szerző által kedvelt misztika ellenére – mégsem a szent számhoz igazítottóság, sokkal inkább a félszázadik születésnap apropója hívta életre. S jóllehet, vannak kapcsolódási pontok a megelőző verskötethez, a szövegvilág elsősorban a 2015-ös *A kert* novellagyűjteménnyel mutat rokonságot, sőt, bizonyos értelemben a korpusz annak lírai párjaként tekinthető.

Amint a cím sugallja és a karesú kiadvány jó érzékkel választott fedélillusztrációja is tükrözi: az *Exit* a kilépés, az átlépés könyve. Am ez nem csupán a gyász munkának köszönhető, a személyes veszteség számbavételével együtt az emlékezés és -állítás gesztusából fogant, hanem eredendően meghatározza a szerzői alapállást, a világrend rejtett működésébe bepillantást nyert avatott-én elvagyódása is a pusztulás és háborúk korából a boldog aranykorba. E két világszinthez, az Itt-hez és Otthoz kötődő szövegek dialógusából (néhol monológjaiból) épülnek a kötet darabjai, melyeket megnyilatkozásszerű szentenciák szönek át. Gyakran olyan, nyilvánvalóan üzenetértékűnek szánt mondatok, mint: „Arulóim számon tartom, / felejteni őket nem tudom.” (*Fellobban mértékre*), vagy a hasonlóképpen induló *Megpecsételve* végén, mintegy folytatásként: „Ennyi telik tőlük. / Bukásuk nem tölt el örömmel.” Ezek nagyrészt magukon viselik a személyesség pecsétjét, ám van, ahol kilép a komfortos beszédmódból a szerző, és vagy mindkét (mint a *Búcsú a várostól* képet szemlélő és abban lévő kettősségében) vagy egyértelműen az Otthoz kötődő szerep szólal meg (*Bánatkészlet*). Utóbbi képviselője nemcsak kívülről, felülről, de belülről is szemlélheti az Itt-embert, tudása, képességei jóval meghaladják azét, sorsa (?), feladata (?) mégis elválaszthatatlanná teszi tőle. Noha a szakrális szférához kapcsolódik, nem valamiféle őrangyalról van szó, hiszen nem avatkozik be tevőlegesen a másik életébe, inkább csak figyeli azt, az öröklébe vetten: „Bujkálsz az életedben, mint egykor az őskeresztények a / katakombákban. Talán te is rájössz majd, hogy van megváltás.”

Ezzel együtt a megfigyelés alanya maga is kiválasztott, társaihoz képest többletismerettel bír, titkok beavatottja, átlát bizonyos összefüggéseket. Hiszen, ha csak egy pillanatra is, fellebbent előtte Maja fátyla. Tudja, hogy „nincs semmilyen sors, karma, / vagy eleve elrendelés” (*Exit*), vagy, hogy „Ébrednek az Ég alvó ügynökei” (*Megiddo* – a cím a végső csata, az Armageddon helyszínére utal), és „Utolsó lap vagyunk a történelemben” (*Európa-szerver*). Mindezek felismerése – ahogy *A guantanamoi fogoly* leírja – a Gábrriel névvel jelölt őrzőnek köszönhető, aki megvilágította valós identitását: ő Isten kettős ügynöke. S ez a sajátos, a megelőzően hittet, a tiszta Itt-ént dekonstruáló önanonosság a reális és transzcendens elemek egyre gyakoribb váltását eredményezi. (Látható, mennyire másként indul itt a szerző a transzcendencia irányába, mint például „látnokként” a *Nostradamus menyegzőjében* – noha például *A lehetséges múltban* ez az „adottság” is feltűnik.) A módosult szereppel, ahogy a profántól egyre inkább a szakrális felé lép el, más fénybe kerülnek olyan, addig biztosnak vélt fogalmak is, mint lét és idő (*A gyötrelém éve*). Többes számot nyernek. Idők és egy lényűgű létek lesznek. Melyek között légiessülnek a szigorúan vett határok. Így következhet be, hogy az Itt-Ott-én előtt elvonul minden, ami volt (*Időeltolódás*), hogy „fútnak a képek, poros ruhájukban a napok” (*Az olvasóhoz*), hogy egykor Pilátus volt és a finn hőssel, Mannerheimmel is teázott (*Az élet, ahogy most látom utoljára* – teljes leolvadás). Tudja, hogy az időt „Kardinálisok tartják tenyerükön” (*Fikciók*) és „szürke eminenciások forgatják előre-hátra” (*Senkiföldje*) – így csak egy valami az, amire e tekintetben bizonyosan számítani lehet:

„Jeruzsálemben felépül a Templom, / te is, és én is ott leszek, / amikor nagy fényességgel / alászállnak majd a menyeyei seregek.” (*Pontos időjelzés*).

Ez a tudás, a szent minőséghez kötődés pedig felülemel a napi kicsinyeken és kicsinységeken:

„Ha név szerint felsorolnám árulóim, valószínűleg / Észre sem vennék, annyira eltelték önmaguk nagyságának, / És fontosságának tudatával. Jöttek, láttak, győztek. / Erővel jöttek ellenem, persze, mondhatnák, mit akarok én, / Hiszen nem az enyém a város. / De mit csinálnak majd, ha megjön a Gazda?” (*Vadászat Galileában*).

S ez válasz önmagának is a töprengésre, hogy vajon miért nem pofozta fel az idősödő főszerkesztőt, amikor tiszteltlenül beszélt azzal a nővel (*Türemlatlenség*), vagy mikor láthatóvá vált, hogy korrupt és csak saját zsebét tömi (*Levél Fukusimából*).

E konkrét utalások mellett a konstans háború és a halál képei kötődnek a sötét vaskorba hanyatlott Itt-hez. Utóbbiak az emlékek aranykorában – a gyermekkorban és katonaidőben – még szinte idilliek voltak (*A gyötrelém éve*). A felidézett korai boldog pillanatok családiak: együtt a terezőn (*Levél Fukusimából*), az apával az állomáson (*Fikciók*), az anya ajándéka (*Fellobban mértékre*), bátorítása és gondoskodása (*Axióma*). Aztán a változások – ahogyan az apa hazatér Csehszlovákiából (*Levél Fukusimából*), az anya betegsége (*Párhák, Egyharmad*), majd azok a szimbolikus dolgok, amik távozásuk után maradtak: a kitüntetések és az üres lakás. A tisztí érdemérmek között akad, ami kevéssé tölt el büszkeséggel (*A dicsőség medálja*), a régi otthon, a fészekmeleg elvesztése viszont csak fájdalmat kelt, hiszen az tűnt el belőle, aki étellel töltötte meg. Így nemcsak az emlékezés, hanem a – fűlészöveget jegyző Payer Imre által említett – gyász munka tere is (*Megfosztottság, Senkiföldje*). Ezt kíséri meg, az Ott felé lépve, oldani a *Karma* zárata: „(...) Honnan tudhatnám, hol / vannak most. Senki nem tud biztosat mondani. / Ha a világ csak illúzió, akkor a halál is az. / Lehet, hogy nem is éltek soha, csak az én / képzeletemben. Vagy pedig, én sem élek, / csak képzelem. / Nézem, ahogy emelkedik, és süllyed / a világkerék. Látom, ahogy ki- / belélegzem az univerzumokat.”

Noha a militarizmus *A kert* kötet novelláiban még intenzívebb, az itteni versvilágnak ugyancsak meghatározója. A katona-lét élménye nemcsak az apa alakjához fűződik, de saját tapasztalatból is táplálkozik. A hálótermi összejáratáson túl, ahol olykor kerubként érkező helikopterek zúgása ébreszt (*Megiddo*), felidézi a magányosan posztoló ór „kötelmeit” (*Búcsú a várostól*), a páncélozott kocsin teljesített szolgálat (*Szeptemberi fény*) mellett az árokásást (*Arulóim számon tartom*). Am a békebeli rutin és a gyakorlatok emlékét az ezeket élesítő háborúk (*Szeptemberi fény*, *Az egyiptomi rádiós tiszték*) szárnyas hírei rombolják szét, hogy aztán a hadiállapot már a mindennapok része legyen (*Fikciók*). Az általános pusztulás terepe a város. Előbb – a helyszínt a valóságvonatkozás jól beazonosíthatóvá teszi (E.) – a rossz közérzetet keltő rendezetlenség, a káosz és a társadalmi leépülés látványa mintegy előlegezi a híradóban elhangzó tűzparancsot (*Világváros*), majd ebbe a közegbe is betör a harc, végül közvetlenül fenyeget az összeomlás veszélye. Azonban a „szavak visszavonulása” (*Zóna Atlantisz*), a bizonyossá vált vereség után, mikor az új hatalom, „az antikrisztus bemutatja kormányát”, is felragyog az Ott keresztje, hiszen: „Amikor legmélyebb a nyomorúság, a sötétség másik / oldalán megjelenik a fény.” (*Harmadnap*). Ez a tudás pedig angyalidőbe emeli át a beavatottat: „Égy nap majd találkozunk, / nem tudjuk, melyik napteraszon, / fordítva keverjük a kávé, / és nem győz le semmilyen / hatalom.” (*Édentől jobbra*).

Tóth Imre harmadik verskötete az Itt és Ott könyve. Vaskorunk tapasztalásának kiábrándultsága és a személyes veszteségek miatti bánat táplálta ugyan, de a költő kagylókinjából a boldog aranykor ígéretének gyöngye fogant. Csak rajtunk áll, hogy ragyogtassuk.

(*Pannon Tükör Könyvek*, 2016)
Szemes Péter

Kegyetlen játékok

(Schreiner Dénes: Mint kagylók, ha bezárulnak)

Schreiner Dénes első prózakötete, a *Mint kagylók, ha bezárulnak* a 2016-os Margó-díjra is aspiráló, végül azt el nem nyerő novellaválogatás. Alkotója a kortárs magyar szépprózai térbe kevésbé fiatalon bekapcsolódó szerzők sorát gazdagítja: a névsor, jelentsen ez bármit is, egyre bővül: Sántha József, Szilasi László, Milbacher Róbert az irodalommal való foglalkozás egyéb területeiről, korábban megkezdett szépírói pálya folytatóiként vagy éppen professzionális irodalomértelmezői hivatás leágazásaként kezdték, kezdik el szépírói ténykedésüket. Debütjeik kivétel nélkül igazolták: az esztétikai problémák érlelése, más dimenzióban való megfigyelése egyiküknek sem vált kárára, minőségi prózák, meghatározó szövegek születtek, születnek.

A nevezett alkotókat a kortárs magyar irodalmi térképre felhelyező első darabok meggyőző bizonyítékkal szolgálnak arra, hogy az irodalomhoz fűződő, élethosszig tartó szenvedély egyéb megnyilvánulásai között jó, ha evidenciaként tartjuk számon a szépírói szerepeket is. Schreiner folyóiratokban már napvilágot látott prózáinak e gyűjteménye ráadásul üdítően nem kapcsolódik a látható trendekhez. Mindezt az alkotóval készült egyik interjú vonatkozó részlete szellemesen igazolja is: „Tisztelt szerző! A szerkesztőségben úgy látjuk, Ön a novellairás teljesen új útjain jár, mi azonban ezen az úton nem tudjuk Önt követni” (1. *A történetek a létezés egyáltalán nem magától értetődő alakzatai*).¹

Valóban, Schreiner novellaciklusa, a vissza-visszatérő főhős, Némelyi alakja legalábbis a novellafűzér irányába tolja el az olvasás lehetőségeit, olyan mixtúra, amely ellenáll a besorolásoknak. Am akár egyetlen szövegtömbként, akár különálló kisprózák folyamaként olvassuk is a könyvet, határozott irányok mégiscsak kirajzolódni látszanak. Egyfelől ezek az elbeszélések a kegyetlenség mintázatait járják körül, határozott karakterük a test, a szellem, a személyiség megalázása, megsértése, széttroncsolási módjai. Másfelől szerzőjük filozófiatörténeti, esztétikai iskolázottsága is erőteljesen ráíródik a szövegek jó részére. Az antik gondolkodástörténeti maximák, a platóni, szókratészi tételek, vagy éppen a peripatetikus auktorok summázatainak forgácsai hol stílusgyakorlatként, hol ironikus és szellemes persziflázs elemeként bukkannak fel egy-egy pillanatra.

Harmadsorban az önmagukba záródó történetek a labirintusforma alakját veszik fel: az így létrejött szövegterek esztétikai lehetőségei közül az obligát borgeses modell emelkedik ki a leglátványosabban. A posztmodern geometriája, vagy a mágikus realizmus motívikája azonban, amely hol travesztiaként, hol nagyon is komolyan véve, az idézett irányzatok újraélesztési kísérleteként villan fel időről időre, összességében nem kelti a „kifáradás” látszatát. Schreiner történetei mindemellett jócskán merítenek a középkori pokoljárások és a pikareszk-regények, elsősorban a *Don Quijote* tradíciójából. Éppen, mert Borges Alef-modellje, ahogy a körkörösséget ugyancsak programmá tevő Cortázar-történet, az *Összefüggő parkok* hommage-ainak és intertextusainak száma a róluk szóló szakirodaloméhoz hasonlóan már könyvtárnívú dagadt, itt hangsúlyosan jelen lévő reminiscenciái a szétírás gyanúját is kelthetik az olvasóban. Schreiner Dénes prózái azonban, néhány rosszabbul sikerült mondatot leszámítva, nem a mágikus realizmust „felhabosító” Coelho-citátumok sorába illeszkednek. Bár a borítóra talán nem igazán szerencsésen választott fülszöveg még az utóbbi gyanúját erősítené, az egymásban folytatódó, önmagukba záródó szüzsékben rejlő történetmagok valódi tétjei ennél a gyengén működő részletnél jóval kidolgozottabbak: „[H]ogy végtére is egész életemben ugyanazt a könyvet olvastam, ugyanolyan lapokkal és ugyanolyan oldalakkal...” (*Végképp*, 147.)

A történetek az élet, egy élet, vagy az emberi létezés szakaszait projektálják, ciklusba rendezésük, ahogy a ciklus-

címek (1. *Naturáliák, Rátalálni, Bolyongani, Hazatévedni*) is az emberi életút szakaszaira hivatottak rájátszani. A kötet első egysége, a *Naturáliák* elbeszélései a katonaság zárt vagy éppen a nyilvánosság tágas terepein elkövetett brutális játékok, kegyetlenkedések a szemlélés, a narrátori pozícióra való folyamatos rájátszás iróniáját írják rá a szövegre. „Ha épp nem voltunk a lyukhoz beosztva, választhattunk, maradtunk aznapra nézőnek, szemtanúnak a körletben, mely délutántól a takarodóig »fegyelemkamrává« változott át, vagy elmeigyünk csavarogni a táboron belül.” (*A lyuknál*, 11.)

A *Minotaurus* című történet pedig az elbeszélői pozícióban és a narráció igazságában való folyamatos eltévelyedés téziseit mondja fel, de nem jól megrágya és kiköpve, ahogy tehetné, és ahogy erre lehetősége a most is divatos „mágikus realista, újhistorikus midcult” szövegyárban könnyen kínálkozna. A szöveg forgó történet egy mondatot, azt a bizonyos világmondatot kereső, a létezés egyetlen mikroegységében leképező posztmodern álom elvárásainknak megfelelő ígért. A szöveg maga a világ, a világ igazsága sosem objektív, az élet és az irodalom az útvesztő formáját veszik fel gyakorlati, közhelyesen is megfogalmazható lehetőségek, amelyek a *Minotaurus*ban mégis visszafogott és izgalmasan sűrítő szintézisben vannak jelen: „[N]em is érezzük, és tényleg nem érzünk semmit, mialatt azok csak ütnek, továbbra is ütnek minket a sötét és üres lépcsőházban, ebben a valóságos labirintusban.” (23.)

Egy másik próza, az *Élhetetlen* a megalázott és megsértett test fenomenológiájának vázlatát nyújtja át az olvasónak, a fizikai erőszak sokszor reflektált pszichológiája helyett annak moralizálástól mentes filozófiáját téve a szemleges nézőpontja tárgyává. Teszi ezt úgy, hogy a történet és az egész kötet jól látható elvárásai közt fogalmazza meg újra és újra: minden leírható és megfigyelhető, természetesen a bántalmazás fokozatai is. „A veréstől olykor-olykor izgalmomba jövő nemi szervünk nagysága pedig férfiaságunk legfőbb bizonyítéka.” (31.)

A *Naturáliák* című egység mind címválasztásában, mind témafelvetéseiben egyrészt a klasszikus és a késő modernség irányait látszik folytatni, mottója is a *Barbárok* ismert szöveghelye („...ott volt a fejecskején a nagy szakadás.”). Másfelől Schreiner prózái a Parti Nagy-féle kilencvenes évekbeli nyelvi orgiát, a lexémákban való tobzódást is atmoszférateremtő megoldásaik közt szerepeltetik. A hétköznapi életben infemális, a pokoli manifesztációi Schreiner történeteiben a lépcsőház és a kocsmá 20. és 21. századi magyar irodalomban is nagyon gyakori terepein bukkannak fel, mindez azonban, a motívum kortárs magyar irodalmi kétségtelenül erős jelenléte ellenére sem válik kárára e válogatásnak.

A magukba vesző, egymás határait felszámoló szövegek teleologikusságot nélkülöző struktúráját a *Rátalálni* ciklus novellái a világirodalmi hagyományok korábinál még erőteljesebb reflektálásával hozzák játékba. A *Fallal szemben* terepein a májustól rettegő Némelyi az életet és a társadalmat egy kocsmá tereiben látja, a körforgás, a lecsúszás, a sehova sem menekülés élményei gomolyognak a zártság és szimbólumokkal súlyosan terhelt helyén. A ciklus egymást követő szövegei e témafelvetés más-más nézőpontú, de végeredményét tekintve azonos következtetéseket hozó variációi. A *Májusi őrvény, virágillat* a körkörösség, a létezés, a tér, az idő, a történet, a szöveg önmagába visszapöndörödésének problémáját az örület torkában tébláboló, saját széteső tudatának megfigyelésében tobzódó hősének monológjában fogalmazza meg a legerősebben: „Összecsúszott a tér, szétésett benne minden. Először csak a látvány kezdett inogni, imbolyogni, s mintha valami különös őrvény húzná, szívná magába, elcsavarodott, tekeredett egyre feljebb.” (74.)

A már említett cervantes-i hagyomány a *Májusi őrvény, virágillat* tudatvesztés határára kerülő hősének „víziójában”, a következő novellában folytatódik. Az *Atmeneti időszak – DesQuiciamiento*, a másik szüzsében garázdálkodó hős ábrándja: a vége nincs szöveg működésének használati szabályait a Borges-móttó, „a történelem, az idő versenytársa...” kellőképpen hangsúlyozza is. A világvége utáni tájon az elhagyott malomban a Don Quijote-reminiscenciákat is bőven idéző hős várja a távolból érkező Idegen megváltását.

¹ http://konyves.blog.hu/2016/10/01/schreiner_denes (letöltés: 2017. 04. 10.)

Némelyi, aki hol tudós bölcsele, hol újságíró, hol szentélytartót faragó mester, az Istent, az istenit keresi minden pillanatban.

A kötetben az emberi létezés a lepusztuló épületekben, a felettük az uralmat végül átvevő természetben és a fetisizálódó tereptárgyakban tükröződik vissza. A harmadik ciklusban (*Bolyongani*) azonban az épített vagy az elvadult környezetben a gyerekkor és a folytonos emlékezés kevésbé sikerült pillanatai találkoznak. Az *Időszakadék*ban érzésem szerint nem történik más, mint hogy a gyerekkor emlékezőformáinak didaktikus bemutatásával találkozunk. „Szeme előtt képek suhantak el. Vegytisztán látott mindent, látóterében éles körvonalakkal rajzolódott ki a vonatfülke, a frissen mosott ablakok.” (129.)

Bár Cortázar sokszor idézett rövidtörténete, a regényt olvasó, valójában saját sztorijában elvesző hősének sorsa köszön vissza időről időre Schreiner életüket mániákusan elemző hősének sors-fragmentumaiban, úgy tűnik, ebben a nagy munkában kissé el is fárad az elbeszélő, közhelyes megfigyelések sora követi itt egymást: „Mert ifjúkorától fogva érezte, hogy valamiképp a múlt foglya.” (*Időszakadék*, 127.) „Hogy az ő múltjait további múltak követik minduntalan, meglehet, ez a történetbe zártság ára.” (*Időszakadék*, 127.)

A nem különösebben invenciózus című utolsó ciklus (*Hazatalálni*) szerencsére újabb erős pillanatokkal ajándékozza meg a történetekbe merüléstől átmenetileg megcsömörlött olvasót. A *Püpos Mamma* liftkelző asszonya a létezés minden fontos eseményének (születés, halál, szakítás, betegség, szerelem stb.) tanúja, kiüzetése, a Páter Nosterré váló kórházi felvonó átalakulása, a mindenkorai megváltás ígéretével és hiányával egyszerre szembesít. Hasonlóan szipor-

kázó módon, mint tették azt Woody Allen *Agyament Harry* (*Deconstructing Harry*, 1997) című filmjének a pokolba lifttel alászálló protagonistái. Allen filmjében a zsidó és emiatt a keresztény Infernóban kicsit idegenül tébláboló, hisz azt értelmezni képtelen apa számára a megváltás a mennyország helyett evidens módon a kínai étterem. Schreiner hétköznapi csodákat kereső, ám attól meg nem menekülő hősei hasonló módon készek a létezés minden irracionálisának átélésére. Az utolsó ciklus szövegeiben a természethez visszakanyarodó elbeszélés, ha tetszik az oda visszataláló ember történetei kapnak helyet, ám elsősorban a filozófiai hagyomány műfajainak és beszédmódjainak szellemes travesztizált olvashatjuk. *A nyelv visszaszerzése* című szüzsé a hallgatás és a szöveg, a hiány és a jelenlét formáit kutatva beszél arról, hogy a szimbólumok és metaforák, amelyekre az emberi gondolkodás története épül, milyen módon játszhatók ki, hogy elvárásaink velük kapcsolatban mennyire ideiglenesek és alááshatók.

A *Tengermélyi források törnek fel egyre*, amellet, hogy a történeteket újra és immár végleg önmagukba zárja, az antik görög filozófia dialógusaink hangnemeivel játszik el. „Mert visszacsúsztunk mi mégis ama fővenyről, mint meszes héjú, síkos, nyálkás kagylók az iszaptól zavaros vízbe, hogy örökre bezáródjunk egyetlen, végső történetünk oly’ régtől fogva ismerős magányába.” (231.)

Schreiner Dénes első prózakötete összességében izgalmas novellák gyűjteménye; a folytatásra, legyen az kisprózák kollekciója, vagy a minden „kezdő” író fejlődési fázisai közé kódolt „kritikus” elvárás, a regény, csak várni lehet.

(Könyvpont – L’Harmattan, 2016)

Kovács Krisztina

Számunk szerzői

Ádám Tamás 1954-ben született Balassagyarmaton. Költő, újságíró, szerkesztő. Budapesten él. Legutóbb megjelent kötete: Macskaszerdák (versek, 2014).

Bíró József 1951-ben született Budapesten. Költő, író, kritikus. Legutóbb megjelent kötete: Top Secret (versek, 2015).

Dobai Lili író, költő. Legutóbb megjelent kötete: Képeskönyv (elbeszélések, 2014).

Dyer, Geoff 1958-ban született Cheltenham-ben. Angol író. Londonban él.

Fellinger Károly 1963-ban született Pozsonyban. Költő, helytörténész, agronómus. Jókán él. Legutóbb megjelent kötete: Külön bejárat (versek, 2015).

Gál Ferenc 1961-ben született Budapesten. Költő. Legutóbb megjelent kötete: Az élet sűrűjében (versek, 2015).

Gellén-Miklós Gábor 1973-ban született Székesfehérváron. Költő, középiskolai tanár. Legutóbb megjelent kötete: A beérés fokozatai (versek, 2012).

Juhász Attila 1961-ben született Téten. Költő, kritikus. A győri Révai Miklós Gimnázium tanára. Legutóbb megjelent kötete: futópillantás (versek, 2015).

Kaczorowski, Aleksander 1969-ben született. Lengyel író, újságíró. Magyar nyelven megjelent kötete: Életjáték. Történet Bohumil Hrabalról (2006).

Kácsor Zoltán 1978-ban született Budapesten. Költő, muzeológus. A győri Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum munkatársa. Legutóbb megjelent kötetei: Egyes Markoló (gyerekkönyv, 2017); Pukkantós Busz (gyerekkönyv, 2017); Utazás Dínómdánombá – Zabaszaurszok 1. (gyerekkönyv, 2017).

Kerék Imre 1942-ben született Háromfán. Költő, műfordító. Sopronban él. Legutóbb megjelent kötete: Mint eleven ígézet (versek, 2017).

Komálovics Zoltán 1964-ben született Szombathelyen. Költő, kritikus. Győrött él. A pannonhalmi Bencés Gimnázium tanára. Önálló kötete: A harmadik (versek, 2014).

Kovács Krisztina 1976-ban született Békéscsabán. Kritikus, irodalomtörténész. A Szegedi Tudományegyetem magyar-történelem–régészet szakán végzett. Jelenleg Szegeden él, a Magyar Irodalmi Tanszék munkatársa. Kutatási területe: térelméleti szempontok a 30-as évek prózájában.

Méhes Károly 1965-ben született Pécsen. Költő, író. Legutóbb megjelent kötete: Néma galambok utcája (regény, 2015).

Mesterházi Márton 1941-ben született Budapesten. Irodalomtörténész, műfordító, dramaturg. Fontosabb önálló kötetei: Sean O’Casey világa (1983); Sean O’Casey Magyarországon (1993); Ír ember színpadon (2006).

Néma Judit 1995-ben született Győrött. Író. A győri Czuczor Gergely Bencés Gimnáziumban érettségizett. Az ELTE hallgatója.

O’Casey, Sean (Dublin, 1880 - Torquay, 1964) ír drámaíró, író. Magyar nyelven megjelent kötetei: Vörösbe fordul a csillag (dráma, 1959); Zörgettem az ajtón (regény, 1963); Drámák (1977).

Oláh András 1959-ben született Hajdúnánáson. Költő. Mátészalkán tanít. Legutóbb megjelent művei: Idegen test (versek, 2013); A szökevény (dráma, 2014).

Papp Máté 1987-ben született Kecskeméten. Esszéket, kritikákat, recenziókat ír, valamint dalszövegeket fordít. Az Új Forrás folyóirat állandó munkatársa.

Podmaniczky Szilárd 1963-ban született Cegléden. Író, költő, újságíró, tanár, forgatókönyvíró és dramaturg. Legutóbb megjelent kötete: Klímadogma (regény, 2013).

Schneider Éva 1987-ben született Győrben. Költő. A Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett, majd a BME építőmérnöki szakán szerzett vízépítőmérnöki diplomát.

Szalagy Csilla 1975-ben született Budapesten. Irodalomtörténész, kritikus. Kutatási területe az irodalmi recepció.

Szarvas Melinda 1988-ban született Győrben. Kritikus. A győri Apor Vilmos Iskolaközpontban érettségizett. Főbb kutatási területe a vajdasági magyar irodalom.

Száva Csanád 1979-ben született Csíkszeredában. Költő. Kolozsváron él, könyvtáros a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen. Tagja az Erdélyi Magyar Filozófiai Társaságnak.

Szemes Péter 1979-ben született Zalaegerszegen. Kritikus, esztéta. A Pannon Tükör kulturális folyóirat főszerkesztő-helyettese. Legutóbb megjelent kötete: Itt és otthon. Válogatott kritikai írások, 2008-2014 (2015).

Tóth Imre 1966-ban született Zalaegerszegen. Költő, szerkesztő, könyvtáros. Legutóbb megjelent kötete: Exit (versek, 2016).

Tönköl József 1948-ban született Nyőgyéren. Költő, újságíró. Győrben él. Legutóbb megjelent kötete: Harangok őszi szélben (versek, 2017).

Vén Mária képzőművész. Budapesten él. A Magyar Festők Társaságának tagja.

A MŰHELY MEGVÁSÁROLHATÓ AZ ALÁBBI KÖNYVESBOLTOKBAN:

Győr:

Antikvárium (Kazinczy u. 6.),
Koncert Zenemű- és Hanglemezbolt
(Arany J. u. 3.)

Budapest:

Írók Könyvesboltja (Andrássy út 45.)

Debrecen:

Sziget Könyvesbolt (KLTE)

Hódmezővásárhely:

Petőfi Könyvesbolt (Andrássy u. 5.)

Nyíregyháza:

Kötet Könyvesbolt (Hősök tere 9.)

Pécs:

Zrínyi Miklós Könyvesbolt (Jókai u. 25.)

Sopron:

Cédrus Könyvkereskedés
(Bunker Rajnárd köz 2.)

A RELAY ÚJSÁGÁRUSOKNÁL BUDAPESTEN:

Blaža Lujza tér
Déli pályaudvar
Ferenc körút
Kálvin tér
Őrs vezér tér
Váci utca
Bajcsy-Zsilinszky út

Folyóiratunk megrendelhető
a szerkesztőség címén:
9002 Győr, Pf. 45.
Honlap:
www.gyorimuhely.hu
E-mail:
szerkesztoseg@gyorimuhely.hu

MŰHELY

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Megjelenik kéthavonta
2017. XL. évfolyam, 3. szám

Főszerkesztő:
VILLÁNYI LÁSZLÓ

Szerkesztők:
HORVÁTH JÓZSEF
HORVÁTH NÓRA
MÁRTONFFY MARCELL
SZARVAS MELINDA

Arculat:
KURCSIS LÁSZLÓ

Szerkesztőségi titkár:
SZIKONYA GABRIELLA

T Á M O G A T Ó K :

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata

Pannon-Víz Zrt. Győr

Tarandus Kiadó

Széchenyi István Egyetem, Győr

Uniklub Kft.

Index: 25975 HU ISSN 0138-922 X. A szerkesztőség címe: 9002 Győr, Rákóczi u. 1. Levélcím: 9002 Győr, Pf. 45. Tel./fax: (96) 326-845. E-mail: szerkesztoseg@gyorimuhely.hu. Honlap: www.gyorimuhely.hu. Kiadja: a Műhely Folyóiratkiadó Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság. A kiadásért felel: Villányi László ügyvezető. Budapesten és vidéken terjeszti a Magyar Lapterjesztő Rt. és a Könyvtárellátó Kht. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Üzleti Ügyfelek Üzletág, Központi Előfizetési és Árusmenedzsment Csoport, 1900 Budapest. Előfizethető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, valamint e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu. A befizetéseknel kérjük minden esetben feltüntetni: Műhely c. folyóirat.

Előfizetési díj 2017. évre: 2400,- Ft

Szedés: Szikonya Gabriella • Tördelés: VISIONEXT Vizuális Stúdió, Győr

Nyomás, kötés: PALATIA Nyomda és Kiadó Kft. Győr • Felelős nyomdavezető: Radek József ügyvezető igazgató

MŰHELY

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

nka
Nemzeti Kulturális Alap

500,- Ft

